

Regional årlig uppföljning av miljömålen 2025 för Gävleborg

Sammanfattning för Gävleborg

Inledning Gävleborg

Miljökvalitetsmålen beskriver vad som är en god miljö och visar hur Sverige genomför den ekologiska delen av Agenda 2030. I uppföljningen av miljömålen redovisas genomförda åtgärder och miljötilståndet. Dessutom bedöms måluppfyllelse och utveckling i miljön för 12 av de 16 miljökvalitetsmålen.

I 2025 års uppföljning bedöms Gävleborg vara nära att nå ett mål till år 2030, vilket är "Frisk luft". Övriga 11 mål bedöms inte kunna nås, vilket är en försämring från 2024, då miljömålet "Grundvatten av god kvalitet" bedömdes som nära att nå. Inget mål uppvisar positiv utveckling och för 4 mål bedöms utvecklingen vara negativ, vilket är samma bedömning som för år 2024.

Länet är glest befolkat och har mycket tung industri, vilket innebär både utmaningar och fördelar för möjligheterna att nå miljömålen. Många åtgärder sker av olika aktörer som bidrar till miljömålen.

Åtgärdsarbetet i Gävleborg

Det görs många åtgärder i länet som bidrar till miljömålen, både med offentliga styrmedel som egna initiativ. De genomförs av enskilda medborgare såväl som myndigheter, kommuner, näringsliv, civilsamhället och i samverkan. Även 2025 har det varit stort fokus på energifrågor.

Länsstyrelsen stöttar länets aktörer genom samordning av nätverk, strategiskt arbete, rådgivning och kunskapsunderlag. Myndighetsutövning som tillsyn och prövning, skydd och skötsel av natur, samt rådgivning är också av stor betydelse för att miljömålen ska kunna nås. Skogsstyrelsen har en liknande roll i skogsfrågor. Region

Gävleborg arbetar för en hållbar regional utveckling och det är av stor betydelse för arbetet med miljömål och Agenda 2030. Högskolan i Gävle bedriver arbete med forskning och kompetensförsörjning inom miljö, klimat och cirkulär ekonomi. Samverkan mellan offentliga aktörer sker bland annat inom Miljöforum Gävleborg.¹

Arbetet med genomförande av Åtgärdsprogrammet för miljömålen påbörjades 2024. Den 22 mars 2024 tecknade 15 aktörer en överenskommelse med Länsstyrelsen på Gävle slott om att verka för programmet och att bidra till uppföljningen. Dessa är kommuner, Gästrike återvinnare, Region Gävleborg, Högskolan i Gävle, Skogsstyrelsen, LRF Gävleborg och Mellansvenska Handelskammaren. En tredje regional Miljömålskonferens med temat ”Synergier Miljömål och mat” genomförs i december 2025. Åtgärdsprogrammet fångar upp redan planerade åtgärder samtidigt som det också bidrar till att öka takten i miljöarbetet. Det är indelat i fyra teman: energi och klimat, vatten, biologisk mångfald och cirkulära kretslopp (där resurser återanvänds). Dessutom finns övergripande åtgärder för bättre styrning och samverkan.

Några exempel på åtgärder i årets regionala miljömålsuppföljning:

- Länsstyrelsen Gävleborg har efter remiss fastställt reviderad Regional energi- och klimatstrategi² och arbete pågår med framtagande av en handlingsplan för elektrifiering, där en vision arbetats fram i bred samverkan. Dessa arbeten tydliggör länets färdriktning i omställningen och bidrar till ökad samsyn och handling. Med medel från Energimyndigheten har projektet ”Alla ska med” startat, som pågår 2025–2027.³ Projektet syftar till att stötta kommunernas energiplanering. Alla kommuner ingår tillsammans med Länsstyrelsen, Region Gävleborg och Högskolan i Gävle.
- LRF Gävleborg, MatVärden, Region Gävleborg och Länsstyrelsen Gävleborg samarbetar för ökad livsmedelsproduktion. Under året har ett stort arbete med att ta fram en uppdaterad regional handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi genomförts. Länsstyrelsen genomför årligen Fäbodveckan, tillsammans med MatVärden och Gävleborgs Fäbodförening, som syftar till att bland annat uppmärksamma klimatsmart matproduktion, biologisk mångfald och lokala traditioner. Med kunskap om traditionella metoder kan vi även stärka vår civila beredskap.⁴

¹ [Miljöforum Gävleborgs webbplats](#)

² [Energi- och klimatstrategi för Gävleborgs län](#)

³ [Projekt inom energiplanering](#)

⁴ [Fäbodveckan | Länsstyrelsen Gävleborg](#)

- Inom forskningsprojektet Fairtrans⁵ genomfördes 2024 Sveriges första nationella medborgarråd om klimatet. Nu görs samma sak lokalt när Gävle kommun och Högskolan i Gävle har startat ett medborgarråd om klimatet för att få en bättre bild av hur gävlebor ser på arbetet med att minska utsläppen från persontransporter. Medborgarrådet är en del av Gävle klimatavtal och projektet genomförs med stöd från Viable Cities. Rådet ska stärka delaktigheten och bidra till en mer nyanserad lokal dialog om klimat och transporter.⁶
- Pilot Södra Bottenhavet är ett samarbetsprojekt mellan de fem kommunerna Söderhamn, Gävle, (Gävleborgs län), Älvkarleby, Tierp och Östhammar (Uppsala län) samt organisationer, företag, länsstyrelser, regioner och privatpersoner och ideella föreningar som arbetar för ekosystembaserad havsförvaltning och olika fysiska insatser i området. Projektet har finansiering från Havs- och vattenmyndigheten, och har ett starkt deltagande från intressenter längs kusten. Inom projektet sker arbete med flera viktiga frågor för Gävleborgs kust; strömming, lax och havsöring, säl och skarv, gemensam havsplan, hållbar energiutvinning och natur och turism.⁷

Miljötilståndet och bedömning av miljömålen i Gävleborg

Trots ett omfattande miljöarbete inom olika samhällssektorer är det långt till att nå de flesta målen. En förklaring är att flera stora miljöproblem kopplar till långsamma processer i miljön, de kräver konsekventa åtgärder under lång tid för att lösas. En annan är att det fortsatt sker åtgärder som skadar miljön och finns målkonflikter som behöver hanteras, vilket också uppmärksammas mer och mer. Samtidigt ger god tillgång på naturresurser och gles befolkningstäthet ett fördelaktigt läge sett till vissa miljö kvalitetsmål. Luftkvaliteten är generellt god, grundvattentillgången likaså och med några få undantag är det god kvalitet på grundvattnet.

Ur andra aspekter har länet ett sämre utgångsläge. Den glesa befolkningstätheten och förekomsten av tung industri ger ett utmanande läge för utsläppsminskningar. Skogslandskapet har nyttjats intensivt under lång tid, vilket gett ett fragmenterat landskap med ont om gammal

⁵ [Fairtrans - Fairtrans](#)

⁶ [Medborgarråd om klimatet - Gävle kommun](#)

⁷ Enheten för projekt, Länsstyrelsen Gävleborg

skog och andra viktiga livsmiljöer för hotade arter. Vattenmiljöer och våtmarker har också påverkats och fortsätter att påverkas av mänsklig aktivitet med negativa effekter på miljön. Det största hotet mot Gävleborgs öppna odlingslandskap är det minskande antalet produktionsdjur och lantbruksföretag. Utvecklingen i stort är negativ då åkrar, ängar, naturbetesmarker och fäbodmiljöer sakta men säkert växer igen.

En utmaning som rör flera mål är bristande kunskapsunderlag om förekomsten av miljövärden, kulturvärden och sociala värden. Det bidrar till att befintliga värden fortsatt skadas. Otillräckliga styrmedel och stimulans är ytterligare en generell utmaning för att nå miljömålen.

Tabell över Gävleborgs bedömningar av respektive miljökvalitetsmål

Miljömål	Målbedömning (ja, nära, nej) 	Miljötillstånd (trendpil)
Begränsad klimatpåverkan	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Frisk luft		
Bara naturlig försurning		
Giftfri miljö		
Skyddande ozonskikt	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Säker strålmiljö	<i>Ingen regional bedömning</i>	<i>Ingen regional bedömning</i>
Ingen övergödning		
Levande sjöar och vattendrag		
Grundvatten av god kvalitet		
Hav i balans samt levande kust och skärgård		

Myllrande våtmarker	Nej	↘
Levande skogar	Nej	↘
Ett rikt odlingslandskap	Nej	↘
Storslagen fjällmiljö	Ingen regional bedömning	Ingen regional bedömning
God bebyggd miljö	Nej	→
Ett rikt växt- och djurliv	Nej	↘

Målbedömning:

Ja = Miljökvalitetsmålet är uppnått eller kommer kunna nås.

Nära = Miljökvalitetsmålet är delvis uppnått eller kommer delvis att kunna nås.

Nej = Miljökvalitetsmålet är inte uppnått och kommer inte kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder.

Utvecklingen i miljön:

Positiv = Utvecklingen i miljön är positiv. Under de senaste åren har betydelsefulla insatser i samhället skett som bedöms gynna miljötillståndet och/eller det går att se en positiv utveckling i miljötillståndet nu och framåt de närmaste åren.

Neutral = Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Under de senaste åren har inget av betydelse skett och/eller det går inte att se någon tydlig utveckling för miljötillståndet nu eller framåt de närmaste åren; alternativt positiva och negativa utvecklingsriktningar inom målet tar ut varandra.

Negativ = Utvecklingen i miljön är negativ. Under de senaste åren har insatser i samhället skett som motverkar miljökvalitetsmålet och/eller det går att se en negativ utveckling i miljötillståndet nu och för de närmaste åren.

Oklar = Tillräckliga underlag för utvecklingen i miljön saknas, det är inte möjligt att ange utvecklingsriktning.

Generationsmålet i Gävleborg

Sammanfattning för Generationsmålet Gävleborg

Generationsmålet bygger på att miljö kvalitetsmålen nås och att en hållbar samhällsomställning görs. För detta behöver vi mer tvärssektoriella arbetssätt och helhetlig systemsyn. Miljömässig hållbarhet är en grundläggande förutsättning för ett hållbart samhälle. Samtidigt är en förutsättning för omställning att den sker på ett socialt och ekonomiskt hållbart sätt. Synergier och möjligheter behöver synliggöras och tas tillvara för att skapa drivkraft och motivation. Genom nya konsumtionsmönster och effektivare resursanvändning kan utsläpp som påverkar hälsa, miljö och klimat samt uttag av naturresurser minska.

Strukturer, processer och beteenden behöver förändras så att människans avtryck i miljön minskar. Men det är också människor som utvecklar strukturer, omarbetar processer och förändrar sina beteenden. Länsstyrelsen Gävleborg har under året fördjupat samverkan mellan social hållbarhet och miljömålsarbetet, för att tydligare integrera den sociala dimensionen. Ett viktigt förhållningssätt är att olika grupper av kvinnor och män, beroende på till exempel ålder, socioekonomisk bakgrund och funktionalitet, har olika förutsättningar att bidra i detta arbete. Därför är det nödvändigt att inkludera målgruppsanalyser i planeringen och utifrån analysen kan det visa sig vara motiverat att göra riktade insatser där de förväntas göra störst nytta.

Utöver omställning krävs fortsatta åtgärder för att hantera existerande risker och problem. Den utvinning av råvaror och användning av skadliga ämnen som görs, behöver ske med större försiktighet och hänsyn. Värdefull natur, kulturvärden och friluftsvärden behöver skyddas, utarmad natur restaureras, farligt avfall och förorenade områden tas om hand.

Åtgärdsarbetet för Generationsmålet i Gävleborg

Generationsmålet har sju strecksatser. Strecksatserna ger vägledning om de värden som ska skyddas och den samhällsomställning som krävs. Här redovisas framför allt åtgärder inom de strecksatser som

Naturvårdsverket särskilt önskar få redovisade i den årliga miljömålsuppföljningen 2025.

Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart

- Länsstyrelsen Gävleborg hanterar ansökningar för Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA). I Gävleborg pågår 32 projekt varav 28 är projekterings- eller åtgärdsprojekt kopplade till restaurering samt fyra övergödningsprojekt. 13 projekt avslutas år 2025.⁸
- Länsstyrelsen Gävleborg hanterar ansökningar för Lokala naturvårdsprojekt (LONA) i Gävleborg. Fyra nya LONA våtmarksprojekt har startat under 2025. Fortsatt finns inga pengar för LONA naturvård/friluftsliv. 2025 är det åtta pågående LONA våtmark, sju pågående LONA naturvård/friluftsliv, två LONA avslutade våtmark, fyra LONA avslutade naturvård/friluftsliv.⁹
- Länsstyrelsen Gävleborg genomför projektet Rivers of LIFE som är ett EU-projekt i Gävleborgs och Jämtlands län. Det startade 2019 och avslutas 2025 och syftar till att återskapa förlorade livsmiljöer genom återställning av älvar och vattendrag. Projektet genomförs i samarbete mellan Länsstyrelsen Gävleborg och Länsstyrelsen i Jämtlands län, Havs- och Vattenmyndigheten, kommuner, SCA, Sportfiskarna och Skogsstyrelsen.¹⁰

Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas

- Region Gävleborg arbetar med att utveckla cykelinfrastrukturen i länet och samordnar det regionala cykelnätverket "Cykla mera Gävleborg" där åtta av tio kommuner är aktiva, samt Trafikverket. Region Gävleborg prioriterar nya cykelvägar i länet längs med statlig väg och ger Trafikverket i uppdrag att bygga dessa. Region Gävleborg kommer under 2026 ta fram ett cykelbokslut för 2025.¹¹
- Kollektivtrafikutvecklingen fortsätter utvecklas utifrån Trafikförsörjningsprogram Gävleborg 2022-2032.¹²

⁸ [LOVA - Lokala vattenvårdsprojekt - Anslag, bidrag och utlysningar - Havs- och vattenmyndigheten](#)

⁹ [LONA - Lokala naturvårdssatsningen](#)

¹⁰ [Om projektet - Rivers of LIFE](#)

¹¹ [Regionalt cykelbokslut - Region Gävleborg](#)

¹² [regionalt-trafikforsorjningsprogram-2022-2032-region-gavleborgpdf](#)

Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen

- Region Gävleborgs arbete med en Sustainability Hackathonturné för gymnasielever i länet med temat ”Ett cirkulärt Gävleborg” fortsatte under 2025.¹³
- Hållbar regional utveckling är en integrerad del av Region Gävleborgs hållbarhetsarbete med projektmedel och företagsstöd. Cirkulär ekonomi, en ekonomisk modell som innebär att maximera resursanvändning och minimera avfall genom att återanvända, återvinna och reparera produkter, ingår under den ekonomiska hållbarheten och den miljömässiga dimensionen.¹⁴
- Det omfattande arbetet med att införa fastighetsnära insamling av förpackningar och att minska felsorteringen fortsätter och införs successivt i länets kommuner under 2024-2027. Kommunerna ligger i olika faser, men det är ett arbete som har hög prioritet hos kommunernas avfallsavdelningar och som påverkar alla hushåll. Kommunernas införande av återvinningskärl nära bostäder med insamling av förpackningar för att förbättra sorteringen är ett mycket konkret och publikt exempel på arbete för ökad återvinnig.¹⁵
- Högskolan i Gävle har sedan 13 juni 2025 en disputerad doktor i Cirkulär ekonomi (miljövetenskap).¹⁶
- Högskolan i Gävle bedriver forskning inom projektet Ensure, kring hållbara försörjningskedjor i tillverkande industri.¹⁷

Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt

- Region Gävleborg deltar i det nationella samarbetet ”Hållbar upphandling”.¹⁸ Hållbarhetsbokslut för 2025 blir klart under 2026.
- Högskolan i Gävle bedriver forskning inom projektet Greener som syftar till att underlätta framväxten av korta livsmedelskedjor,¹⁹ samt forskningsprogrammet Fairtrans 2.0 vars

¹³ [REGION GÄVLEBORG - Future Minds](#)

¹⁴ [Hur hållbarhetsintegrera? - Region Gävleborgs webbplats](#)

¹⁵ [Nya förbättrade regler om förpackningsinsamlingen - Regeringen.se](#)

¹⁶ [Johan Brändström - Högskolan i Gävle](#)

¹⁷ [ENSURE - Säkerställa hållbarhet i leverantörskedjan - Högskolan i Gävle](#)

¹⁸ [Ett samarbete mellan Sveriges regioner på Hållbar upphandlings webbplats](#)

¹⁹ [GREENER - Högskolan i Gävle](#)

mål är påskynda en rättvis klimatomställning genom samverkan mellan forskare och civilsamhälle.²⁰

²⁰ [Fairtrans - Fairtrans](#)

Begränsad klimatpåverkan - Gävleborg

Sammanfattning för Begränsad klimatpåverkan Gävleborg

Totala utsläppen 1990–2023 har minskat med nästan 50 procent. Utsläppen minskade 1,6 procent perioden 2022–2023, vilket kan jämföras med 7,6 procent perioden innan. Transportsektorn, inklusive arbetsmaskiner och industrin, står för största utsläppen, 56 respektive 20 procent.²¹ Utsläppen beror delvis på länets stora andel glesbygd, att det är ett genomfartslän och har industri som förbrukar mycket energi. Största åtgärdsbehoven kvarstår inom transporter och industri.

Utveckling i miljön och målbedömning för Begränsad klimatpåverkan Gävleborg

Ingen regional bedömning.

Åtgärdsarbete för Begränsad klimatpåverkan Gävleborg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Gävleborg har prioriterat klimatfrågan på ledningsnivå genom ett av fokusområdena i verksamhetsplaneringen. Länsstyrelsen har arbetat inom projektet Fossilfri Länsstyrelse²² och Länsstyrelsens miljöledningsarbete. Genom fokusområdet energi och klimat och

²¹ [Nationella emissionsdatabasen på SMHIs hemsida](#)

²² [Fossilfria länsstyrelser - LEKS](#)

via åtgärdsprogrammet för miljömålen arbetar Länsstyrelsen för att minska klimatpåverkan.²³

- Länsstyrelsen Gävleborg har reviderat Regionala energi- och klimatstrategin²⁴ och arbete pågår med att ta fram en handlingsplan för elektrifiering. Arbetet tydliggör länets färdriktning i omställningen och bidrar till ökad samsyn och handling. Arbetet med handlingsplanen samverkas brett och gemensamt har det tagits fram vision, identifierats utmaningar och förslag till åtgärder. Handlingsplanen färdigställs mars 2026.
- Länsstyrelsen Gävleborg samverkar med Region Gävleborg för kunskapsuppbyggnad och strategisk styrning, inom olika externa samverkansforum, till exempel "Kraftsamling Gävleborg", som beskrivs i Regionala energi- och klimatstrategin.
- Länsstyrelsen Gävleborg ger råd och granskar planärenden samt tillståndsprocesser utifrån klimat och energi. Länsstyrelsen stödjer klimatinvesteringar som Klimatklivet. Mellan 2023 och våren 2024 har Gävleborg beviljats 74 miljoner kronor i bidrag, och projekten har en beräknad utsläppsminskning på 11 tusen ton CO₂ per år. Sedan starten 2016 har Gävleborg beviljats 653 miljoner kronor.²⁵ Länsstyrelsen handlägger bidraget Energieffektivisering i småhus och sedan 2023 har 547 sökande fått bidrag i länet med totalt 17 miljoner kronor.²⁶
- Länsstyrelsen Gävleborg har fått projektmedel från Energimyndigheten för projektet "Alla ska med", som pågår 2025–2027.²⁷ Det är en mellankommunal plattform med syfte att stötta kommunernas arbete med energiplaner. Alla kommuner i länet ingår tillsammans med Region Gävleborg och Högskolan i Gävle.
- Länsstyrelsen Gävleborgs "Åtgärdsprogram för miljömålen"²⁸ har energi och klimat som ett tema. Årlig uppföljning, extern och intern arbetsgrupp och "Miljöforum"²⁹ är viktiga delar för att driva klimatfrågor framåt.
- Skogsstyrelsen har prioriterat klimatfrågan på ledningsnivå, med syfte att minska klimatpåverkan både inom den egna organisationen och inom sitt verksamhetsområde. En årlig handlingsplan har tagits fram där bland annat mål sätts för

²³ [Årsredovisning 2024 Länsstyrelsen Gävleborg](#)

²⁴ [Energi- och klimatstrategi för Gävleborgs län](#)

²⁵ [Resultat – hur har det gått för Klimatklivet?](#)

²⁶ [Bidrag för energieffektivisering i småhus](#)

²⁷ [Projekt inom energiplanering](#)

²⁸ [Åtgärdsprogram inom miljömål | Länsstyrelsen Gävleborg](#)

²⁹ [Startsida - Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet](#)

utvecklingen av fordonsflottans utformning, tjänsteresor och upphandling för direkt miljöpåverkan.

- Skogsstyrelsen arbetar aktivt med omställning till fossilfritt bränsle i maskiner i egen regi. Skogsstyrelsen utför rådgivningsinsatser om hyggesfritt skogsbruk för ökad kolinbindning.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regionen

- Region Gävleborgs miljö och klimatarbete styrs av miljöpolicy, miljöprogram samt den regionala utvecklingsstrategin. Regionala utvecklingsstrategin³⁰ revideras och är färdigställd under 2025. Region Gävleborgs tjänsteresor är till 79 procent fossilfria och hyrfordon har krav att vara fossilfria.
- Region Gävleborg främjar klimatinsatser för små- och medelstora företag. Finansiering via europeiska regionalfonden och regionala utvecklingsmedel pågår 2023–2028.
- Region Gävleborg leder "Mid Sweden Hydrogen Valley"³¹ som driver "Miljöforum" samt "Arena Elkraft".³²
- Region Gävleborg tar fram ny "Länsplan för transportinfrastruktur"³³ som är under remiss för planperioden 2026–2037. Regionen har tagit fram en strategi för stärkt tillgänglighet,³⁴ och utveckling via infrastrukturplanen. Region Gävleborg och Trafikverket ansvarar gemensamt för cykelinfrastrukturen i länet, utanför den kommunala infrastrukturen. Länets kommuner har beviljats 20 miljoner i bidrag för byggande av kommunal cykelinfrastruktur. Regionen samordnar nätverket Cykla i Gävleborg.³⁵
- Alla Gävleborgs kommuner arbetar med hållbarhetsarbete i sina interna ledningssystem, främst upphandlingskrav och omställning av fordon- och maskinpark. Alla kommuner har upphandlingskrav på fossilfri kollektivtrafik, genomför "Livsmedelsstrategin" och har en kretsloppsplan. Alla kommuner erbjuder energi- och klimatrådgivning till företag och privatpersoner.
- Kommunerna Gävle, Sandviken och Söderhamn har uppdaterade energi- och klimatplaner och Ljusdal har en ny energibruksplan.

³⁰ [Regional utvecklingsstrategi Gävleborgs län 2020-2030](#)

³¹ [Mid Sweden Hydrogen Valley - Region Gävleborg](#)

³² [Arena elkraft - Region Gävleborg](#)

³³ [Länsplan - Region Gävleborg](#)

³⁴ [Strategi för ett tillgängligt Gävleborg - Region Gävleborg](#)

³⁵ [Cykla i Gävleborg- regionalt cykelprogram - Region Gävleborg](#)

- Bollnäs kommun satsar på förtätning av stadstrafiken med tätare turer över dygn och vecka. All stadstrafik körs med elbussar.³⁶
- Gävle kommuns Gävle klimatavtal³⁷ bildades 2023, det är en kraftsamling där lokala företag med flera samverkar inom klimatdriven affärs- och verksamhetsutveckling. Den har cirka 80 medlemmar. Ett av fokusområdena är bygg och anläggning där riktlinjer tagits fram för återbruk av byggmaterial. Gavlegårdarna är pionjär som genomfört ett rivningsprojekt utifrån riktlinjerna, med gott resultat.³⁸
- Söderhamns kommun har genom projektet Alla ska med, finansierat av Energimyndigheten, en tjänst som ska arbeta med kommunal samordning. Syftet är bredare samverkan mellan flera förvaltningar för utveckling av området Vallvik, som är ett kluster för nya hållbara, gröna näringar.³⁹
- Ovanåkers kommun medverkar i Vintercyklisten.⁴⁰ Kommunen har vunnit två år i rad. Ett större fokus har varit att ploga de cykelvägar som finns.
- I Nordanstigs kommun har solceller installerats på majoriteten av de kommunala fastigheterna i och med kommunens energibesparingsprojekt.⁴¹

Åtgärder inom näringslivet

- Mellansvenska handelskammaren har etablerat ett logistiknätverk samt ett regionalt transportråd.⁴² Där diskuteras lösningar för hållbara transporter, elektrifiering och samlastning tillsammans med företag, kommuner och myndigheter.
- Inom ramen för Klimatklivet är flera biogasanläggningar i drift och flera arbetsmaskiner fossilfria inom länets lantbruk. Även en del företag har ansökt om åtgärder för större konvertering samt för energieffektivisering.

Tillstånd och bedömning för Begränsad klimatpåverkan Gävleborg

I Gävleborgs län har de fossila utsläppen minskat med 49 procent sedan

³⁶ [Ny stadstrafik i Bollnäs - X-trafik](#)

³⁷ [Gävle klimatavtal - Gävle kommun](#)

³⁸ [Återbruk minskar vårt klimatavtryck - Gavlegårdarna](#)

³⁹ [Grön industriomställning - Söderhamns kommun](#)

⁴⁰ [Vintercyklisten - Region Gävleborg](#)

⁴¹ [EPC-projektet | Nordanstigs kommun](#)

⁴² [Logistiknätverket | Mellansvenska Handelskammaren](#)

1990. Minskningstakten ligger fortsatt på 4 procent sedan 2015. Mellan 2022 och 2023 minskade utsläppen i länet med 1,6 procent som kan jämföras med 7,6 procent året innan. Största utsläppen år 2023 kom från transporter (45,5 procent) och industrin (19,5 procent).⁴³

Gävleborgs län har en stor andel energiintensiv industri samt stor del genomfartstrafik, vilket tillsammans bidrar till en stor del av utsläppen i länet. Elektrifieringstakten av transporter måste öka samtidigt som vanor behöver ändras till minskade och effektiva transporter. Det finns behov av nationella styrmedel, politisk stabilitet, skärpta utsläppskrav och koldioxidskatt för industrin. Detta skulle öka investeringsviljan och omställningstakten.

Genom den regionala energi- och klimatstrategin och handlingsplanen för elektrifiering som utarbetas under 2025, kan vi samla och skapa samsyn för länets aktörer i en gemensam färdriktning. Samordning och styrning är viktiga delar för att skapa driv inom klimatomställningen, vilket utvecklas inom det regionala styrdokument Kraftsamling Gävleborg. Det är ett gemensamt grepp kring regional och kommunal energiplanering.

Alla Gävleborgs kommuner arbetar med hållbarhetsarbete inom den egna organisationen, omfattning och takt varierar dock mellan kommunerna beroende på resurser. Det satsas en hel del i länet inom kollektivtrafik samt gång- och cykelvägar. Enligt Målindikator 2024 Trafikförsörjningsprogrammet⁴⁴ har andelen resande med kollektivresor dock sjunkit med 4,5 procent senaste åren, vilket kan förklaras av att beteendeförändringar inte hänger med i utbyggnaden.

Gävleborgs län är ett genomfartslän för gods- och persontransporter. Utbyggnad av fossilfria ladd- och tankmöjligheter pågår främst efter de vältrafikerade stråken och centrala delarna av de större kommunerna. De mindre inlandskommunerna har fortsatt stort behov av ökad utbyggnadstakt av laddinfrastruktur samt att kommunerna behöver förtäta laddinfrastrukturen och öka möjligheten för hemmaladdning. Det finns behov av fossilfria drivmedel både för tunga och lätta transporter, och det är avgörande med finansiellt stöd på vissa platser.

Totalt sett ökar transportvolymerna snabbare än elektrifieringstakten i länet, transportarbetet (fler bilar, fler körda mil, mer godstransport) gör att utsläppstakten minskat samt att fossilberoendet för personbilar ökat mellan 2023–2024.⁴⁵ Ytterligare stimulering krävs för att fasa ut fossila

⁴³ [Nationella emissionsdatabasen](#)

⁴⁴ [Bilaga 2: Målindikatorer 2022](#)

⁴⁵ [Jämföraren - Kolada](#)

bilar, till exempel

- högre och långsiktigt stabil reduktionsplikt
- utbyggnad av laddinfrastruktur
- utbyggnad av elnät och effekt
- styrmedel som påverkar resvanor.

Investeringstakten måste öka - Industriklivet och Klimatklivet har en viktig roll inom näringslivets omställningstakt. Länsstyrelsen har gjort flera informationsinsatser, främst till lantbrukare kring energieffektivisering och maskinutbyte till elektrifiering och automatisering. Dock har ansökningarna minskat under senaste åren, delvis beroende på få ansökningstillfällen.

Omfattande arbete inom kapacitetshöjning av elnät och ökad energiproduktion krävs för att möjliggöra elektrifieringen. Gävleborgs län har goda förutsättningar att producera stora mängder el.⁴⁶ Dock finns stora risker för investerare idag. Flera omvärldsfaktorer och långa processer inom elproduktion och nätutbyggnad är avgörande för omställningstakten. Men på regional och lokal nivå är energiplanering, energieffektivisering och olika flexibilitetslösningar viktiga områden att arbeta med för att möjliggöra och öka takten inom elektrifieringen.

Samhällsplanering är ett viktigt verktyg för samhällsomställningen. Många kommuner arbetar med flera instrument för att styra samhället mot hållbart och fossilfritt leverne. Översiktsplaneringen sätter ramen för arbetet med att göra mark tillgänglig för produktion och laddinfrastruktur. Det är viktigt för kommunerna att dra nytta av en ökad energiproduktion för den lokala och regionala tillväxten. Flera kommuner är på gång med aktualisering av översiktsplaner, där har energiplaneringen har en viktig roll i att bidra med kunskap kring energibehov och energiomställning till översiktsplanearbetet.

Kommunala energiplaner är lagstadgat, men arbetet behöver utvecklas. Länsstyrelsen driver via projektet Alla ska med⁴⁷ en mellankommunal plattform som ska stödja det fortsatta arbetet.

Det krävs ökad samverkan mellan det offentliga, näringsliv, energiproducenter och elföretagen för att se vilka de framtida behoven är och hur de ska uppfyllas. Med stöd av nationella och regionala underlag och styrdokument, kommunernas energi- och översiktsplaner, nätutvecklingsplaner och med stöd av "Åtgärdsprogrammet" förväntas åtgärdsarbetet öka i länet. Utifrån samverkan och dialoger mellan organisationer och näringsliv drivs omställningen framåt och utsläppen

⁴⁶ [Ellevio - Effektrapporten 2025](#)

⁴⁷ [Projekt inom energiplanering](#)

förväntas minska inom samtliga sektorer, men takten behöver öka för att klara målen.

Den totala elproduktionen har minskat något mellan 2021 och 2023. Minskningen ligger inom kraftvärmeverk och vattenkraft. Solkraften ökar stadigt i länet och flera ansökningar om större solkraftsparker har tillkommit. Små anläggningar under 20 kilowatt, står för 68 procent av total installerad effekt på 94 megawatt.⁴⁸ Planering av ny vindkraft går trögt både på land och till havs, delvis på grund av låga elpriser, kommunalt veto och att tillståndsprocesserna är långa.

Gävleborgs län har goda möjligheter till ökad biogasproduktion då länet har mycket skog och etablerad skogsindustri. Med en åter igen höjd reduktionsplikt, statligt stöd och med skattebefrielser, kan produktion av både fordonsgas, el och värme förväntas öka.

Behov av förändrad styrning

Generellt sett behövs en tydligare styrning av statens myndigheter mot de nationella energi- och klimatmålen, för att nå dessa och eventuellt även förändrad lagstiftning, som lyfter både energi- och klimatmål i förhållande till andra miljöaspekter.

Det är också tydligt att målkonflikter internaliseras i samråds- och tillståndsprocesser, när sektorsmyndigheter saknar uppdrag att verka för att energi- och klimatmålen uppnås. Länsstyrelsens förmåga och förutsättning att göra goda avvägningar skulle kunna förbättras.

Utöver den statliga styrningen finns omfattande behov av utvecklade riskdelningsmekanismer för stora investeringar, både i energiproduktion och omställningsprojekt.

⁴⁸ [Jämföraren – Kolada](#)

Frisk luft - Gävleborg

Sammanfattning för Frisk luft Gävleborg

För att nå miljö kvalitetsmålet krävs att luftkvaliteten i tätorter och trafikintensiva områden förbättras. Utsläpp från industrier, trafik och småskalig förbränning (ved- och pelletseldning) behöver minska. Luftföroreningar från andra länder behöver minska.

Utveckling i miljön och målbedömning för Frisk luft Gävleborg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NÄRA

Åtgärdsarbete för Frisk luft Gävleborg

Åtgärder på regional nivå - myndigheter

- Länsstyrelsen Gävleborg samverkar med de industrier som de ger tillstånd till och som de utövar tillsyn på för att minska alla luftutsläpp.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

Relativt få mätningar av halterna av luftföroreningar i länet utförs regelbundet. Nio av länets tio kommuner är med i Östra Sveriges Luftvårdsförbund (ÖSLVF).⁴⁹ Luftvårdsförbundet utför regelbundet mätningar i Gävle i gatunivå samt modellerar halter och utför sporadiska mätningar i övriga regionen. Det utförs även sporadiska mätningar i den nationella övervakningen.

Nedan följer ett urval av exempel på åtgärder som kommunerna i Gävleborg utfört:

- Framtagande av strategidokument som till exempel "Cykelplan" och "Trafikstrategi".
- Minskad andel kommunala fordon som är fossildrivna.

⁴⁹ [Webbplats till Östra Sveriges Luftvårdsförbund](#)

- Beaktandet av luftfrågor i upphandlingar. Till exempel att ökad användning av miljöfordon ger fördelar för entreprenörer som ansöker.
- Framtagande av underlag till åtgärdsplan för att minska luftföroreningar.
- Minskad användning av fossilt bränsle.
- Spolning i samband med sandupptagning för att minska damning.
- Arbete för mer hållbart resande inklusive åtgärder för ökad cykling.
- Arbete med ökad kunskap om luftkvaliteten.
- Arbete med att förbättra luftkvaliteten i planarbetet.
- Olika aktiviteter för att minska otillåten eldning och förbättra utsläppen från vedeldning.

Åtgärder inom näringslivet

- Industrier i Gävleborg utför bland annat förbättringar och konverteringar av förbränningsanläggningar från fossil olja till förmån för olika biooljor, till exempel becolja. Detta medför minskning av nettoutsläppen av koldioxid men medför ibland en liten ökning i utsläpp av svavel och partiklar.

Tillstånd och bedömning för Frisk luft Gävleborg

Luftkvaliteten sett över hela länet är generellt god då majoriteten av preciseringar som mäts nås i större delen av länet. I Gävle stad överskreds dock miljökvalitetsmålet för partiklar (PM10, till skydd för hälsa), se nedan. Preciseringarna för bensen, marknära ozon, butadien och bens(a)pyren riskerar överskridas lokalt vid enskilda tillfällen.

En nedåtgående trend av luftföroreningar noteras på alla stationer där ÖSLVF mäter sedan början av 2000-talet. En effekt av pandemin kan urskiljas mellan 2020-2021 genom en tydligare minskning under denna period. Även ökad mängd elfordon anses bidra till minskningar av luftföroreningar i stadsmiljö. Samtidigt visar forskning att mikroplaster och metaller ökar i miljön. Enligt Svenska Luftvårdsföreningen antas detta bero på att trafiken ökat på många håll i landet samtidigt som bilarna blivit tyngre, delvis på grund av elektrifiering, vilket lett till ökade emissioner från däck- och vägsitage.

Småskalig förbränning samt utsläpp från trafik, till exempel avgaser och slitagepartiklar, skapar höga halter av föroreningar lokalt. Mellan 81-90

procent av länets bilar har dubbdäck på vintern.⁵⁰ Länet har hög andel småskalig förbränning (pellets- och vedeldning) som bidrar till höga halter av luftföroeningar lokalt. Utsläpp från industrin leder till en försämrad luftkvalitet ur ett större geografiskt perspektiv då skorstenar gör att utsläppen transporteras över ett större område.

Målet ”Frisk luft” bedöms inte nås 2030 i hela länet eftersom preciseringar överskrids och trafiken inte minskar. De åtgärder som pågår behöver fortsätta och utvecklas för att minska utsläppen till luft om miljö kvalitetsmålet ”Frisk luft” ska nås. Följande åtgärder anses viktigast:

I tätorter och i trafikintensiva områden måste antalet fordon med förbränningsmotorer vilka släpper ut komplexa avgaser minska.

Utsläpp från industrier och från småskalig förbränning måste minska.

Sotpartiklar (10–50 nanometer) undersöks inte inom ramen för miljö kvalitetsmålet Frisk luft, men kopplingen till hälsorelaterade effekter är bättre än för PM 10 och PM 2,5. Sothalter kartlades 2011 i Gävleborgs län och en slutsats var att halterna är jämförbara med Stockholms och Uppsala län⁵¹ vilket inte de andra preciseringarna indikerar lika tydligt. Installation av kaminer har ökat de senaste åren till följd av ökande elpriser. Det återstår att se hur bland annat mängden sotpartiklar påverkas under den kalla årstiden. Men halten bens(a)pyren rapporteras vara högre i områden där vedeldning är vanligare jämfört med andra områden.⁵²

Analys utifrån preciseringarna

Bensen

Förtydligande: halten av bensen överstiger inte 1 microgram per kubikmeter luft (årsmedelvärde).

Precisering för bensen anses nås i Gävleborg län. Historiska data⁵³ från Bollnäs, Gävle, Hudiksvall, Ljusdal och Söderhamn visar att halterna har minskat kraftigt sedan början av 1990-talet. Vid den senaste mätningen från 2011 i Hudiksvall överskreds preciseringen och halterna var som högst under vinterhalvåret. Nationella mätdata tyder på att minskningen

⁵⁰ [Brydolf. Dubbdäcksandelar i kommunerna inom Östra Sveriges luftvårdsförbund. LVF 2016:17.](#)

⁵¹ [Engström och Nylén. Kartläggning av sothalter i Stockholms, Uppsala och Gävleborgs län. LVF 2015:7.](#)

⁵² [Burman och Elmgren. Luftkvalitet inom Östra Sveriges Luftvårdsförbund – Mätresultat år 2023. SLB 18:2024.](#)

⁵³ [Webbsida: SMHI, datavärdskap.](#)

av bensen har avstannat.⁵⁴

Bens(a)pyren

Förtydligande: halten av bens(a)pyren överstiger inte 0,1 microgram per kubikmeter luft (årsmedelvärde).

Utifrån mätningarna från bland annat Delsbo⁵⁵ bedöms preciseringen för bens(a)pyren till skydd för människors hälsa uppnås i länet. Däremot riskerar de överskridas lokalt och tillfälligt i trafikintensiva områden och där vedeldning är vanligt.

Butadien

Förtydligande: halten av PM10 överstiger inte 15 microgram per kubikmeter luft (årsmedelvärde) eller 30 microgram per kubikmeter luft (dygnsmedelvärde som inte får överskridas mer än 35 dygn per år)

Inga mätningar eller modelleringar av butadien har utförts i Gävleborgs län.

Formaldehyd

Förtydligande: halten av formaldehyd överstiger inte 10 microgram per kubikmeterluft (timmedelvärde).

Inga mätningar eller modelleringar av formaldehyd har utförts i Gävleborgs län.

Partiklar (PM2,5)

Förtydligande: halten av PM2,5 överstiger inte 10 microgram per kubikmeterluft (årsmedelvärde) eller 25 microgram per kubikmeterluft (dygnsmedelvärde).

Preciseringen för mindre partiklar (PM2,5) har inte undersökts i Gävleborgs län, men antas följa samma mönster som PM10, se nedan.

Partiklar (PM10)

Förtydligande: halten av PM10 överstiger inte 15 microgram per kubikmeterluft (årsmedelvärde) eller 30 microgram per kubikmeterluft (dygnsmedelvärde som inte får överskridas mer än 35 dygn per år).

Preciseringen för partiklar (PM10) överskreds i Gävle under 2024.⁵⁶ Årsmedelvärdet var 17 microgram per kubikmeter och dygnsmedelvärde över 30 microgram per kubikmeteröverskreds 52 dygn.

⁵⁴ [Webbsida: Naturvårdsverket. Så mår miljön](#)

⁵⁵ [Burman. Luftkvalitet inom Östra Sveriges Luftvårdsförbund. Mätresultat år 2017. LVF 2018:14.](#)

⁵⁶ [Burman och Elmgren. Luftkvalitet inom Östra Sveriges Luftvårdsförbund – Mätresultat år 2024. SLB 16:2025.](#)

Marknära ozon

Förtydligande: halten av marknära ozon överstiger inte 70 microgram per kubikmeterluft (åttatimmarsmedelvärde) eller 80 microgram per kubikmeterluft (timmedelvärde).

Preciseringen för marknära ozon riskerar att inte nås periodvis och lokalt. Mönstret är det samma i hela landet. På de platser i stadsmiljö och landsbygd där mätningar utförts inom Östra Sveriges luftvårdsförbund har preciseringen överskridits. Under de senaste 15 åren har årsmedelvärdet av ozon i urban bakgrund en svagt ökande trend.⁵⁷ Naturvårdsverket anser att åtgärder för att minska utsläppen av ozonbildande ämnen sker med internationella program, eftersom den långväga transporten från kontinenten svarar för huvuddelen av marknära ozon i regionen.

Ozonindex

Förtydligande: ozonindex överstiger inte 10 000 microgram per kubikmeterluft under en timme beräknat som ett AOT40-värde under perioden april–september.

Denna precisering har inte undersökts eller modellerats i Gävleborgs län.

Kvävedioxid

Förtydligande: halten av kvävedioxid överstiger inte 20 microgram per kubikmeterluft (årsmedelvärde) eller 60 microgram per kubikmeter luft (timmedelvärde, 98-percentil, det vill säga 175 timmar).

Preciseringen för kvävedioxid till skydd för människors hälsa överskreds inte i centrala Gävle 2024;⁵⁸ det gjorde den däremot 2022.⁵⁹ I övriga delar av länet har halterna modellerats – överskridande av preciseringen riskerar ske i tätorter samt vid tungt trafikerade påfarter. I resterande del av länet anses inga överskridande av preciseringen ske. För första gången klarades miljö kvalitetsmålet ”Frisk luft” för NO₂ till skydd för hälsa vid alla mätstationerna för Östra Sveriges Luftvårdsförbund.

Korrosion

Denna precisering har inte undersökts eller modellerats i Gävleborgs län.

⁵⁷ Burman och Elmgren. Luftkvalitet inom Östra Sveriges Luftvårdsförbund – Mätresultat år 2024. SLB 16:2025

⁵⁸ Burman och Elmgren. Luftkvalitet inom Östra Sveriges Luftvårdsförbund – Mätresultat år 2024. SLB 16:2025

⁵⁹ Burman och Elmgren. Luftkvalitet inom Östra Sveriges Luftvårdsförbund – Mätresultat år 2022. SLB 11:2023

Bara naturlig försurning - Gävleborg

Sammanfattning för Bara naturlig försurning Gävleborg

I de försurningskänsliga vattendragen sker ingen mätbar återhämtning och många bedöms som försurade. Kalkningsanslaget räcker inte för att kalka samtliga försurade vatten och därmed ökar de försurningsrelaterade skadorna i länet. I de försurningskänsliga vattnen lever en stor del av länets hotade flodpärlmusslor och utan kalkning föryngrar sig inte flodpärlmusslan. I övriga vattendrag och sjöar i länet som inte ligger i försurningskänsliga marker är försurningspåverkan mindre och här fortgår en naturlig återhämtning.

Utveckling i miljön och målbedömning för Bara naturlig försurning Gävleborg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Bara naturlig försurning Gävleborg

I de försurade vattendragen pågår en kalkningsverksamhet samt fortlöpande kemisk och biologisk provtagning, så kallat kalkeffektuppföljning, så långt pengarna räcker. Kalkningsanslag täcker numera cirka 60 procent av de försurade vattendragen, resten kalkas inte längre. I de okalkade vattendragen tyder vattenkemin och flodpärlmusslans mycket sparsamma föryngring på att försurningsproblematiken inte har minskat. Sammantaget bedöms återhämtningen som obefintlig i de försurade områdena och i väntan på en naturlig återhämtning kalkas vattendragen.

Under 2025 bedrevs kalkning och kalkeffektuppföljning inom 33 kalkningsåtgärdsområden (vattendrag) och det spreds cirka 2 300 ton kalk. Detta är cirka 1 500 ton mindre än det totala behovet för länet. Det har skett en minskning av kalkningen jämfört med 2023, vilket är huvudsakligen på grund av ökade kalkkostnader och minskande anslag. Länsstyrelsen förväntar sig en betydande biologisk försämring i de

försurade vattnen som inte kalkas.

Rätt utförd återvätning av våtmarker kan ha en långsiktig positiv effekt på de försurade vattendragen, medan en ofullständig återvätning förväntas ha en försurande effekt.

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Gävleborg arbetar konstant med att optimera kalkningsverksamheten för att anpassa den till rådande försurningsläge och budget.
- Flodpärlmusslans föryngring är extremt försurningskänslig och arten kommer ha högsta prioritet inom kalkningsverksamheten. I en rad återförsurade flodpärlmusslevatten återupptogs kalkningen 2025, vilket också ledde till att ungefär lika många försurade områden utan flodpärlmussla blev okalkade.
- En regional åtgärdsplan för kalkning blev färdigställd 2020.⁶⁰

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Kommunerna är huvudmän och finansierar 15 procent av kalkningsverksamheten.

Åtgärder inom näringslivet

- Skogsbruket har en stor påverkan på försurningsläget och återhämtningen, därför är det viktigt att försöka begränsa de negativa effekterna och till exempel begränsa monokultur av gran, dikningen, gödslingen och uttaget av GROT på försurningskänsliga skogsmarker.

Tillstånd och målbedömning för Bara naturlig försurning Gävleborg

Länsstyrelsen bedömer att målet inte uppnås till år 2030, trots att stora delar av länets vattendrag inte längre visar någon uttalad försurningspåverkan. Detta för att i försurningskänsliga vattendrag uppmäts regelbundet surstötter både vid vår- och hösthöglöden. Flodpärlmusslan lever i dessa försurningskänsliga vatten och förökar sig marginellt i okalkade vattendrag. Det enda som kan mildra surstötterna och öka flodpärlmusslans föryngring är kalkning. Kalkningen i länet är helt otillräcklig, dels i förhållande till behovet, dels har ytterligare minskningar gjorts i och med nedskärningar i nationella kalkanslaget och

¹ [Länsstyrelsens regionala åtgärdsplan för kalkning 2019-2023. Länsstyrelsen Gävleborg](#)

kostnadsökningar. 2024 har det uppdagats att flera av de kalkade områdena där kalkningen har avslutats är återförsurade och att flodpärlmusslan minskar påtagligt där.

En sammanställning gjord av Länsstyrelsen Gävleborg visar att flodpärlmusslan är extremt försurningskänslig och det är i princip endast i kalkade vatten som föryngring sker.⁶¹ Detta tyder på att försurningen fortfarande är ett högst relevant problem för flodpärlmusslan. I de vattendrag där kalkningen avslutats har föryngringen upphört och i vissa fall har även musslorna dött. Den bristfälliga kalkningen i länet gör sannolikt att Gävleborg ligger mycket lägre i indikatorn "Antal vattendrag" med föryngring av flodpärlmussla än närliggande län.

Det moderna skogsbruket är sannolikt den största bidragsfaktorn till den svaga återhämtningen i de försurningskänsliga områdena. De kalkade vattnen bedöms inte uppnå god status oberoende av kalkning och därför kan kalkningen även anses bidra i viss mån till uppfyllelsen av levande sjöar och vattendrag.

Det är under all kritik att kalkning inte bedöms som en åtgärd för att uppnå miljömålet "Bara naturlig försurning". Kalkning är den enda åtgärd som i dagsläget gör att försurningskänsliga arter kan fortsätta att existera tills en naturlig återhämtning skett. En del menar att detta kan ta hundratals år i de mest försurningskänsliga vattnen.

Analys utifrån preciseringarna

Påverkan genom atmosfäriskt nedfall

Nedfallet av luftburna svavelföreningar över Sverige har minskat markant sedan 1990-talet. Kväveföreningarna minskar inte i samma utsträckning. Trots ett minskat nedfall överskrids den kritiska belastningen fortfarande i delar av länet.⁶² Inga mätningar av försurande nedfall eller markvattenkemi genomförs i länet.

Nedfallen av svavel minskar visserligen, men utvecklingen i miljön bedöms ändå som neutral. Detta på grund av det så kallade "markminnet", det vill säga kvarvarande försurning i underliggande marklager. Detta kan vara en orsak till de extrema "höstsurstötter" som uppträder efter längre torrperioder följt av kraftig nederbörd.

Det sura nedfallet och det intensiva skogsbruket har även lakat ur viktiga

⁶¹ [Flodpärlmussla, kalkning och försurning i Gävleborgs län. 2025. Länsstyrelsen Gävleborg, rapport nr 2025:5](#)

⁶² [Underlagsrapport: Reviderade beräkningar av kritisk belastning för försurning. 2007. C, Akselsson, J. Fölster.](#)

näringsämnen ur marken, till exempel fosfor. I en del av flodpärlmusslans vatten som ligger i de försurningskänsliga trakterna uppvisas mycket låga halter av fosfor.

Påverkan genom skogsbruk

Andelen sur skogsmark i de norra delarna av Sverige bedöms ligga runt 20 procent och skogsbrukets försurningsbidrag bedöms öka, i synnerhet om uttaget av grenar och stubbar ökar. Även dikning påverkar försurningsläget negativt. Den föreslagna ökningen av skogsgödsling kan också på sikt påverka försurningsläget i negativ riktning. Vidare har vatten blivit allt brunare (ökad humushalt) sedan slutet av 1980-talet och detta anses bero på klimatförändringar men framför allt på det moderna skogsbruket, och huvudsakligen en ökad andel granskog.⁶³ De ökade mängderna humusämnen tar bort en eventuell återhämtning och därmed blir försurningsläget inte bättre. Utvecklingen mot allt brunare vatten verkar ha avstannat men är fortfarande på mycket högre nivåer jämfört med 1980-talet.

Det moderna skogsbruket påverkar försurningsläget och återhämtningen negativt med åtgärder såsom skogsdikning, markberedning och ”granifiering” (monokultur av gran). För att motverka försurningen från skogsbruket framhålls askåterföringen, det vill säga att man återför askan från brända grenar och stubbar tillbaka till skogen. Denna åtgärd behöver öka i länet på lång sikt. Sannolikt krävs större åtgärder än bara askåterföring för att motverka den ökande negativa försurningspåverkan från skogsbruket. Det vore önskvärt med ett nationellt projekt som visar vilka åtgärder inom skogsbruket som bäst stödjer återhämtningen från försurning. En ny viktig åtgärd som genomförs i länet är återvätning av dikade våtmarker. Hur dessa åtgärder kommer att förändra vattenkemin på längre sikt är oklart och beror till stor del på hur väl återvätningen lyckas.

Skogsvårdslagen kan betraktas som otillräcklig. Här finns en klar förbättringspotential och bland annat bör skogsdikning, skydds-zoner vid vattendrag, andel gran och gödsling beaktas mer inom försurningskänsliga marker om man önskar att närma sig målet ”Bara naturlig försurning”.

Försurade sjöar och vattendrag

Vid höga och kraftigt ökande flöden uppträder så kallat surstötat det vill säga kraftiga pH-fall. Framst drabbade är mindre bäckar och åar belägna i skogsmarker runt högsta kustlinjen, med tunt jordlager och blockig terräng. Ett intensivt skogsbruk med kraftig dikning försämrar

⁶³ Afforestation driving long-term surface water browning. M. Skerlep, E. Steiner, A. Axelsson, E. Kritzberg. (2019). *Global Change Biology*. 27 (3), 1390-1399.

ytterligare försurningsläget. Sådana markförhållanden och markanvändning ger ett svagt "motstånd" mot försurande nedfall men framför allt en mycket svag återhämtning.

De vattendrag som uppvisar surstötter bedöms inte uppnå god status enligt vattendirektivet och så långt pengarna räcker kalkas dessa vattendrag. Enligt vattenmyndighetens senaste bedömning år 2020 gjordes bedömningen att 242 vattendrag (cirka 12 procent) inom länets ansvarsområde inte kommer nå god status på grund av försurning.

Bedömningen av försurningen för länet grundas främst på vattenanalyser, elfisken och föryngring hos flodpärlmusslorna. Den matematiska modell som tagit fram för bedömning av försurning ges allt mindre tillit. Detta eftersom Länsstyrelsens egna samlade underlag ger en mer nyanserad och en annan bild jämfört med modellerna. I och med en allt bättre provtagning vid höga vattenflöden "hittas" de värsta surstötterna oftare. I Länsstyrelsens rapport "Flodpärlmussla, kalkning och försurning i Gävleborgs län" visas att lägsta uppmätta pH-värde är cirka 0,5-1 enheter lägre än i modelleringarna. Även biologin visar på mer försurade förhållanden än modelleringarna. Till exempel så förökar sig flodpärlmusslan bara i princip i kalkade vattendrag i större delen av vårt län. Detta tyder på att försurningen fortfarande är högst relevant för de organismer som lever i vattnen och att kalkningen är en betydelsefull åtgärd.

Miljömålet bedömdes tidigare vara uppnått i Gävleborgs län, men senare bedömningar visar på en betydande problematik med försurning. Nationella modelleringar har visat att cirka 3 procent av sjöarna⁶⁴ och uppemot 20 procent av vattendragen är försurade.⁶⁵ Det finns dock osäkerheter rörande modelleringarna som visar olika resultat beroende på hur modellen kalibreras och vilka kriterier som gäller för att klassa vatten som försurade etcetera.

De försurningskänsligaste arterna är flodpärlmussla och flodkräfta. I vattendrag där nämnda arter förekommer prioriteras kalkningen. I försurade vattendrag med bristfällig kalkning kan man ibland se att till exempel flodkräftorna och flodpärlmusslorna endast finns kvar på en kort sträcka nedströms en kalkad sjö men i resterande vattendrag är de försvunna på grund av det har blivit för surt där. Det bör beaktas att en enda kraftig surstöt kan slå ut ett helt vattendrag, därför är det viktigt att kalkningen fortsätter på årsbasis vilande på ett stabilt och förutsägbart

⁶⁴ [Målsjöundersökningen 2007-2008. J. Fölster, F. Moldan, J. Stadmark. Rapport 6 412, 2011, Naturvårdsverket.](#)

⁶⁵ [Försurningsläget i Sveriges ytvatten 2010: komplettering till rapport 2011:24. Underlag till utvärdering av miljömålet "Bara naturlig försurning". J. Fölster, S. Valinia. Rapport 2012:5 SLU.](#)

statsanslag.

Försurad mark

Det saknas underlag för att bedöma försurningens påverkan på rör och annat som ligger i marken samt arkeologiska föremål.

Giftfri miljö - Gävleborg

Sammanfattning för Giftfri miljö Gävleborg

För att nå miljömålet krävs kraftiga åtgärder på internationell och nationell nivå. Trenden av en ökande kemikalieanvändning måste vändas. Utsläppen från samhällets alla delar måste minska. Fler förorenade områden måste saneras.

Utveckling i miljön och målbedömning för Giftfri miljö Gävleborg

- Trenden för utvecklingen i miljön är OKLAR
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Giftfri miljö Gävleborg

Åtgärder på regional nivå - myndigheter

Nedan följer några exempel på aktiviteter som genomförts av Länsstyrelsen Gävleborg som syftar till att nå målet Giftfri miljö:

- En intern samverkansgrupp mellan arbetsområdena tillsyn, efterbehandling av förorenade områden och vattenförvaltning är nu en del i linjearbetet. Resultat: enhetliga förelägganden till berörda verksamhetsutövare för att kartlägga deras påverkan av bland annat PFAS och andra ämnen som regleras inom "Vattendirektivet" i miljön och mer anpassade egenkontrollprogram.
- En plattform som samlar all miljödata från nationella datavärddar har tagits fram. Den kallas MIDAS (miljödata Sverige) och ambitionen är att göra den tillgänglig för allmänheten. Idag nås den bara inom länsstyrelsernas nätverk.
- Samarbete och tillsynsvägledning med tull, polis och tillsynsmyndigheter.
- Länsstyrelsen medverkar i kommunernas planarbete och bevakar att försiktighetsåtgärder och miljö kvalitetsnormer följs.

- Rådgivning av plöjning och användande av växtskyddsmedel för lantbrukare. Syftet är att minska användandet av växtskyddsmedel.

Länsstyrelsen Gävleborg ansvarar för att fördela medel för lokala åtgärder för bättre vattenmiljö (LOVA). Följande typer av åtgärder utförs inom åtta LOVA-projekt:

- Restaurering av våtmarker.
- Omhändertagande av sediment från lågflödesmuddrade sjöar.
- Minska utlakning av metaller från förorenad trandnära mark genom schaktning och täckning med barriär (duk).
- Läkemedelsrening från avlopp via markbäddar.
- Miljövänligare tvätt av båtars skrov.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

Nedan följer några exempel på aktiviteter som genomförts av Gävleborgs kommuner och Region Gävleborg, som syftar till att nå Giftfri miljö:

- Kartläggning av användandet av kemikalier skiljer sig åt mellan kommuner. Vissa har delvis fungerande kartläggning medan andra håller på att ta fram system. Ingen kommun har en övergripande bild eller sammanställning över totala kemikalieanvändningen inom respektive kommunkoncern.
- Följande digitala tjänster används inom vissa kommuner: Chemgroups digitala verktyg, iChemistry (Intersolia.com)
- I upphandlingar begränsas inköp av oönskade kemikalier och kemiska produkter.
- Vissa kommuner har interna kemikalienätverk för samverkan kring kemikaliefrågor.
- Arbete med att minska användning av kemikalier inom lokalvård genom att rengöra med endast vatten där det är möjligt.
- I kretsloppsplaner fastställs målbilder och åtgärder för minskad kemikalieanvändning.
- Arbete med sanering av förorenade områden.
- Region Gävleborg har genomfört en mer kretsloppsbaserad och optimerad hantering yrkeskläder. Detta uppnås bland annat genom att återgå till att äga kläderna och kartlägga flödena. Återanvändning och återvinning av uttjänta textilier har ökat genom donation och uppbyggandet upp beredskapslager, respektive småskaligt kreativt återbruk.

Åtgärder inom näringslivet

- Medvetenheten och strävan att minska miljöpåverkan får större rum inom industrin för varje år och kan sammanfattas bland annat genom följande åtgärder:
- Lantbrukets användning av växtskyddsmedel har minskat och lantbrukarna utbildar sig kontinuerligt för bättre hantering av bekämpningsmedel.
- Många företag och industrier har ett ständigt förbättringsarbete för att minska utsläpp och kemikalier.

Tillstånd och bedömning för Giftfri miljö Gävleborg

I Gävleborgs län finns flera kända problem med miljögifter och även ett stort mörkertal rörande påverkan och potentiellt förgiftad miljö. Det är det totala kemikalietrycket på människa och miljö som måste minska för att nå miljökvalitetsmålet 2030. Robusta och tillförlitliga verktyg för uppskattningar på det totala kemikalietrycket saknas.

Störst påverkan på miljön sker i närhet av exploaterade områden som städer, industrier och vägar. Vissa kemikalier tas om hand via avfallshantering eller reningsverk, andra sprids ut lokalt, regionalt eller globalt. Bättre samverkan mellan kommuner, kommunala bolag och andra berörda aktörer bedöms vara en framgångsfaktor för att få mer fart på inventering och åtgärdsarbete kring föroreningar och förorenade områden. Skogsbrukets påverkan på våra vatten behöver kartläggas.

Exempel på kända problem med miljögifter i Gävleborgs län är kvicksilver och dioxiner i fisk, samt läckage av föroreningar från deponier och industriområden. Statusklassningen inom vattenförvaltningen visar att majoriteten av Gävleborgs vatten inte uppnår god kemisk status. Ju fler föroreningar som undersöks desto fler överskridanden av miljökvalitetsnormer identifieras. I Gävleborg finns 2 700 platser som kan vara förorenade. Nya föroreningar kommer upptäckas i miljön och kopplas till oönskade effekter.

Länsstyrelsen Gävleborg bedömer att målet om en Giftfri miljö inte är möjligt att nå till 2030. För att nå miljömålet krävs kraftiga åtgärder på alla nivåer i samhället och omställningar på internationell och nationell nivå. En hel del åtgärder pågår i länet och dessa behöver utvecklas och fortskridas. Utvecklingen i länet bedöms som neutral.

Analys utifrån preciseringarna

Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Förtydligande: Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar inte är skadlig för människor eller den biologiska mångfalden.

Arbete pågår med att ta fram verktyg för att följa upp den sammanlagda exponeringen i människa och miljö och skadliga effekter. Dessutom undersöker vi bara de kemikalier vi i dag känner till och de ger bara en begränsad förklaring på några enstaka procent till biologiska effekter. Det är andra kemikalier och effekterna av att de blandas, som vi idag inte har kunskap om.

Befintlig kemikalielagstiftning strävar efter att fasa ut de kemikalierna som anses farligast. Lagstiftningen hanterar därför endast en begränsad del av problematiken kring kemikalier och inte den sammanlagda exponeringen. Inte heller vilka oönskade effekter som kan uppträda.

Men vi måste samtidigt ha i beaktande att vi aldrig kommer få reda på vad den sammanlagda exponeringen är eftersom den i princip är oändlig.

På grund av vår okunskap behöver därför försiktighetsprincipen drivas hårdare, och att hela samhället måste ställa om och minska människans totala utsläpp.

Användningen av särskilt farliga ämnen

Förtydligande: Användningen av särskilt farliga ämnen har så långt som möjligt upphört.

Vissa ämnen som anses vara särskilt farliga följs upp i miljöövervakningen. Minskningarna som skett sedan 1980-talet har stannat av för till exempel dioxiner i fisk. Nya ämnen som inte undersöks förväntas öka.

En stor utmaning med denna precisering är att många effekter som idag anses farliga behöver lång tid för att manifesteras.

Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper

Förtydligande: Spridningen av oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper är mycket liten och uppgifter om bildning, källor, utsläpp samt spridning av de mest betydande av dessa ämnen och deras nedbrytningsprodukter är tillgängliga.

Denna kunskap saknas i stor utsträckning, se ovan precisering Användning av särskilt farliga ämnen.

Förorenade områden

Förtydligande: Förorenade områden är åtgärdade i så stor utsträckning

att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön.

Denna kunskap saknas i stor utsträckning, se ovan precisering Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen. Dessutom saknas medel för att sanera de områden vi idag känner till. En ytterligare aspekt är svårigheten att veta hur sanering ska ske. Detta är särskilt tydligt på PFAS-förorenade områden till exempel då föroreningarna sträcker sig över stora områden.

Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper

Förtydligande: Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper är tillgänglig och tillräcklig för riskbedömning.

Denna kunskap saknas i stor utsträckning då kunskap om sådana egenskaper tar lång tid att få fram, men framställningen av nya ämnen går snabbare. Se ovan precisering "Användning av särskilt farliga ämnen".

Information om farliga ämnen i material och produkter

Förtydligande: Information om miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor är tillgänglig.

Denna kunskap saknas i stor utsträckning, se precisering "Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen".

Miljöarbetets utveckling

Hur fungerar miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö som kompassriktning för länens miljöarbete?

Den fungerar som ett slags styrmedel som medför att myndigheter, kommuner och verksamheter arbetar med att minska spridningen och påverkan av kemikalier på människa och miljö. Men om det verkligen leder till att länen gör ett bättre miljöarbete går inte att svara på. En del av förklaringen till varför det inte går att svara på är följande punkter:

Vi arbetar bara med det vi vet (eller bestämt vara giftigt).

Helhetssynen uppnås inte eftersom man inte beaktar all påverkan.

Det finns ingen definition av vad som är skadliga effekter. Troligtvis vill vi nog att allting ska skyddas överallt. Nya oönskade effekter förutom dem vi redan bevakar kommer upptäckas. Nya kemikalier vi inte undersöker idag kommer upptäckas och kopplas till oönskade effekter. En fråga som kan ställas är om vi verkligen följer upp målet, eller beskriver vi bara miljön mer detaljerat?

Vi kan inte förutse vilka effekter som sker i människa och miljö vid komplexa exponeringssituationer. Vi får reda på i efterhand vad som skett. Men trots det kan vi bara till en begränsad del beskriva vad som orsakat de effekter vi observerat.

Behov av förändrad styrning

Är målet, dess preciseringar och nuvarande eller tidigare etappmål hjälpsamma?

Målet och dess preciseringar är snarare visioner än regelrätta mål. Det är inte definierat vad som ska uppfyllas, det går aldrig att uppfylla dem och det finns inget framtaget mått som går att använda för att följa upp hur det går för uppfyllandet av detta miljö kvalitetsmål och dess preciseringar.

Eftersom det inte går att ta fram ett sådant mått, kan en väg framåt vara att ta fram ett mått som korrelerar med den sammanlagda exponeringen. En viktig grundförutsättning för att ta fram ett kvalitetssäkert mått är att endast data från de nationella datavärdena av miljödata används. Det behöver också vara tydligt att det är en korrelation inte ett absolut mått eftersom vi aldrig kommer få reda på vad den sammanlagda exponeringen eller vilka alla oönskade effekter är.

Vidare behövs ett mått som visar att vi går i rätt riktning, det vill säga målet är inte viktigast, det är vägen. Vi kommer aldrig nå en giftfri miljö, men vi kanske kan sträva till en giftfriare miljö. Idag är det högst oklart om vi gör det.

Skyddande ozonskikt - Gävleborg

Sammanfattning för Skyddande ozonskikt Gävleborg

Användningen av ozonnedbrytande ämnen minskar kontinuerligt och det är möjligt att nå målet. Lagar och regler på nationell och internationell nivå har varit och är helt avgörande för att ozonnedbrytande ämnen minskar.

Utveckling i miljön och målbedömning för Skyddade ozonskikt Gävleborg

Ingen regional bedömning.

Åtgärdsarbete för Skyddande ozonskikt Gävleborg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Gävleborg är sammankallande i länets miljöbrottsamverkan, där en av ambitionerna är att öka tillsynen av nationella avfallstransporter samt arbeta för att minska illegala avfallstransporter.⁶⁶
- Länsstyrelsen arbetar även med tillsyn över gränsöverskridande avfallstransporter (GRÖT) i syfte att minska illegala transporter av bland annat utrustning med halogenerade kolväten som kan finnas i till exempel kylar och frysar. Länsstyrelsen Gävleborg ansvarar även för tillsynen i Västernorrland, Dalarna och Jämtlands län.

Åtgärder på kommunal nivå

- Alla kommuner jobbar med uppföljning och tillsyn av köldmedier, som finns i kyl- och värmepumpar.⁶⁷

⁶⁶ Muntlig information: Amanda Hagman Länsstyrelsen Gävleborg

⁶⁷ Kommunernas miljömålsenkät 2024

- Ett kommunalt fastighetsbolag har skrivit att de uppdaterar sin köldmedia löpande eller byter ut kylanläggningar för att uppfylla de krav som finns för att minska miljöpåverkan, särskilt deras bidrag till växthuseffekten. De har även ersatt gamla kylaggregat med fjärrkyla.
- Ett kommunalt bolag har angett att de använder sig av byggvarubedömning, vilket innebär att de använder sig av godkända material, det vill säga inte ozonnedbrytande ämnen. De har också gjort ett antal renoveringar för att minska energianvändningen och övergå till mer klimatsmarta uppvärmningssystem.

Åtgärder inom näringslivet

- Gästrike återvinnarens fem medlemskommuner fortsätter med kampanjen Töm säcken på återvinningscentralerna, bland annat för att farligt avfall ska sorteras och behandlas rätt. Gästrike återvinnare tar även emot kylar och frysar på deras återvinningscentraler, som alla kommuner gör.

Tillstånd och målbedömning för Skyddande ozonskikt Gävleborg

Det är möjligt att nå miljökvalitetsmålet inom en generation med redan vidtagna och planerade åtgärder. Lagar och regleringar på nationell och internationell nivå har varit helt avgörande för att utsläppen minskat. Utsläppen, liksom halterna i stratosfären, av ozonnedbrytande gaser minskar, dock med undantag för väteklorfluorkolväten och lustgas.⁶⁸ Utsläppen minskade mycket kraftigt mellan 1988 och 1990, beroende på införda regleringar som medförde en snabb minskning av användningen av CFC. År 1990 var de totala utsläppen av CFC cirka 1 400 ton. Fram till 2018 bedöms utsläppen ha minskat med cirka 90 procent.⁶⁹

Analys utifrån preciseringarna

Uttunnat ozonskikt

Ozonskiktet är allra tunnast över Antarktis. "Ozonhålet" uppstår på våren, då solen sätter fart på nedbrytningen av ozon med hjälp av de föroreningar som har samlats under vinterhalvåret. Tidvis är mängden ozon i stratosfären över Antarktis drygt 70 procent lägre än normalt. Mindre men ändå anmärkningsvärda uttunnningar har flera gånger på

⁶⁸ [Nationella utsläpp av CFC på Sveriges miljömåls webbplats](#)

⁶⁹ [Nationella utsläpp av Lustgas på Sveriges miljömåls webbplats](#)

senare år noterats över Sverige, främst på våren. Mycket tyder nu på att ozonskiktet inte längre minskar och att en återhämtning är på väg tack vare de internationella överenskommelserna.

Även om miljökvalitetsmålet bedöms kunna nås finns osäkerheter, både i vetenskapliga data och på grund av naturliga variationer i ozonskiktets tjocklek. Prognoserna kompliceras också av mekanismer i atmosfären som hänger ihop med växthuseffekten. Enligt de senaste internationella rönen verkar den dominerande effekten av dessa mekanismer bidra till återväxten av ozonskiktet.

Regionala aspekter

Det bedrivs ingen regional miljöövervakning kring ämnen som bryter ner ozon. Vi vet dock att dessa ämnen finns kvar i produkter långt efter att de producerats. Utsläppen är därför starkt beroende av hur vi tar omhand vårt avfall. Det krävs fortsatt tydlig information, även på regional nivå, till företag och allmänhet om hur man bäst tar hand om avfall som innehåller ämnen som bryter ner ozon. Fortsatt tillsyn på kommunal och regional nivå av användningen av köldmedier är också viktig.

Resurser för tillsyn är avgörande för att kontrollera avfallshanteringen och minska utsläppen av ämnen som bryter ner ozon. Det behövs också resurser för att ta fram och sprida information till företag och allmänhet om hur man bäst tar hand om avfall som innehåller ämnen som bryter ner ozon.

Ozonskiktet skyddar livet på jorden genom att filtrera bort en del av den skadliga UV-strålningen från solen. Därför innebär det en fara när ozonskiktet bryts ned och tunnas ut. Hos människor ökar risken för till exempel hudcancer, nedsatt immunförsvar och starr. Regionala data för UV-strålning saknas. Vi vet att antalet nya hudcancerfall fortsätter att öka i länet, ökningen är dock lägre än i Sverige som helhet. Det ökade antalet hudcancerfall är allvarligt men förklaras i Sverige främst av hälsofarliga solvanor.⁷⁰

⁷⁰ [Indikator Hudcancerfall på Sveriges miljömåls webbplats](#)

Säker strålmiljö - Gävleborg

Sammanfattning för Säker strålmiljö Gävleborg

Antalet nya fall av hudcancer fortsätter att öka i länet. För att nå målet krävs information om risker med solning och att sola i solarier samt en attitydförändring till solande. Halterna av radioaktiva ämnen i miljön fortsätter generellt att vara låga. Läget i Gävleborg för målet om en Säker strålmiljö är i stort sett jämförbart med nationell nivå.

Utveckling i miljön och målbedömning för Säker strålmiljö Gävleborg

Ingen regional bedömning.

Åtgärdsarbete för Säker strålmiljö Gävleborg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Flera kommuner, främst längs med kusten, har under lång tid påverkats av följderna av radioaktivt nedfall från Tjernobylolyckan. Länsstyrelsen sammanställer med jämna mellanrum de kommunmätningar av cesiumhalter i livsmedel som görs i länet.⁷¹

Åtgärder på kommunal nivå

- Ett par kommuner har de senaste året arbetat aktivt med att förebygga barns exponering för UV-strålning, det genom att utföra tillsyn på förskolor och skolor. Där kontrollerar kommunerna att utemiljöerna har solskyddade ytor på gårdarna för att barnen ska kunna få skydd från direkt solljus.

⁷¹ Länsprogram miljöövervakning [Länsprogram för regional miljöövervakning i Gävleborgs län 2009-2020](#)

- En kommun har uppgett att de under 2023 genomförde tillsyn på förskolor med fokus på UV-skydd. Syftet var att granska verksamhetens rutiner för solskydd samt att inspektera om skyddet var tillräckligt på platser där barn vistas under längre tid, exempelvis vid sandlådor.
- Kommunen har nu påbörjat åtgärder för att hantera de brister som uppmärksammades. För att minska solinstrålning och skapa en värmedämpande miljö på förskole- och skolgårdar anlägger de pergolor, planterar träd och annan grönska. Fokus ligger på att använda naturliga solskydd i form av vegetation snarare än platsbyggda konstruktioner.
- Några kommuner anger att de under det senaste året jobbat med tillsyn av solarier i syfte att säkerställa att ålderskrav och solningstiden efterlevs.
- Ett flertal kommuner i länet begär in radonmätning på skolor och förskolor och flerfamiljshus.

Tillstånd och målbedömning för Säker strålmiljö Gävleborg

Det tar lång tid att förändra beteenden och attityder. För att nå målet krävs information om risker med solning och att sola i solarier. Det krävs samarbete mellan myndigheter och andra aktörer för att öka kunskapen och hitta vägar till informationsspridning. Individens beteende är en viktig faktor till exempel när det gäller exponering för UV-strålning.

För att minska solariesolandet bör kommunerna inte erbjuda solarier på sina friskvårdsanläggningar i enlighet med strålsäkerhetsmyndighetens rekommendationer. Strålskyddstillsyn av solarier bör genomföras av kommunerna regelbundet.

För att målet ska kunna nås behöver information om solstrålningens negativa effekter ges till föräldrar, förskole- och skolpersonal och andra som har kontakt med barn. Det är också viktigt att planerare, arkitekter och byggarbetare har kunskap och får information om hur utemiljöer för barn ska utformas. Fortfarande byggs och renoveras lekmiljöer för barn utan att det skapas skuggplatser att vistas på då solen är som starkast.

Förutom att ge allmänheten kunskap ska myndigheterna också skapa förutsättningar som gör det enkelt för individen att kunna minska sin exponering för UV-strålning. Kommunerna behöver skapa dessa miljöer på badstränder, lekplatser, skolor med mera. Länsstyrelsen kan i viss mån bevaka att det görs genom granskning av fysiska planer.

En svårighet i arbetet är att det tar lång tid att utveckla hudcancer, i

vissa fall decennier, vilket innebär att antalet hudcancerfall kan fortsätta öka även en lång tid efter att exponeringen för UV-strålning har minskat.

En fortsatt analys av riskgrupper, deras attityder och solvanor, ökar möjligheten till mer effektiva kommunikationsinsatser och på sikt ett förändrat beteende. Exempel på sådana riktade kommunikationsinsatser är:

- ”Solvett” som ingår i simundervisningen från Livräddningssällskapet och Strålsäkerhetsmyndigheten)
- kortfilmen 450 nyanser av rött på Youtube av Strålsäkerhetsmyndigheten
- Appen Min soltid från Strålsäkerhetsmyndigheten.

Analys utifrån preciseringarna

Radioaktiva ämnen

Halterna av radioaktiva ämnen i miljön fortsätter generellt att vara låga. Halterna av cesium-137 från Tjernobylolyckan kommer att minska ytterligare, dels på grund av att aktiviteten minskat genom att cesium naturligt sönderfaller, dels till följd av att återstående radioaktivt cesium trängt ned i marken. Delar av Gävleborg drabbades extra mycket av olyckan och idag kan det fortfarande förekomma höga halter cesium i svamp och visst vilt. Länsstyrelsen sammanställer cesiumhalter i livsmedel i länet utifrån de mätningar som görs av länets kommuner. Detta arbete kommer att fortsätta för att behålla kunskapen om hur snabbt halterna av cesium avtar.

Elektromagnetiska fält

Det finns i dagsläget två områden där skadliga hälsoeffekter av allmänhetens exponering för elektromagnetiska fält inte kan uteslutas med tillfredsställande säkerhet. De 2 områdena är exponering för 50 hertz magnetfält från kraftledningar nära hemmet och från radiofrekventa elektromagnetiska fält från den egna mobiltelefonen. Strålsäkerhetsmyndighetens miljöövervakning följer utvecklingen på området.⁷²

Ultraviolet strålning

Region Gävleborg följer årligen upp antal nya fall av hudcancer. Statistiken visar att hudcancerfallen fortsätter att öka i länet. De solvanor vi har idag yttrar sig i cancerfall under lång tid framöver.⁷³ Att minska exponeringen för UV-strålning är svårt, eftersom det kräver en förändring av människors livsstil, beteenden och attityder kring

⁷² [Elektromagnetiska, Strålsäkerhetsmyndighetens webbplats](#)

⁷³ [Indikator hudcancerfall på Sveriges miljömåls webbplats](#)

exempelvis utseende och solande.

En 18-årsgräns för solning i solarier rekommenderas av centrala myndigheter. Sedan våren 2010 rekommenderar Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) att kommuner inte erbjuder allmänheten möjlighet att sola solarium i kommunens simhallar, fritids- gym- eller sportanläggningar. I Gävleborg har åtta av tio kommuner och vissa privata friskvårdsaktörer tagit bort solarierna från sina anläggningar vilket är positivt för att på sikt kunna nå målet.

Ingen övergödning – Gävleborg

Sammanfattning för Ingen övergödning Gävleborg

I Gävleborg är det framför allt kustvatten som har övergödningssproblem, medan länets inlandsvatten i huvudsak är mindre påverkade. Lokalt kan dock tillförsel av näringsämnen från jordbruksmark, enskilda avlopp och avloppsreningsverk ändå bidra till negativa effekter på sjöar och vattendrag. Åtgärdsinsatserna har ökat på senare tid, men ytterligare kraftfulla åtgärder på lokal, regional, nationell och internationell nivå krävs för att uppnå en positiv utveckling av tillståndet.

Utveckling i miljön och målbedömning för Ingen övergödning Gävleborg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Ingen övergödning Gävleborg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Vattenmyndigheten i Bottenhavets vattendistrikt har beslutat om ett åtgärdsprogram (2022–2027) i syfte att nå miljö kvalitetsnormerna i länets alla vattenförekomster.⁷⁴ Då flera av dessa är inriktade på tillsyn, kräver de dock mer resurser för att kunna genomföras. Åtgärdsarbetet måste ske i samverkan mellan ansvariga myndigheter och övriga berörda aktörer, och bedrivs utifrån ett avrinningsområdesperspektiv. Länsstyrelsen Gävleborg har tagit fram en regional genomförandeplan enligt Vattenmyndighetens åtgärdsprogram 2022-2027 vilken är under pågående arbete.⁷⁵

⁷⁴ [Åtgärdsprogram för vatten 2021–2027](#)

⁷⁵ [Vattenförvaltning | Länsstyrelsen Gävleborg](#)

- Rådgivningen genom "Greppa Näringen" ger länets lantbrukare ökad kunskap för att komma till rätta med såväl läckage av näringsämnen som bekämpningsmedel.⁷⁶
- Under 2025 har Länsstyrelsen Gävleborg fortsatt att bevilja medel för Lokala Vattenvårdsprojekt (LOVA).⁷⁷ Totalt har 16 procent av stödet gått till 4 övergödningsrelaterade åtgärdsprojekt.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Länets kommuner arbetar kontinuerligt med att förbättra dag- och spillvattenhantering, bedriva tillsyn av jordbruksverksamhet samt genomföra åtgärder för att minska näringsbelastningen i våra vatten. Insatser inkluderar oberoende muddringsprojekt, dagvattenmagasin, skyfallsbarriärer och våtmarksrestaurering. Drygt 300 enskilda avlopp har åtgärdats för att möta miljöbalkens krav, och arbetet med att förbättra avloppsreningsverk i kommunal regi fortsätter.
- Ett nytt avloppsreningsverk utrustat med solpaneler färdigställdes under 2024 i Bollnäs kommun.⁷⁸ Lågflödesmuddring har genomförts med LOVA-medel för att minska internbelastningen i Björktjärvatjärn i Bollnäs.⁷⁹ Förväntade effekter av muddringen är att minska näringsnivån och öka syrehalten.
- Gävle kommun har byggt ett nytt dagvattenmagasin i Hemsta. Samtidigt pågår projekt med att bygga nya dagvattendammar i Ersbo industriområde samt byggnation av ett nytt reningsverk som bland annat ska minska risken för och minimera effekterna av breddningar.⁸⁰
- Hofors kommun har genomfört en kartläggning av samtliga allmänna dagvattenanläggningar och utrett skyfallsrisker vid pumpstationer. Vid reningsverket installerades 2024 en ny slamsilo. Parallellt pågår ett LONA-finansierat våtmarksrestaureringsprojekt i samarbete med Svea Skog.⁸¹
- I Hudiksvalls kommun arbetar man med att skapa ett fördröjningsområde i ett stadsnära parti kring Hornån. Syftet är att sediment skall fastna uppströms och näringstransporten till Lillfjärden och Hudiksvallsfjärden minska. VA-verksamheten har

⁷⁶ [Gävleborg - Greppa](#)

⁷⁷ [Lokala vattenvårdsprojekt \(LOVA\) | Länsstyrelsen Gävleborg](#)

⁷⁸ [Årsredovisning Helsinge Vatten AB](#)

⁷⁹ [Vi renar Björktjärvatjärns vatten och gatlamporna lyser](#)

⁸⁰ [Gävle kommun](#)

⁸¹ [Hofors kommun](#)

utökad mätningar i ledningsnätet för att åtgärda inläckage och avlasta reningsverken. Samtidigt restaureras dikade våtmarker för att återställa naturlig hydrologi och ekosystemtjänster.⁸²

- Under 2024 har Nordanstigs kommun identifierat behov av styrdokument för dagvatten samt behov av att klargöra ansvar, status och eventuellt verksamhetsområde för dagvattenanläggningar. Parallellt pågår underhåll av dagvattensystemet. Kommunen har också påbörjat en kartläggning av näringstillförseln till Mellanfjärden.⁸³
- Under 2024 har Ovanåkers kommun genomfört omfattande renoveringar av spillvattennätet samt byggt ut dagvattennätet.
- I Söderhamns kommun pågår ett LONA-finansierat projekt med att inventera våtmarker.⁸⁴

Åtgärder inom näringslivet

- Massaindustrin är fortfarande en av de största punktkällorna när det gäller utsläpp av närsalter till Gävleborgs kustvatten. Stora investeringar i rening har gjorts i flera av dessa industrier. Ändå stod massaindustrin år 2024 för cirka 26 ton, motsvarande ungefär tre fjärdedelar av fosforutsläppen från tillståndspliktig verksamhet i länet.⁸⁵

Tillstånd och bedömning för Ingen övergödning Gävleborg

Länsstyrelsen Gävleborg bedömer att målet inte nås till 2030 med idag beslutade styrmedel och åtgärder. För flera av åtgärderna tar det många år innan man ser effekterna av arbetet på grund av ekosystemens långsamma återhämtning. Utvecklingsriktningen för tillståndet i miljön är neutral och fler åtgärder för att minska utsläppen krävs för att nå miljömålet.

Analys utifrån preciseringarna

Tillstånd i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten

Vattenmyndighetens bedömning är att 115 vattendrag (cirka 9 procent), 55 sjöar (cirka 10 procent) och 12 kustvatten (cirka 40 procent) i Gävleborg riskerar att inte nå god status år 2027 på grund av

⁸² [Hudiksvalls kommun](#)

⁸³ [Nordanstigs kommun](#)

⁸⁴ [Söderhamns kommun Hållbarhetsbokslut 2024](#)

⁸⁵ [SMP Svenska MiljörapporteringsPortalen](#)

övergödningsproblem.⁸⁶ Osäkerheten i denna bedömning är dock mycket stor på grund av brist på dataunderlag.

Den svenska tillförseln av kväve och fosfor minskar, och för Bottenhavet ligger belastningen av dessa näringsämnen under de gränsvärden som anges i Baltic Sea Action Plan (BSAP).⁸⁷ Samtidigt indikerar de senaste analyserna av miljöövervakningsdata att ungefär en tredjedel av länets kustvatten har övergödningsproblem.⁸⁶

För inlandsvatten är problemen med övergödning inte så stora i Gävleborg. Lokalt kan dock tillförsel av näringsämnen från jordbruksmark, enskilda avlopp och avloppsreningsverk ändå bidra till negativa effekter på sjöar och vattendrag. Vattenmyndighetens bedömning av vattnets status indikerar att övergödningsproblemen i inlandsvatten framför allt finns i Gavleåns avrinningsområde i området kring Storsjön, i de nedre delarna av Ljusnans avrinningsområde, kring Sör-Dellen samt i de nedre delarna av Delångersåns och Harmångersåns avrinningsområde.

Miljöarbetets utveckling

Åtgärdsinsatserna har ökat på senare tid men för flera av åtgärderna tar det många år innan man ser effekterna av arbetet eftersom den naturliga återhämtningen är långsam. För att uppnå en positiv utveckling krävs fortsatt kraftfulla och samordnade insatser på lokal, regional, nationell och internationell nivå.

Behov av förändrad styrning

För att kunna följa hur våra vatten mår och om åtgärder ger önskad effekt, är det viktigt att relevant och kvalitetssäkrad information finns tillgänglig. För detta krävs att insamlade miljödata rapporteras in till de nationella datavärdena i större omfattning än vad som görs idag. En begränsad miljödatatillgång försvårar analys och uppföljning, och för att förbättra detta behövs tydlig styrning på nationell nivå.

Särskilda frågor Ingen övergödning Gävleborg

Se precisering ”Tillstånd i sjöar, vattendrag, kustvatten”.

⁸⁶ [Vatteninformationssystem Sverige](#)

⁸⁷ [Kväve- och fosforbelastning på havet](#)

Levande sjöar och vattendrag - Gävleborg

Sammanfattning för Levande sjöar och vattendrag Gävleborg

De flesta av länets vatten är kraftigt påverkade av till exempel vandringshinder, flottledsrensning och förändringar i vattenflöde. Åtgärdsarbetet har ökat på senare tid, dock krävs ytterligare kraftfulla åtgärder, lokalt, regionalt, nationellt och internationellt, för att uppnå en positiv utveckling av tillståndet. I detta arbete krävs en mer ekosystembaserad förvaltning.

Utveckling i miljön och målbedömning för Levande sjöar och vattendrag Gävleborg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Levande sjöar och vattendrag Gävleborg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Gävleborg och Skogsstyrelsen arbetar genom tillsyn och aktivt åtgärdsarbete för att förbättra livsmiljöer och vattenflöde i länets sjöar och vattendrag. En viktig del i detta arbete är också att skydda viktiga natur- och kulturvärden. Nedan nämns en del av alla genomförda åtgärder.

Strukturer, vattenflöde och återställda livsmiljöer

- Länsstyrelsen Gävleborgs egna restaureringsåtgärder har bland annat genomförts i Ljusnan, Voxnan, Ängerån, Västerhocklan, Skärjån och

Galveån (finansiering via EU-Life medel och EHFF (Europeiska havs och fiskerifonden) via Jordbruksverket och LOVA-bidraget).^{88 89}

- Åtgärder för att skapa fria vandringsvägar sker i form av utrivning av sex dammar i Testeboåns avrinningsområde och åtgärder vid dåligt utformade vägpassager. Vattnet har återförts till ett vattendrag där det tidigare avletts. Finansiering via ”Projektlistan”, LOVA-bidraget och bolag som äger dammar).⁸⁸
- LOVA-bidrag har lämnats till restaurering av vattendrag, åtgärd av vandringshinder och framtagande av restaureringsunderlag till Hudiksvall, Nordanstig, Bollnäs, Sandviken och Ovanåkers kommuner, samt Ljusnan-Voxnans Vattenvårdsförbund och Sportfiskarna. Tillsammans med fleråriga projekt så är det 28 projekt som arbetar med restaurering på något sätt, vilket motsvarar 84 procent av bidraget.⁹⁰
- Länsstyrelsen samarbetar med Trafikverket och skogsbolag för att genomföra fler åtgärder inom dessa aktörers ansvarsområden. Åtgärder är på gång i år och kommande år.^{88 89}
- Länsstyrelsen Gävleborg hanterar en mängd ärenden varje år där syftet är miljöförbättrande åtgärder.^{89 91 92}
- Länsstyrelsen Gävleborg arbetar med samverksprocess och prövning inom Nationella planen för omprövning av vattenkraften (NAP) för sex olika prövningsgrupper^{89 90 91 92} och i tillägg bedrivs tillsyn av anläggningar som inte är kopplade till NAP.⁸⁹
- Inom nationella uppdraget med åtgärdssamordning stöttar Länsstyrelsen Gävleborg kommuner och organisationer som vill arbeta med lokal åtgärdssamordning för att få till fler restaureringsåtgärder.⁹⁰
- Skogsstyrelsen har genom stöd till natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen (NOKÅS) bidragit till att fyra ärenden har slutförts som har lett till förbättrade spridningsförutsättningarna för livet i vatten.⁹³

Bevarande natur- och kulturvärden

- Innan Länsstyrelsen Gävleborg genomför åtgärder i vatten så hanteras både kultur- och naturvärden i området.^{91 92}

⁸⁸ Enheten för projekt, Länsstyrelsen Gävleborg

⁸⁹ Enheten för vattenverksamhet och fiske, Länsstyrelsen Gävleborg

⁹⁰ Enheten för miljöanalys, Länsstyrelsen Gävleborg

⁹¹ Enheten för naturskydd, Länsstyrelsen Gävleborg

⁹² Enheten för kulturmiljö, Länsstyrelsen Gävleborg

⁹³ Skogsstyrelsen, [Nokås, stöd till natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen - Skogsstyrelsen](#)

- Länsstyrelsen Gävleborg arbetar med bevarandeplaner för de reservat som ska hanteras i NAP, totalt kommer sju att beslutas innan årsskiftet 2025.⁹¹
- Länsstyrelsen Gävleborg arbetar med att ta fram limniska reservat.⁹¹ Tupparna Kalvhararna och Mellanljusnans utvidgning är beslutade. Det arbetas vidare med Enan, Fågleån och Ängerån.

Informationsinsatser och kartläggning

- I samband med restaurering av Vinströmmen i Voxnan har projektet Rivers of Life anordnat en familjedag som lockade 250–300 personer.⁸⁸
- Länsstyrelsen Gävleborg har påbörjat arbetet med att lista värdefulla vatten.^{90 91}
- Skogsstyrelsen deltar i projektet Rivers of Life med demonstrationsyta. Här utförs rådgivning om bättre miljöhänsyn till vatten.^{89 94}
- Skogsstyrelsen arbetar med att ta fram en skogsvattenkarta.⁹⁴

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

Strukturer, vattenflöde och återställda livsmiljöer

- Bollnäs kommun har genomfört åtgärder i stadsnära Myrbäcken för att återfå fritt rinnande vatten samt livsmiljöer för öring.⁹⁵
- Hudiksvalls kommun har restaurerat strömvatten habitat i Svågan samt restaurering av lekområden för öring i Delångersån och Medskogtjärnsbäcken. Kommunen har också restaurerat dikade våtmarker i avrinningsområde för Enångersån.⁹⁶
- Hudiksvalls kommun arbetar också i ett stadsnära område runt Hornån där det skapas fördröjning av åns vatten vilket också minskar transport av växtnäring ut i Lillfjärden.⁹⁶
- Söderhamn och Gävle kommun samverkar med Länsstyrelsen Gävleborg och Stora-Enso kring åtgärderna i Skärjån.^{97 98}
- Söderhamns kommun tillsammans med Ljusnans- Voxnans vattenvårdsförbund genomför vattenvårdsåtgärder i Söderhamnsån samt i kustnära vatten.^{97 99}

⁹⁴ Skogsstyrelsen

⁹⁵ Bollnäs kommun

⁹⁶ Hudiksvalls kommun

⁹⁷ Söderhamns kommun

⁹⁸ Gävle kommun

⁹⁹ Ljusnan-Voxnans vattenvårdsförbund

- Nordanstigs kommun har biotopkarterat Kølån.¹⁰⁰
- Ovanåkers kommun jobbar genom "Biosfärområdet Voxnadalen" med biotopförbättrande åtgärder, vandringshinder har åtgärdats, och förundersökningar inför framtida restaureringsåtgärder genomförts.¹⁰¹
- Bollnäs kommun driver skonsam muddring i internbelastade vatten.⁹⁵

Hotade kontra främmande arter

- Bollnäs kommun utför årligen reduktionsfiske efter signalkräfter (i bland annat Övre Herten) för att stoppa spridning nedströms.⁹⁵
- Alla kommuner fortsätter med kalkning som främjar flodpärlmusslan.⁹⁰

Informationsinsatser och kartläggning

- Ljusnan-Voxnans Vattenvårdsförbund tillsammans med Söderhamns kommun har tagit fram en lokal åtgärdsplan för nedre delarna av Söderhamnsån.^{97,99}
- Söderhamns kommun har tagit fram en ny vattentjänstplan.⁹⁷
- Söderhamns kommun deltar också i flera EU-projekt inom vatten som rymmer kommunikationsinsatser och nätverksutbyte genom "Must Be" och "NurseCoast".⁹⁷
- Inom Västra Gästrikland (Hofors, Sandviken, Ockelbo) görs det en kommunal strategisk planering och prioritering av åtgärder för ytvattenförekomster.¹⁰²
- Bollnäs kommun jobbar med medborgarutbildningar inom natur- och vattenvård.⁹⁵

Åtgärder inom näringslivet

- Stora-Enso skog AB är aktiv i restaureringsarbetet i Skärjån. Bolaget har bland annat tagit fram restaureringsplanen och bekostat biotoprestaurering.¹⁰³

Tillstånd och bedömning för Levande sjöar och vattendrag Gävleborg

Påverkan på sjöar och vattendrag är fortsatt hög och merparten av vatten i länet har problem relaterade till mänskliga aktiviteter, både

¹⁰⁰ Nordanstigs kommun

¹⁰¹ Ovanåkers kommun

¹⁰² Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltning

¹⁰³ www.Fiskevårdstjänst.se, [Nya restaureringar i Skärjån - Fiskevårdstjänst | Peter Hallgren AB](#)

pågående och historiska. De historiska spåren utgör samtidigt kulturmiljöer som är en del av vattendragens värde. Länsstyrelsen Gävleborg bedömer att målet inte kommer att nås till 2030. Utvecklingen i miljön som helhet bedöms vara neutral.

Analys utifrån preciseringarna

Miljömålet Levande sjöar och vattendrag har elva preciseringar.¹⁰⁴ Tre av dessa beskrivs mer i detalj nedan.

God ekologisk och kemisk status

God status nås bara i en tredjedel av sjöarna och en femtedel av vattendragen.¹⁰⁵ De främsta problemen är vandringshinder, rensning och rätning av vattendrag, flödesförändringar på grund av reglering och rensning samt försurning och övergödning. Dessutom har alla vatten höga halter av kvicksilver och PBDE (flamskyddsmedel). Flera sjöar och vattendrag uppnår inte heller god kemisk status på grund av miljögifter, främst metaller.

Strukturer och vattenflöden

Trots stora problem så går utvecklingen i rätt riktning inom flera områden. Restaureringsåtgärder i fysiskt påverkade vattendrag görs årligen av kommuner och andra organisationer vilket gör att livsmiljön för vattenorganismer blir bättre. I länet finns över 2 500 vandringshinder varav cirka 30 åtgärdas varje år. Arbetet går långsamt på grund av bristande resurser och eftersom problemen är mycket omfattande åtgärdas endast en liten del varje år. Dessutom saknas resurser till inventering av kulturlämningar. Enheten för kulturmiljö på Länsstyrelsen Gävleborg har tagit fram ett underlag på kulturlämningar vilket underlättar arbetet med att prioritera och hantera de miljöer som kräver särskild hänsyn för att bevara kulturmiljön.⁹² Det långsamma åtgärdsarbetet är problematiskt då det blir alltmer tydligt att de största vattenmiljöproblemen i länet är olika former av fysiska ingrepp i vattenmiljön.

Lagstiftning och praxis gällande vattenverksamheter förhindrar och bromsar i dagsläget utvecklingen av miljöanpassning inom vattenkraften, vilket är ett måste för att miljömålet ska kunna nås. Samtidigt måste lagstiftningen anpassas och resurser tillsättas för att skydda kulturmiljövärden. Huvudprincipen bör vara att de verksamheter som har en påverkan på vattenmiljön också har en lagstadgad skyldighet att vidta skyddsåtgärder enligt "förorenaren-betalar-principen".

¹⁰⁴ www.sverigesmiljomal.se, [Preciseringar av Levande sjöar och vattendrag - Sveriges miljömål](#)

¹⁰⁵ [Vatteninformationssystem Sverige på länsstyrelsens webbplats](#)

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Gävleborgs län är en del av flodpärlmusslans kärnområde. I många vatten saknas dock reproduktion och förekomsterna kommer på sikt att dö ut om inte utvecklingen kan vändas. I en tredjedel av cirka 130 musselvatten är bilden positiv,⁹⁰ men i ett av länets musselrikaste vattendrag har hela populationen dött 2016, orsaken är ännu okänd.¹⁰⁶ Massiv musseldöd har även förekommit i Enångersåns vattensystem 2012, troligen på grund av parasitangrepp.¹⁰⁶ Musseldöden i Enångersån har återkommit 2023 och beror troligen på samma parasitangrepp.¹⁰⁶

Miljöarbetets utveckling

De flesta av länens kommuner och flera föreningar samt vattenvårdsförbund jobbar målinriktat med att genomföra åtgärder. Det sker samtidigt en satsning nationellt på åtgärdsarbetet för fysiska åtgärder där länsstyrelserna har fått medel för både regionala och lokala åtgärdssamordnare 2026 ut. Dessa ska verka för att öka åtgärdsarbetets takt och kvalitet. Samtidigt har restaureringsförordningen trätt i kraft vilket betyder att Sverige måste kartlägga och arbeta mot fritt rinnande vatten.¹⁰⁷ En del i detta uppdrag är att uppdatera vandringshinderregistret som finns i Biotopkarteringsdatabasen (under 2025 ska det lanseras ett nytt system även här).¹⁰⁸ Samtidigt kommer länsstyrelserna att uppdatera listan på utpekade värdefulla sjöar och vattendrag som togs fram i ett nationellt uppdrag 2017.¹⁰⁹

Det är väsentligt att fokuset på arbetet med fysiska åtgärder fortsätter att öka från nationella myndigheter så att länet kan öka åtgärdstakten lokalt. Med bättre underlag över fysisk påverkan i kombination med utpekande av värdefulla vatten kan man rikta åtgärderna där de gör mest nytta. Samtidigt är det viktigt att vi fortsätter arbetet med att skydda värdefulla vatten för framtidig påverkan.

¹⁰⁶ Enheten för skötsel av natur, Länsstyrelsen Gävleborg

¹⁰⁷ www.havsochvatten.se, Restaureringslagen - Lagstiftning, direktiv och förordningar - Vägledning, föreskrifter och lagar - Havs- och vattenmyndigheten

¹⁰⁸ biotopkartering.lansstyrelsen.se, Biotopkartering

¹⁰⁹ www.havsochvatten.se, Värdefulla sjöar och vattendrag (2017) - Regeringsuppdrag - Havs- och vattenmyndigheten

Grundvatten av god kvalitet - Gävleborg

Sammanfattning för Grundvatten av god kvalitet Gävleborg

Grundvattnets tillstånd i Gävleborgs län är över lag gott, det finns dock ett antal kända problem med föroreningar. Stora kunskapsluckor i bedömningen av miljötillståndet kvarstår. Avsaknaden av en fungerande databas för insamling av råvattendata har en förödande effekt på möjligheten att utföra korrekta bedömningar. Åtgärdstakten är för låg på grund av resursbrist. Åtgärder mot de kända problemen tar lång tid vilket gör det omöjligt att nå målet till 2030.

Utveckling i miljön och målbedömning för Grundvatten av god kvalitet Gävleborg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Grundvatten av god kvalitet Gävleborg

Åtgärder på regional nivå - myndigheter

- Inom ramen av regeringsuppdraget för PFAS-förorenade områden har Länsstyrelsen Gävleborg fått beviljat medel från Naturvårdsverket för verifierande provtagning av åtta områden som misstänkts vara förorenade med PFAS. Provtagningen inriktas på kemtvätt, bilskrot och tillverkning av plast. Syftet är att verifiera misstänkt förorening med PFAS. Styrmedlet är Miljöbalken. Finansiering sker genom statsbidrag för verifierande fältprovtagning för PFAS-förorenade områden. Resultatet är en bättre förståelse för vilka branscher som kan utgöra en källa för PFAS-föroreningar.
- Länsstyrelsen Gävleborg har, genom konsultuppdrag, fortsatt med åtgärdsutredningar och genomförandet av åtgärder i förorenade områden i Gävleborgs län. Syftet är att minska

föroreningar i mark och grundvatten. Miljöbalken är styrande. Finansiering sker genom statliga och privata medel. Resultatet är att arbetet har fortsatt för sex områden under året.

- Länsstyrelsen Gävleborg har följt upp ett urval av åtgärder ur handlingsplanen kopplat till den regionala vattenförsörjningsplanen genom att skicka ut enkäter till kommunala dricksvattenleverantörer. Syftet är att driva fram arbetet för en trygg och hållbar dricksvattenförsörjning. Styrmedlet är Vattenmyndighetens Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 Bottenhavets vattendistrikt¹¹⁰ Bottenhavets vattendistrikt. Finansiering sker genom Länsstyrelsens förvaltningsanslag. Resultatet är uppdaterad information om Gävleborgs vattenskyddsområden och tillstånd för vattenuttag.
- Länsstyrelsen Gävleborg har en intern samverkansgrupp för dricksvattenfrågor. Syftet är att stärka intern samverkan för en hållbar och trygg vattenförsörjning. Styrmedlet är Vattenmyndighetens Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 Bottenhavets vattendistrikt. Finansiering sker främst genom Länsstyrelsens förvaltningsanslag. Resultatet för 2025 är att två samverkansmöten har hållits under året.
- Länsstyrelsen Gävleborg har en intern samverkansgrupp för PFAS-föroreningar mellan verksamhetsområdena tillsyn av miljöfarlig verksamhet, efterbehandling av förorenade områden och vattenförvaltning. Syftet är att stärka intern samverkan mot PFAS-föroreningar i Gävleborgs län. Styrmedlet är Miljöbalken och Vattenmyndighetens Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 Bottenhavets vattendistrikt. Finansiering sker genom statliga medel för tillsyn av förorenad mark. Resultatet är mer enhetliga förelägganden till berörda verksamhetsutövare för att kartlägga deras påverkan av PFAS i miljön och mer anpassade egenkontrollprogram.
- Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och Länsstyrelserna samarbetar inom projektet ”Greppa Näringen”¹¹¹. Syftet är att minska spridning av bekämpningsmedel och övergödande ämnen i miljön. Styrmedlet är Miljöbalken och Vattenmyndighetens Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 Bottenhavets vattendistrikt. Finansiering sker genom statliga medel och EU:s jordbrukarstöd. Resultatet är att rådgivning till lantbrukare om förbättrad hantering av bekämpnings- och gödselmedel har genomförts.

¹¹⁰ [Vattenmyndighetens Åtgärdsprogram för vatten 2022–2027 Bottenhavets vattendistrikt](#)

¹¹¹ [Information om lantbrukets hållbarhetsprojekt Greppa Näringen](#)

- Länsstyrelsen Gävleborg har sedan 2022 som mål att ta vattenprov i tre till fem källor per år. Urvalet baseras på påverkan och inventering av källor som saknas i SGU:s källarkiv. Syftet är ökad kunskap om kvaliteten på utströmmande grundvatten i Gävleborgs län. Styrmedlet är Sveriges miljömål. Finansiering sker genom statliga medel för miljöövervakning. Resultatet så här långt är att de flesta källor visar god vattenkvalitet. Miljögifter som bekämpningsmedel och PFAS har påträffats i några källor. Antalet källor som har provtagits hittills är fortfarande för liten för att dra långtgående slutsatser.
- Skogsstyrelsen har jobbat på en skogsvattenkarta som nu kan börja nyttjas av myndigheten och även externa aktörer. Resultatet är ökad kunskap om grundvattenberoende ekosystem.
- Sveriges geologiska undersökning har åtagit sig huvudmannaskap för åtgärd av två förorenade områden i Nordanstigs kommun. Det har ansökts om statliga medel.
- Försvarsmakten arbetar med mätning och kartläggning av PFAS vid före detta flygflottiljen i Söderhamn (F15). Resultatet är förbättrat underlag för avhjälpande åtgärder.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Sandvikens och Ljusdals kommun har inte svarat på Länsstyrelsen Gävleborgs enkät om uppföljning av genomförda åtgärder. Därför kan det finnas åtgärder som saknas i sammanställningen.
- Söderhamn, Nordanstig, Ovanåker och Hudiksvalls kommun har arbetat med framtagandet av vattentjänstplaner.
- Söderhamn och Hudiksvalls kommun har arbetat med tillståndsansökning för ändrat kommunalt dricksvattenuttag.
- Bollnäs kommun har arbetat med uppdatering av ett vattenskyddsområde.
- Nordanstigs kommun har arbetat med åtgärder för en trygg och hållbar dricksvattenförsörjning enligt handlingsplanen i den kommunala vattenförsörjningsplanen.
- Söderhamn, Ockelbo, Bollnäs, Gävle, Hofors, Hudiksvall och Nordanstigs kommun har genomfört tillsyn av enskilda avlopp vilket har lett till att bristfälliga avlopp har åtgärdats.
- Söderhamns kommun har genomfört en våtmarksinventering. Finansiering via LONA-bidrag. Resultatet är ökad kunskap om grundvattenberoende ekosystem och anpassad skötsel av den kommunägda skogen.

- Gävle kommun har en aktuell vattenplan och handlingsplan för friskt och levande vatten som kommer att tas hänsyn till i arbetet med att ta fram en ny översiktsplan som har påbörjats under 2025.
- Söderhamn, Ockelbo och Hofors kommun har utarbetade planer för undersökningar av förorenade områden med kommunal tillsyn så som nedlagda deponier, och har arbetat efter dem under 2025.
- Söderhamns kommun har arbetat med en sanering av ett område förorenat med kisaska (biprodukt från framställning av svavelsyra genom rostning av svavelkis).
- Gävle kommun har planerat åtgärder för två förorenade områden.
- Hudiksvalls kommun har bistått med utredning av ett förorenat område.

Åtgärder inom näringslivet

- Länsstyrelsen Gävleborg har ingen kännedom om åtgärder som har genomförts inom näringslivet kopplat till miljömålet Grundvatten av god kvalitet.

Övriga åtgärder

- Länsstyrelsen Gävleborg har ingen kännedom om övriga åtgärder som har genomförts kopplat till miljömålet Grundvatten av god kvalitet.

Tillstånd och bedömning för Grundvatten av god kvalitet Gävleborg

Grundvattnets tillstånd i Gävleborgs län är över lag gott. Få grundvattenförekomster har otillfredsställande kemisk status och alla har god kvantitativ status. Stora kunskapsluckor i bedömningen av miljötillståndet kvarstår. Avsaknaden av en fungerande databas för insamling av råvattendata har en förödande effekt på möjligheten att utföra korrekta bedömningar. Åtgärder mot kända problem tar lång tid och är underfinansierade vilket gör det omöjligt att nå målet till 2030.

Bedömning av preciseringar

Precisering till miljökvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	

Grundvattnets kvalitet	
God kemisk grundvattenstatus	
Kvaliteten på utströmmande grundvatten	
God kvantitativ grundvattenstatus	
Grundvattennivåer	
Bevarande av naturgrusavlagringar	

Analys utifrån preciseringarna

Grundvattnets kvalitet och kemisk grundvattenstatus

Kunskap om grundvattnets kvalitet inhämtas främst från råvattenkontrollen som inte är anpassad för vattenförvaltningens behov. Den utgör dock den absolut största datamängden för grundvattenkvalitet som finns att tillgå. Att Vattentäktsarkivet, SGU:s råvattendatabas har lagts ner samtidigt som finansieringen inte beviljades för ett nytt system för insamling av råvattendata, kommer att ha en förödande effekt på framtida möjligheter att bedöma grundvattnets miljötillstånd. Ytterligare övervakning av grundvattenkvalitet utförs av SGU på nationell nivå och, i liten skala, av Länsstyrelsen Gävleborg på regional nivå. Övervakningen av grundvattenkvaliteten i Gävleborgs län är underfinansierad och uppfyller inte vattenförvaltningens övervakningskrav.

Vid senaste statusklassningen (2019) fanns det 139 avgränsade grundvattenförekomster i Gävleborgs län. Fem uppnår inte god kemisk status, tre på grund av rester av bekämpningsmedel som nu är förbjudna (2,6-diklorbensamid), en på grund av klorid (vägsalt) och en på grund av PFAS. Ytterligare sju förekomster löper risk att statusen försämras, de flesta på grund av olycksrisk på vägar. Vidare finns 66 förekomster där potentiell betydande påverkan har identifierats men det finns inga eller för lite mätdata för verifiering. Potentiell påverkan härrör främst från förorenade områden som saknar riskklassning. Andra potentiella påverkanskällor är vägsalt, jordbruk och urban markanvändning. En stor utmaning för utökad verifiering är resursbristen inom miljöövervakningen och att hitta lämpliga provtagningsplatser. Dessutom behövs en ökad satsning på utredning och riskklassning av potentiellt

förorenade områden på och i närheten av grundvattenförekomster i Gävleborgs län.

Dricksvatten från allmänna vattentäkter har generellt god kvalitet. Av länets grundvattentäkter har cirka 80 procent vattenskyddsområde men flertalet följer inte nuvarande lagstiftning. Arbetet med att inrätta och revidera skydd pågår men tar ofta lång tid. Antal vattenskyddsärenden som har kommit in till Länsstyrelsen Gävleborg har minskat sedan dricksvattenstödet har tagits bort. Informationsinsatser för allmänheten om vikten av att följa vattenskyddsföreskrifter behövs.

Många invånare i Gävleborgs län har egen brunn med kvalitetsproblem. Vanligast i bergborrade brunnar är fluorid, järn, natrium, klorid, radon och uran och i jordbrunnar bakterier, färg, grumlighet, organiskt material och järn. Insatser för att informera brunnägare om vikten av att undersöka vattenkvaliteten och vidta åtgärder behövs.

Kvaliteten på utströmmande grundvatten

I Gävleborgs län finns det för lite dataunderlag för att bedöma om utströmmande grundvatten har sådan kvalitet att det bidrar till en god livsmiljö för växter och djur i källor, sjöar, våtmarker, vattendrag och hav. Av de få tillgängliga resultat från provtagningar i källor visar de flesta på god kvalitet.

Grundvattennivåer och kvantitativ grundvattenstatus

SGU har 14 stationer för nivåmätning i Gävleborgs län. Information om rådande grundvattennivåer finns på SGU:s hemsida. SGU:s övervakningsstationer ligger i områden som är opåverkade av mänsklig aktivitet. Det finns ingen nivåövervakning av påverkade områden i Gävleborgs län och vattenförvaltningens övervakningskrav uppfylls inte.

Vid senaste statusklassningen (2019) bedömdes alla grundvattenförekomster i Gävleborgs län ha god kvantitativ status, det vill säga att vattenuttagen är i balans med grundvattenbildningen, så att inte grundvattenförrådet och de ekosystem som beror av det utarmas eller försämras.

En grundvattenförekomst löper risk att statusen försämras. Utöver det finns fem förekomster där en potentiell betydande påverkan har identifierats men det finns för lite mätdata för verifiering. Generellt finns kunskapsbrister om hur mycket vatten som tas ut respektive bildas nytt eller infiltrerar naturligt från angränsande sjöar och vattendrag.

Det saknas kunskap om rådande grundvattennivåer i Gävleborgs län har skapat negativa konsekvenser för djur- och växtliv i angränsande ekosystem.

Bevarande av naturgrusavlagringar

Det totala uttaget av naturgrus i Gävleborgs län minskar sakta. Teknikutveckling och forskning behövs för att öka andelen bergkross i betongprodukter.

Miljöarbetets utveckling

De genomförda åtgärderna går åt rätt håll men åtgärdstakten i Gävleborgs län är för lågt för att kunna nå miljömålet till 2030. Åtgärder mot kända problem tar lång tid och är underfinansierade.

Behov av förändrad styrning

Största utmaningen i bedömningen av miljömålet ”Grundvatten av god kvalitet” är brist på tillgängliga data. Det behövs en ny nationell databas för insamling av råvattendata för att uppfylla kraven i det nya dricksvattendirektivet. Det krävs också att verksamhetsutövare och andra aktörer levererar data till de nationella datavärdarna så att kunskapen blir tillgänglig för bedömningar om miljömålsuppfyllelse och status- och riskbedömningar inom vattenförvaltningen. Till exempel borde det införas villkor för tillståndgivna verksamheter att rapportera resultat från egenkontrollprogram till de nationella datavärdarna avseende både kvalitet och grundvattennivåer. Det behövs även mer resurser för miljöövervakning på nationell och regional nivå. Dessutom behövs en ökad satsning på utredning och riskklassning av förorenade områden på och i närheten av grundvattenförekomster. Särskilt i lägen nära uttagspunkter för dricksvatten främst på kommunal nivå där resursbristen är stor

Hav i balans samt levande kust och skärgård - Gävleborg

Sammanfattning för Hav i balans samt levande kust och skärgård Gävleborg

Miljökvalitetsmålet nås inte till år 2030 i Gävleborgs län, och utvecklingen bedöms som oklar. Främsta orsakerna är kustmiljöns långsamma återhämtningsförmåga, långsam åtgärdstakt, bristfälliga underlag, bristande förvaltning och bristande fysisk planering av kust och hav. Åtgärdsarbetet har ökat på senare tid, dock krävs ytterligare kraftfulla åtgärder, lokalt, regionalt, nationellt och internationellt, för att miljömålet ska vara möjligt att uppnå.

Utveckling i miljön och målbedömning för Hav i balans samt levande kust och skärgård Gävleborg

- Trenden för utvecklingen i miljön är OKLAR
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Hav i balans samt levande kust och skärgård Gävleborg

Åtgärder på regional nivå - myndigheter

- Länsstyrelsen Gävleborg har tilldelats 1 080 000 konor från Havs- och Vattenmyndighetens anslag 1:7, ersättningar för viltskador med mera. Medlen har fördelats till 3 projekt:
 - Bidrag till jägare för kostnader i samband med skydds jakt på skarv - 150 000 kronor
 - Bidrag till Hudiksvalls kommun för inköp, installation och underhåll av 3 sälskrämmor med fokus på gädda - 680 000 kronor

- Begränsning av skarvpredation genom skydds jakt, oljering av ägg och störning, i Dalälven och Testeboåns mynnings samt kustområdet utanför - 250 000 kronor.¹¹²
- Länsstyrelsen Gävleborg har fördelat medel till yrkesfiskare för sälskadeersättning.¹¹³
- Projektet Ekosystembaserad havsmiljöförvaltning – Södra Bottenhavet, med finansiering från Havs- och vattenmyndigheten, har ett starkt deltagande från intressenter längs kusten, inklusive forskningsinstanser. Inom projektet finns flera arbetsgrupper som arbetar med viktiga frågor för Gävleborgs kust; strömming, lax och havsöring, säl och skarv, gemensam havsplan, hållbar energiutvinning och natur och turism. För närvarande planeras för hur medel fortsatt kan säkras, och en eventuell utvidgning av projektområdet till hela Bottenhavet.¹¹⁴
- Länsstyrelsen Gävleborg fortsätter att utöka skyddet av marin natur, genom nybildande av naturreservat samt genom revidering av föreskrifter inom befintliga. Under 2025 har beslut fattats för ett nytt marint naturreservat, Tupparna-Kalvhararna i Söderhamns kommun. En viktig grönblå länk mellan skyddade områden norr och söder om öarna.¹¹⁵
- Länsstyrelsen Gävleborg har beviljats EU-medel till projektet Marint skydd i Gävleborg under 2023-2025, från Havs- fiskeri och vattenbruksprogrammet. Syftet är att öka det areella skyddet av marina miljöer i Gävleborgs län, genomföra bevarandeåtgärder och samverka med berörda för att tillsammans arbeta för naturreservatsbildning. Under 2025 har flertalet inventeringar genomförts och tre workshops med berörda har anordnats.¹¹⁵
- Inom projektet Marin Fjärranalys, finansierat av Havs- och vattenmyndigheten med Länsstyrelsen Västerbotten som projektägare, har Länsstyrelsen Gävleborg under 2025 inventerat sex områden. Syftet är att implementera metoden för uppföljning bland annat i marina skyddade områden.¹¹⁵
- Ett nytt gemensamt delprogram inom den regionala miljöövervakningen: Vegetationsklädda grunda vikar i Bottniska viken, är under utveckling. Under 2025 har inventering av marina naturvärden skett i sex vikar.¹¹⁵

¹¹² Enheten för vattenverksamhet och fiske, Länsstyrelsen Gävleborg.

¹¹³ Enheten för vilt, Länsstyrelsen Gävleborg.

¹¹⁴ Enheten för projekt, Länsstyrelsen Gävleborg.

¹¹⁵ Enheten för naturskydd, Länsstyrelsen Gävleborg.

- Länsstyrelsen Gävleborg analyserar värdebeskrivningar för kustnära riksintressen för kulturmiljövården, med särskilt fokus på kontakten med havsområdet. En avgörande aspekt för att kunna hävda hänsynskrav i samband med storskaliga etableringar, till exempel havsbaserad vindkraft.¹¹⁶

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Kommunerna längs Gävleborgs kust ser över möjligheten att knyta ihop vandringsleder för att få en "kustled" som genomförs inom projektet "Organisering av vandringsleder" med bidrag från Naturvårdsverket.¹¹⁵
- Gävle gästhamn har under 2025 hissats blå flagg (internationell utmärkelse för fritidsbåtshamnar), med flera strikta kriterier kopplat till vattenkvalitet, miljöutbildning, miljöledning, säkerhet och service samt tillgänglighet. Vitgrunds naturhamn har blivit mer tillgänglig, genom anläggande av trätrall.¹¹⁷
- Gävle kommun arbetar övergripande med en vattenplan/handlingsplan för friskt och levande vatten, däribland kustvatten. Specifika åtgärder ska sedan formuleras för att nå god status, där ansvaret för respektive åtgärd även ska göras tydligt.¹¹⁷
- Söderhamns kommun deltar i flera EU-projekt. Must Be-projektet har fokus på naturbaserade dagvattenlösningar för att hantera dagvattnet som rinner ut i Söderhamnsån, och vidare ut i havet. Projektet NurseCoast II påbörjades i januari 2023 med finansiering från Östersjöprogrammet. Målet är att hitta alternativa lösningar för avloppsvattenrening till turistområden som kan minska tillförsel av näringsämnen till Östersjön.¹¹⁷
- Söderhamns kommun har flera specifika planeringsinriktningar knutna till kust och skärgård i sin översiktsplan, både för friluftsliv och bevarande av områden med höga naturvärden, samt inventeringar av naturvärden för att öka kunskapen om värdena i havet.¹¹⁷
- I ett stadsnära område runt Hornån i Hudiksvalls kommun skapas fördröjning av åns vatten. Det ger möjlighet för sediment uppströms att fastna och minskar därmed transport av växtnäring ut i Lillfjärden och Hudiksvallsfjärden.¹¹⁷
- Hudiksvalls kommun har genomfört standardiserat spöprovfiske efter gädda i 14 grunda havsvikar för att öka kunskapen om dessa.¹¹⁷

¹¹⁶ Enheten för kulturmiljö, Länsstyrelsen Gävleborg.

¹¹⁷ Enkät svar på kommunernas Miljömålsenkät 2025.

- Nordanstigs kommun har under 2023 påbörjat en kartläggning av näringstillförseln från Edsmyråns avrinningsområde till havsviken Mellanfjärden. Fortsatt planering och dialog med intressenter ska ske för att komma framåt i åtgärdsarbetet.¹¹⁷
- Nordanstigs kommun har under 2022-2025 genomfört LONA-projektet "Vresrosor på Sörfjärdens stränder". Genom bekämpning av vresrosor bevaras och gynnas sandmarksanknuten biologisk mångfald. Områdena blir även mer attraktiva och tillgängliga miljöer för rekreation och bad.^{115 118}

Övriga åtgärder

- Ljusnan-Voxnans vattenvårdsförbund driver projektet "ReCoBalt 2.0 2025-2027". Syftet är att restaurera och återställa påverkade miljöer längst Söderhamnskusten. Fokus ligger på att åtgärda vandringshinder, biotopvård i vattendrag, samt återställning av kustnära våtmarker. Projektet finansieras med 2 miljoner kronor från Naturvårdsverkets fond "Bra miljöval", samt 126 000 kronor genom Havs- och vattenmyndighetens satsning på regional och lokal åtgärdssamordning under 2025-2026.¹¹⁹

Tillstånd och bedömning för Hav i balans samt levande kust och skärgård Gävleborg

Målet är beroende av flera andra miljö kvalitetsmål och nås inte till 2030 i Gävleborgs län. Orsakerna är flera: kustmiljön återhämtar sig långsamt, åtgärdstakten är långsam, marina underlag bristfälliga, och fysisk planering samt förvaltning av kust och hav är otillräcklig. Utvecklingen är oklar på grund av otillräckliga underlag.

Tillstånd

I Gävleborgs län finns 18 "Natura 2000"-områden i territorialhavet och 2 utanför, med marina livsmiljötyper. Flera har otillfredsställande eller dålig bevarandestatus. Av 26 kustnära naturreservat har 9 marina föreskrifter, och 3 nya reservat med marina föreskrifter är i process att bildas. Endast 3,09 procent av havsområdet i Gävleborgs län är skyddat. Processerna för nybildande är mycket omfattade och tidskrävande.¹¹⁵

Starkt exploaterade kuststräckor i Gävleborg är generellt artfattiga, i övriga delar av länet finns artrika grunda bottenar med värdefulla

¹¹⁸ LONA-registret, Naturvårdsverket (hämtat 2025-10-22)

¹¹⁹ Ljusnan-Voxnans Vattenvårdsförbund.

undervattensväxtsamhällen.¹¹⁶ Många inventerade områden har höga natur- och fiskvärden, men hög störningsrisk.^{120 121 122 123 124}

I Långvindsfjärden har abborren god status vad gäller abundans (riklig tillgång) och fiskstorlek (i den 90:e percentilen). Konditionsfaktorn uppvisar en betydande ökande trend hos abborrhonor i Långvindsfjärden.¹²⁵

Av åtta bedömda fiskbestånd i Bottenhavet är endast abborren bedömd som ”hållbart nyttjad”, medan till exempel strömming och sik inte är det. Riskfaktorer består av ökad mängd storspigg, minskad utsträckning av rekryteringsmiljöer, ökat fisketryck och ökad förekomst av säl och skarv.¹²⁵

Antalet skarvbon har ökat kraftigt i Gävleborgs län sedan början av 2010-talet, men ökningen har avstannat de senaste åren och andelen fullföljda häckningar har minskat. Skydds jakt och oljering av ägg har generellt gett önskad effekt.^{113 126}

Den invasiva fiskarten svartmunnad smörbult har spridit sig kraftigt i Gävleborg sedan upptäckten 2020. Arten påverkar hela det marina kustekosystemet negativt. Länsstyrelsen Gävleborg har genomfört provfiske, informationskampanjer och decimeringsfiske, och utvecklat effektiva fiskemetoder. Sedan 2025 saknas medel för fortsatt reducering av svartmunnad smörbult.¹¹⁴

Tången har generellt minskat i yttäckning och djuputbredning sedan

¹²⁰ Rådén, R., Palmqvist, J., Medins Havs- och Vattenkonsulter AB (2018). Marina kartering i Gävleborgs län 2017-Iggöhallan, Iggön, Iggösundet, Lövggrund, Anknäs och Lötvisken. Länsstyrelsen Gävleborg. Rapport 2018:06.

¹²¹ Schreiber, H., Engdahl, A., Tyréns AB, och Florén, K., Stockholm Insjöfiske AB (2020). Naturvärden i 26 havsvikar längs Gävleborgskusten. Länsstyrelsen Gävleborg. Rapport 2020:03.

¹²² Sandman Nyström, A., Edbom Blomstrand, C., Dahl, M., Wijkmark, N., Jondelius, Y., Rasmussen, M., Tiblom., O., Näslund, J., Beltran, J., Aquabiota Water Research (2020). Marinekologisk inventering och kartering i Hudiksvalls kommun. Länsstyrelsen Gävleborg. Rapport 2020:7.

¹²³ Sandman Nyström, A., Edbom Blomstrand, C., Dahl, M., Wijkmark, N., Jondelius, Y., Rasmussen, M., Tiblom., O., Näslund, J., Beltran, J., Aquabiota Water Research (2020). Marinekologisk inventering och kartering i Nordanstigs kommun. Länsstyrelsen Gävleborg. Rapport 2020:8.

¹²⁴ Sandman Nyström, A., Edbom Blomstrand, C., Dahl, M., Wijkmark, N., Jondelius, Y., Rasmussen, M., Tiblom., O., Näslund, J., Beltran, J., Aquabiota Water Research (2020). Marinekologisk inventering och kartering i Hudiksvalls kommun. Länsstyrelsen Gävleborg. Rapport 2020:9.

¹²⁵ SLU Fiskbarometern (2024). Resursöversikt 2023. <https://fiskbarometern.se> (hämtad 2025-10-20).

¹²⁶ [Inventering av skarv 2023. Länsstyrelsen Gävleborg. Diarienummer 9496-2023.](#)

2010-2012 i Gävleborgs län, troligen på grund av naturliga variationer, mänsklig påverkan eller båda.¹²⁷

Sedan början på 1990-talet har antalet havsörnar i Gävleborgs län ökat, men reproduktionen är allmänt lägre än riksgenomsnittet. Blyförgiftning från jaktammunition kan vara en orsak.¹²⁸

Vattenförvaltningens tredje cykel visar att 46 procent av Gävleborgs kustvatten har god ekologisk status. Övergödning och särskilda förorenande ämnen är vanliga orsaker till att god status inte uppnås. Inga kustvatten har god kemisk status, då halterna av kvicksilver och PBDE ligger över gränsvärdena i hela landet. Även dioxiner bedöms överskrida gränsvärdena i alla Gävleborgs läns kustvatten. De giftiga ämnena antracen, benso(a)pyrene och TBT har också detekterats i höga halter. Många ämnen är ännu oklassade.

Strandnära exploatering hotar natur- och kulturmiljöer samt friluftsliv. 37 procent av havsstrandlinjen är påverkad av bebyggelse, vilket är 8 procent mer än genomsnittet för Sveriges kustlän. År 2023 noterades dock det lägsta antalet kustnära nybyggen på sex år.¹²⁹

Miljöarbetets utveckling

Åtgärder genomförs och marina underlag förbättras. Effekter är ofta svåra att mäta men det är viktigt att fortsatt växla upp åtgärdsarbetet, särskilt med tanke på den marina miljöns långsamma återhämtning och komplexa påverkan.

Behov av förändrad styrning

Resurserna behöver öka och arbetet förstärkas, främst vad gäller övervakning, inventering och restaurering.

Resurserna för akvatiskt områdesskydd behöver bibehållas. Det behövs en samsyn mellan centrala myndigheter i prioriteringar för områdesskydd.

Åtgärdsprogram för vatten- och havsmiljöförvaltning behöver finansieras, och miljökvalitetsnormernas tillämpning göras tydligare.

För att skapa fria vandringsvägar för fisk krävs fortsatt arbete och stark

¹²⁷ [Qvarfordt, S., Borgiel, M., Sveriges Vattenekologer AB \(2023\). Vegetationsklädda bottnar i Gävleborgs läns kustvatten-Trendövervakning 2022. Länsstyrelsen Gävleborg. Rapport 2023:12.](#)

¹²⁸ Örngruppens verksamhet 1978-2024 - Rapport till Länsstyrelsen Gävleborg (2024). Opublicerad rapport. 8 sidor.

¹²⁹ [Indikatorn Kustnära byggande för Gävleborgs län på webbplatsen Sveriges miljömål.](#)

miljölagstiftning. Det storskaliga trålfisket efter strömming nära kusten behöver minska för att värna kustnära ekosystem och småskaligt fiske. Höga strömmingskvoter skapar obalans med brist på stor och äldre strömming. Fiskefredningsområden, det vill säga fiskefria områden behöver inrättas utanför trålgränsen.¹¹⁸

Flera vindkraftsparker kan komma att byggas ute till havs. Havs- och vattenmyndigheten behöver, genom havsplanering och havsmiljöförvaltning, ta hänsyn till kumulativa effekter.

Nationell styrning av dataförsörjning behövs. Datavärdsskapen behöver utvecklas och ha en långsiktig finansiering för effektiv förvaltning.

Myllrande våtmarker - Gävleborg

Sammanfattning för Myllrande våtmarker Gävleborg

Våtmarksprojekt via landsbygdsstödet är fortsatt oeftersökta, och av länets myrskyddsobjekt återstår 1 200 hektar att skydda. Igenväxning och utdikning har ansetts vara det största hotet mot våtmarkerna. Enligt statistik från SCB så är exploatering av våtmarker för infrastruktur och byggnader arealmässigt större än vad som skyddas, återställs eller återskapas med olika statliga medel. Dikesrensning på våtmark och torvmark i syfte att öka skogsproduktion är en åtgärd som kan få negativa konsekvenser på biologisk mångfald och kollagret.

Naturvårdsverket och länen har behov av att följa upp huruvida dikesrensning på våtmark och torvmark ökar för att kunna underlätta bedömning av miljömålet "Myllrande våtmarker" men också påverkan på klimatet. Förstudier, ansökan om vattenverksamhet, projektering och genomförande tar 3–5 år innan man kan sätta spaden i backen. Därför måste statens medel till våtmarksprojekt vara långsiktiga för att målet ska kunna uppnås.

Utveckling i miljön och målbedömning för Myllrande våtmarker Gävleborg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljökvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Myllrande våtmarker Gävleborg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter¹³⁰

- Länsstyrelsen Gävleborg har genomfört följande åtgärder i skyddade områden; slåtter av våtmark, rikkärr och kalkfuktäng, cirka två hektar och restaurering genom röjning av våtmark,

¹³⁰ Länsstyrelsen Gävleborg - Enheten för skötsel av natur

rikkärr och kalkfuktäng, cirka fem hektar. Skötselanslag och ÅGP-medel har finansierat arbetet.

- Med medel inom våtmarkssatsningen till skyddade områden och åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP) har länsstyrelsen lagt igen utgrävda diken, så kallad dikespluggning. 6,5 kilometer diken i Skåltjärnsmurens Natura 2000-område, Långhällskogens naturreservat cirka 600 meter dike samt 1 kilometer dike i Gångborsmyrarna.
- Återskapande av svämplan i Skärjåns naturreservat har genomförts.
- Inom ÅGP har utredning av våtmarkers vattenhushållande funktion genomförts inför en planerad höjning av grundvattenytan till en nivå där torven kan hålla kontinuerlig fukt. I text nedan används begreppet hydrologisk restaurering, hydrologisk återställning eller återvätning av en utdikad våtmark för denna åtgärd.
- Inom arbete med skötsel av skyddad natur har hydrologisk återställning utförts i tre skyddade områden.
- LONA-projekt som har slutförts är "Multifunktionella våtmarker i norra Hälsingland". Arbetet har inneburit hydrologisk restaurering av myrar genom igenläggning av diken. Under 2024 restaurerades myrkomplexet Stavermyran. Sammanlagt lades 36 020 meter diken igen, motsvarande cirka 119 hektar våtmark. De långsiktiga effekterna av projektet förväntas bli bättre vattenhushållning, ökad grundvattenbildning, utjämnade flöden, minskad övergödning, ökad biologisk mångfald, minskade koldioxidutsläpp, stärkta fiskbestånd samt bättre förutsättningar för fiske och fler besökare.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Bollnäs kommun anlade 2024 en tätortsnära våtmark intill Björktjäratjärn. Kommunen arbetar kontinuerligt med att utreda fler våtmarksområden med behov av restaurering eller nyanläggning.¹³¹
- Gävle kommun har inlett en process för att teckna avtal om återvätning med Skogsstyrelsen i syfte att skapa våtmarker.¹³²
- Hudiksvalls kommun har genomfört restaurering av dikade våtmarker i Enångersån som hyser bestånd av flodpärlmussla. De förväntade effekterna är framför allt naturligare hydrologi med

¹³¹ Bollnäs kommun

¹³² Gävle kommun

mindre risk för extremflöden, men även återskapa andra ekosystemtjänster kopplat till våtmarkerna.¹³³

- I Nordanstigs kommun finns plan och finansiering för att genomföra återvätning av våtmarker.¹³⁴
- I Hofors pågår projekt med att återställa våtmarker tillsammans med Svea Skog, LONA-bidraget finansierar.¹³⁵
- I Ovanåkers kommun samarbetar Biosfärsområdet Voxnadalen med lokala aktörer och markägare för att återställa våtmarker. LONA våtmark har beviljat medel till åtgärder i Sässmanområdet.¹³⁶
- I Söderhamns kommun pågår inventering av våtmarker, till exempel vid Norralaan som inkluderar grundvattenberoende ekosystem som rikkärr (LONA-finansiering). Våtmarksinventeringen inkluderar även skogsområden. Kommunen arbetar med landskapsanalyser i den kommunägda skogen för att bland annat hitta skogstyper som är beroende av utströmmande grundvatten. Skötseln i skyddade områden anpassas och skyddas för att skapa spridningsstråk och bygga grön infrastruktur. I kommunplanen för år 2024–2027 finns uppdrag om att arbeta med inventering av potentiella våtmarker för restaurering, i syfte att öka koldioxidinlagring, reglera av vattennivåer samt förbättra vattenmiljöer. De kommunala medel som är avsatta för att arbeta med våtmarker växlas upp med LONA-medel i ett våtmarksprojekt, inventering och kartläggning av objekt. Ett samlat underlag tas fram som kan användas som utgångspunkt för återvätning av våtmarker.¹³⁷

Åtgärder inom näringslivet

- Se ovan under Hofors kommun.

Tillstånd och målbedömning för Myllrande våtmarker Gävleborg

Arbetet med våtmarksåtgärder ökar långsamt i länet. Utvecklingen i miljön är fortsatt negativ i dagsläget. Vad restaureringsförordningen kan innebära i form av ytterligare medel för till exempel LONA- och LOVA-projekt är i dagsläget oklart.

¹³³ Hudiksvalls kommun

¹³⁴ Nordanstigs kommun

¹³⁵ Hofors kommun

¹³⁶ Ovanåkers kommun

¹³⁷ Söderhamns kommun

Dikesrensning och skogsbilvägar på våtmark och torvmark i syfte att öka skogsproduktion är åtgärder som kan få negativa konsekvenser på biologisk mångfald och kollagret. Naturvårdsverket har gett företaget Metria i uppdrag att ta fram uppgifter på omfattningen av detta.¹³⁸ Arealerna från dessa aktiviteter ökar, speciellt under de senaste fem åren är trenden stadig ökande i länet.

Ny statistik från Statistiska centralbyrån, SCB som togs fram 2024 visar att exploateringar av torvmarker i samband med infrastruktur- och byggnationsprojekt motsvarar arealmässigt den återvätning av torvmarker som Sverige genomför.¹³⁹ Naturvårdsverket har gett SCB i uppdrag att analysera statistik på ett nytt sätt. Statistiken inkluderar information om både direkt och indirekt påverkan på torvmark till följd av exploatering. Direkt exploatering av torvmark är arealer som täcks av byggnad, järnvägs- eller vägområde. Indirekt exploatering är torvmark inom ett 20 meters påverkansområde runt byggnad, järnvägs- eller vägområde. Denna nya kunskap är oroande eftersom regeringen öronmärker pengar till återvätning och ändå står vi på plus minus noll.

I och med nya kunskaper från Metria och SCB så bibehåller Länsstyrelsen Gävleborg bedömningen från 2024 om att så länge Sverige som land dikesrensar och exploaterar våtmarker i större omfattning än vad vi återväter våtmarker så uppnår vi inte miljö kvalitetsmålet för Myllrande våtmarker till 2030. Det behövs ytterligare medel till att återväta våtmarker. Hittills tagna finansieringsbeslut fram till 2030 räcker inte för att vända trenden.

Analys utifrån preciseringarna

Påverkan på våtmarkernas utbredning

Historiskt sett har våtmarker minskat främst genom utdikningar eller igenväxning. Nya analyser av statistik från Statistiska centralbyrån visar dock att varje år påverkar landets exploatering för vägar och byggnader den totala ytan våtmark. Något som är ett ökande problem då det finns en fortsatt efterfrågan på marken samtidigt som vi behöver återskapa fler våtmarker för att klara flera miljö- och klimatutmaningar.

Mest oroande är exploateringen av torvmarker. Årligen påverkar exploateringen nästan lika mycket torvmark som landet återväter. Sverige restaurerar årligen cirka tio kvadratkilometer torvmark. De nya siffrorna visar att exploateringen påverkade omkringliggande mark motsvarande nio kvadratkilometer torvmark under 2021 och elva

¹³⁸ Naturvårdsverket 2025

¹³⁹ [Direkt och indirekt exploatering, i hektar efter region, typ av exploatering och år. PxWeb](#)

kvadratkilometer under 2022. Hittills har cirka 30 kvadratkilometer våtmark och 180 kvadratkilometer torvmark använts till vägar, järnvägar och byggnader över hela landet. På årlig basis exploaterade Sverige omkring 1,6 och 1,8 kvadratkilometer torvmark under år 2021 respektive 2022.¹⁴⁰

Ekosystemtjänster och funktioner

Skador på våtmarker orsakade av skogsmaskiner och fyrhjulingar är vanliga. Skogsnäringen visar en alltmer ökad medvetenhet om problemet. Det är viktigt att körskadorna i skogsbruket minskar för att undvika att närsalter, partiklar och kvicksilver förs ut i vattendragen. Timmerupplag som placeras i utströmningsområden påverkar våtmarkers funktionalitet och kan öka utförande av partiklar och ämnen till vatten.

Generellt behövs mer kunskaper om hur våtmarkernas funktioner och ekosystemtjänster påverkas av överutnyttjande och förändringar i klimatet.

Ny forskning visar att en enda våtmark inte kan uppfylla flera syften och funktionaliteter. För att uppnå multifunktionalitet behövs våtmarkslandskap med flera olika typer av samverkande våtmarker.¹⁴¹ Resultatet i den här forskningen visar på behovet av mer forskning på storskaliga våtmarker.

Aterskapandet och arternas spridningsmöjligheter

Intresset hos markägare att söka medel ur landsbygdsprogrammet till att restaurera eller anlägga nya våtmarker i odlingslandskapet har minskat sedan 2015. Eftersom landsbygdsstödet är tänkt att öka takten i nybildande och restaurering av våtmarker så behöver trenden vändas.

Gynnsam bevarandestatus

Bevarandestatusen för rikkärr är gynnsam. Den positiva utvecklingen för rikkärr från 2020 har inte bibehållits eftersom inga nya rikkärr har skyddats under 2024 och skötselåtgärder pågår främst i skyddade områden. Det finns stora brister beträffande gynnsam bevarandestatus för flertalet naturtyper, däribland våtmarker. Majoriteten av naturtyperna i boreal region saknar idag gynnsam bevarandestatus.¹⁴² Störst påverkan kommer från markanvändningen inom skogs- och jordbruk, där avverkning, igenväxning och klimatförändringar är de

¹⁴⁰ [Trots satsningar - våtmarker försvinner varje år för vägar och byggnader, Naturvårdsverket 2024](#)

¹⁴¹ [Högskolan Halmstad - Våtmarkscentrum 2024](#)

¹⁴² [Naturvårdsverket. 2020. Sveriges arter och naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv - resultat från rapporteringen 2019 till EU av bevarandestatus 2013-2018.](#)

främsta påverkansfaktorerna.¹⁴³

Natur- och kulturvärden

Sedan 2017 har skydd av arealer myr och vatten i våtmarkerna inom Myrskyddsplanen försiktigt ökat. Detta arbete tappar återigen fart och fortsatt återstår 1 200 hektar att skydda.¹⁴⁴ Det mest utbredda kulturmiljövärdet är det biologiska kulturarvet i våtmarker som tidigare använts för slätter och bete. Här finns ofta lämningar av lador och hässjor samt trädristningar, liksom spår efter myrmalmsuttag, ofta i kombination med lämningar av blåsterugn. Kunskapen om var de högsta kulturmiljövärdena i våtmarker finns behöver öka. Då blir det lättare att argumentera för skötsel och skyltning av platser med höga kulturmiljövärden. Det är framför allt i tätortsnära skogar och i naturreservaten som detta skulle vara önskvärt.

Bedömning av miljökvalitetsmålet

Sammantaget med ovan beskrivna tillstånd görs bedömningen i denna uppföljning att miljömålet inte kan uppnås till 2030 i Gävleborgs län.

För att det ska vara möjligt behövs en ökning av områdesskydd och restaurering av våtmarker och skötsel av rikkärr utanför skyddade områden behöver öka. Även den låga takten när det gäller nyanläggning och återskapande av våtmarker i odlingslandskapet behöver ökas. Kunskapen om våtmarkernas kulturvärden behöver uppdateras för att målet ska ha möjlighet att uppnås. Återvätning behöver ske snabbare än i den takt som våtmarker exploateras för infrastruktur och byggnader.

En förutsättning för att miljömålet ska kunna uppnås är en fortsatt långsiktig finansiering med statliga medel. Därför är det viktigt att regeringen ytterligare ökar det årliga anslaget av medel för återvätning av våtmarker fram till 2030. Först då tillåts våtmarker jobba för att säkerställa ett robust samhälle med sina ekosystemtjänster som till exempel;

- » koldioxidinlagring
- » grundvattenbildning
- » reglering av vattenflöden
- » buffra vid torka
- » biologisk mångfald

¹⁴³ Eide, W. m.fl. 2020. Tillstånd och trender för arter och livsmiljöer – Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU ArtDatabanken, Uppsala.

¹⁴⁴ [Genomförande av myrskyddsplanen i Gävleborgs län på Sveriges miljömåls webbplats](#)

- » näringsretention
- » fiskproduktion
- » rekreation.

Levande skogar - Gävleborg

Sammanfattning för Levande skogar Gävleborg

I Gävleborg bedöms Levande skogar ha en negativ trend samt inte ha tillräckligt med resurser på plats till år 2030. För de preciseringar som finns under Levande skogar saknas tydliga måltillstånd att sikta mot. De rapporter och direktiv som kommit från EU har tryckt på behovet av samlad ansträngning i miljöfrågorna. Krafttag och gemensam målbild skulle kunna bidra till engagemang samtidigt som vägledning gör arbetet inom och med miljömålet mer transparent.

Utveckling i miljön och målbedömning för Levande skogar Gävleborg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Levande skogar Gävleborg

Åtgärder på regional nivå - myndigheter

- Länsstyrelsen Gävleborg har under 2025 betalat ut statligt markåtkomstmedel på en total kostnad av 19,06 miljoner kronor och berört 108,7 hektar produktiv skogsmark.¹⁴⁵
- Länsstyrelsen Gävleborg har betalat intrångsersättning till markägare på totalt 16,96 miljoner kronor och berört 160 hektar skogsmark varav 102 hektar produktiv skogsmark.¹⁴⁶
- Länsstyrelsen Gävleborg har gjort förvärv av en fastighet där markersättningen uppgick till 2,1 miljoner kronor och omfattade 26,98 hektar skogsmark varav 16,7 hektar produktiv skogsmark.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Information från Länsstyrelsen Gävleborg 2025-10-13.

¹⁴⁶ Information från Länsstyrelsen Gävleborg 2025-10-13.

¹⁴⁷ Information från Länsstyrelsen Gävleborg 2025-10-13.

- Länsstyrelsen Gävleborg har förstärkt skyddet i Mellanljusnans naturreservat. Även ett nytt marint reservat har bildats där det ingår skogbevuxna öar i skyddsområdet.¹⁴⁸
- Skogsstyrelsen i Gävleborg har hittills under 2025 utfört naturvårdande skötsel på 53,5 hektar där ersättning till markägaren eller entreprenör uppgick till cirka 600 000 kronor.¹⁴⁹
- Skogsstyrelsen i Gävleborg har det under det senaste året beslutat om nya naturvårdsavtal på 6 hektar med utbetalad ersättning på 150 000 kronor. Även nya biotopskydd har beslutats på 2 områden som tillsammans utgjorde 29,5 hektar och utbetalad ersättning på 9 599 000 kronor.¹⁵⁰
- Skogsstyrelsen i Gävleborg betalade ut statligt stöd om 408 264 kronor inom NOKÅS. Åtgärderna var kopplade till biologisk mångfald i lövskog, biologisk mångfald och kulturarv inom betesmiljöer samt spridningsvägar i vattenmiljöer i skogen.¹⁵¹

Tillstånd och bedömning för Levande skogar Gävleborg

Tillståndet för miljömålet Levande skogar enligt preciseringarna i tabellen nedan bedöms fortsatt ha en negativ trend och bedöms inte nås till 2030. Resultatet av åtgärder i miljön, politisk styrning och ekonomiska styrmedel via anslag till skötsel, skydd och bevarandearbete som går till Skogsstyrelsen och länsstyrelserna bidrar till bedömningen att förutsättningarna att nå målet inte kommer finnas på plats till år 2030.

Under flera av preciseringarna finns indikatorer som helt saknar data eller där data presenteras med ojämna mellanrum. Detta gör trender svåra att förutse samt att en del av den data som presenteras har litet dataunderlag och därmed får stora felmarginaler. Bieffekten är att trender inte kan bedömas med tillräcklig statistisk säkerhet.

För preciseringarna inom Levande skogar finns inga tydligt utpekade miljötillstånd som målet rör sig mot. De målbeskrivningar som finns i preciseringarna är vaga och Skogsstyrelsen införde därför de gröna stegen till Levande skogar för att skapa motivation. Dessa steg mot målet berör enbart riktningen inom ett fåtal indikatorer och är byggda för en

¹⁴⁸ Information från Länsstyrelsen Gävleborg 2025-10-13.

¹⁴⁹ Information från Skogsstyrelsens områdesskydd, 2025-09-18.

¹⁵⁰ Information från Skogsstyrelsens områdesskydd, 2025-10-08.

¹⁵¹ Information från Skogsstyrelsens områdesskydd, 2025-10-08.

kortare tidshorisont.

Bedömning av preciseringar

Precisering till miljö kvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	☒ Ja ☒ Nära ☒ Nej
Skogsmarkens egenskaper och processer	☒ Nej ☐ →
Ekosystemtjänster	☒ Nej ☐
Grön infrastruktur	☒ Nej ☐ →
Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation	☒ Nej ☐ ↘
Hotade arter och återställda livsmiljöer	☒ Nej ☐ ↘
Främmande arter och genotyper	☐
Genetiskt modifierade organismer	☐
Bevara natur- och kulturmiljö värden	☒ Nej ☐ →
Friluftsliv	☒ Nära ☐ →

Analys utifrån preciseringarna

Skogsmarkens egenskaper och processer

I indikatorn utförande av skogsbruksåtgärder noteras det att i Gävleborg kom det under 2024 in 4 080 anmälningar om avverkning som omfattade totalt 16 371 hektar skogsmark.¹⁵² Detta är en ökning sedan föregående år då mängden anmälningar var 3 794 ärenden under 2023. Sedan den senast fördjupade utvärderingen har antalet ärenden som kommit in haft en jämn hög nivå år till år, även arealerna på anmälningarna har stannat

¹⁵² 2025-10-22, [Anmälda föryngringsavverkningar efter Tabellinnehåll, Region, Ägarkategori och År](#), Skogsstyrelsen PxWeb.

kvar på en stabil nivå.¹⁵³

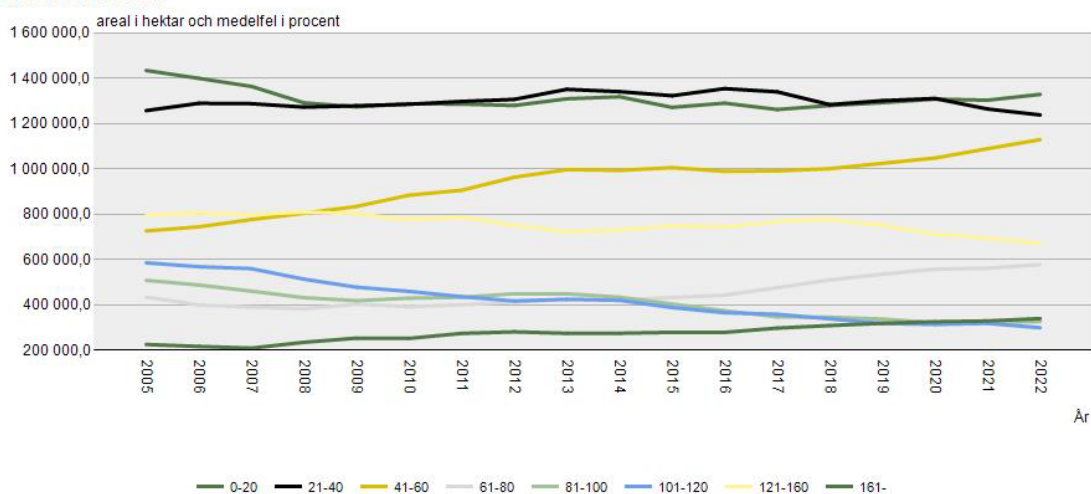
Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är en nationell precisering som uppdateras vart fjärde år i samband med den nationella fördjupade utvärderingen av miljömålet Levande skogar. Data fanns inte tillgängligt vid tidpunkten för regional årlig uppföljning 2025.

Grön infrastruktur

I indikatorn skogens åldersfördelning som illustreras som linjediagram i figuren nedan noteras det efter 2019, i de åldersklasser som de vanliga produktionsskogarna faller inom, en positiv trend i åldersklasserna 0–20 år, 41–60 år och 61–80 år. Åldersklassen 21–40 år noteras ha en negativ trend. Åldersklasserna 81–100 år och 101–120 år har en neutral utveckling. Åldersklassen 121–160 år har haft en negativ trend från 2018 och framåt. Den sista åldersklassen 161+ år har en felmarginal på 7 procent och kan därmed inte bedömas med statistisk säkerhet.¹⁵⁴

13a. Skogens åldersfördelning efter Beståndsålder och År. Areal, hektar, Produktiv skogsmark, Södra Norrland.

Källa: SLU Riksskogstaxeringen

Figur 1 Linjediagram över Skogens åldersfördelning efter beståndsålder och år. Södra Norrland.

Indikatorn kantzoner till vattendrag är en nationell indikator. Här redovisas andelen kantzoner med vattendrag och bredden på dessa kantzoner. Data från föregående inventeringsperiod visar att 35 procent av vattendragen har trädbevuxna kantzoner med en medelbredd på 11,3

¹⁵³ 2025-10-22, [Anmälda föryngringsavverkningar efter Tabellinnehåll och År. Gävleborg, Samtliga. Skogsstyrelsen PxWeb.](#)

¹⁵⁴ 2025-10-23, [Skogens åldersfördelning efter Beståndsålder och År. Areal, hektar, Produktiv skogsmark, Södra Norrland, Skogsstyrelsen PxWeb.](#)

meter. Andelen kantzoner mot vattendrag har därmed ökat med sex procent sedan året innan och bredden på kantzoner ligger på samma nivå som året innan.^{155 156}

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

I den nationella uppföljningen av artikel 17-rapporteringen till EU visar att av de 174 arter som omfattas av artdirektivet har 137 arter gynnsam status, 40 arter har otillräcklig status, 99 arter har dålig status och 3 arter har okänd status.¹⁵⁷ I delen som berör habitatdirektivet delas naturtypen skog in i tre naturgeografiska områden och sedan bedöms de olika skogstypernas bevarandestatus. Skog har gynnsam status i 2 av bedömningarna, 19 bedömningar med otillräcklig status, 8 bedöms ha dålig status och en bedömning med okänd status.¹⁵⁸

Hotade arter och livsmiljöer

Sedan den senaste fördjupade utvärderingen har inte rödlistan uppdaterats. Med en nationell utsökning av arter på artfakta noteras att antalet rödlistade arter inom organismgrupper med skogen som viktig livsmiljö inte har minskat.¹⁵⁹ För indikatorn häckande fågel inom södra Norrland har en svagt positiv trend för fåglar beroende av död ved, en negativ utveckling för fåglar beroende av lövrik skog och en neutral trend för fåglar som är beroende av äldre skogar.¹⁶⁰ Det är fortsatt negativ utveckling för skogslevande arter.

Främmande arter och genotyper

Inga främmande arter eller genotyper utförs uppföljning på i Sverige. Det skogsodlingsmaterial som används anses vara säkert att använda i Sverige.

Genetiskt modifierade organismer

Data saknas i svensk statistik.

Bevara natur- och kulturmiljövärden

Påverkan vid skogliga åtgärder på kända kulturmiljöer via

¹⁵⁵ 2025-10-20, [Andel strandlinje i procent som saknar lämnad hänsyn vid föryngringsavverkning, tresåsongsmedelvärde med felmarginal efter Ägartyp, Variabel och Avverkningssåsong](#), Skogsstyrelsen PxWeb.

¹⁵⁶ 2025-10-20, [Genomsnittlig bredd på lämnad vattenhänsyn i meter med felmarginal, tresåsongsmedelvärde, hela landet och avverkningssåsong efter Ägarklass, Variabel och Avverkningssåsong](#), Skogsstyrelsen PxWeb.

¹⁵⁷ 2025-10-22, [Naturvårdsverket Rapportering av status för arter och livsmiljötyper: arter](#), Naturvårdsverkets hemsida.

¹⁵⁸ 2025-10-22, [Naturvårdsverket Rapportering av status för arter och livsmiljötyper: livsmiljötyper skog](#), Naturvårdsverkets hemsida.

¹⁵⁹ 2025-10-30, [Artfakta, sökning: skog, Rödlistan CR, EN, VU](#), Artfaktas söksida.

¹⁶⁰ 2025-10-24, [Häckande fåglar i skogen](#), Sveriges Miljömål sida för Levande skogar.

Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning för kulturmiljöer visade att skador eller grova skador på kulturlämningar minskat till tolv procent av de inventerade kända kulturlämningarna inom landsdelen södra Norrland. Kulturlämningar som påverkats men inte skadats uppgick till 25 procent av kända kulturlämningar inom landsdelen södra Norrland. Opåverkade kulturlämningar är lika hög som föregående uppföljningsperiod på 63 procent av kända kulturlämningar inom landsdelen södra Norrland. Data saknas för skadegraderna skada och grov skada i inventeringsresultatet.¹⁶¹

Friluftsliv

Den genomsnittliga distansen för allmänheten inom Gävleborg till en skyddad skog är 2 800 meter, vilket har varit samma avstånd de senaste fem åren.¹⁶²

Miljöarbetets utveckling

Sedan den fördjupade utvärderingen 2023 har inga större satsningar eller regelförändringar skett med koppling till "Levande skogar" i Sverige. EU har påbörjat arbeten med införlivande av förändrade förordningar och direktiv via avskogningsförordningen, LULUCF-förordningen och timmerförordningen. Skogsstyrelsen har även fått en skogsutredning presenterad för sig där flera förändringar föreslås inom ordinarie verksamhet och inom arbetet med miljömålet. Flera av de rapporter som kommit från EU de senaste åren har visat på att tillståndet i miljön är allvarligt. Sveriges har svårt att möta EU:s krav i både nya och gamla förordningar och direktiv, vilket i längden innebär att våra nationella skogliga mål inte nås.

Behov av förändrad styrning

Målet Levande skogar är beroende av de åtgärder som görs via Sveriges skogspolitiska mål. Produktions- och miljömålet väger jämt enligt regelverk, politisk styrning och verksamheters intressen. I verkligheten finns en skillnad. Produktionsmålet går att räkna i kronor medan de miljömässiga vinsterna är mycket svårare att få en ekonomisk bild av. Det finns ett behov av att kunna se de miljömässiga värdena på ett jämförbart sätt med produktionsvärdena.

¹⁶¹ 2025-10-27, [Andel kända kulturlämningar som påverkats vid föryngringsavverkning efter Tabell innehåll, Region, Ågare, Skadegrad och År](#), Skogsstyrelsen PxWeb.

¹⁶² 2025-10-27, [Medelavstånd till skyddad natur, 100-tals meter efter År och Region](#), Skogsstyrelsen PxWeb.

Ett rikt odlingslandskap – Gävleborgs län

Sammanfattning för Ett rikt odlingslandskap Gävleborg

Det största hotet mot Gävleborgs öppna odlingslandskap är det minskande antalet produktionsdjur och lantbruksföretag. Utvecklingen i stort är negativ då åkrar, ängar, naturbetesmarker och fäbodmiljöer sakta men säkert växer igen. EU-stöd, restaureringsinsatser och kompetensutvecklande insatser är viktiga medel för att vända utvecklingen.

Utveckling i miljön och målbedömning för Ett rikt odlingslandskap Gävleborg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Länsstyrelsen Gävleborg bedömer att målet inte kan nås till 2030. Trenden är fortfarande negativ för våra natur- och kulturvärden, trots att läget i vissa delar av länet ser bra ut och att mycket arbete läggs ner på att vända denna trend.

Åtgärdsarbete för Ett rikt odlingslandskap Gävleborg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- I Gävleborgs län drivs ett antal projekt som syftar till att uppnå bättre miljöförhållanden inom lantbruket, såsom rådgivning och kompetensutveckling inom "Greppa näringen", ekologisk produktion och "ett rikt odlingslandskap". Rådgivningen kopplat till ängs- och betesmarker riktar sig främst till restaureringsmarker samt lantbrukare som efterfrågar rådgivning.
- Kortsiktigt är förändringen i det öppna odlingslandskapet inte stor, men vi ser en långsiktig trend med minskande arealer åkermark och naturliga fodermarker som brukas. Intresset från markägarna för restaurering av ängs- och betesmarker tycks

fortsatt vara stort, även om det inte tydligt avspeglar sig vad gäller ansökan om restaureringsstöd.

- Länsstyrelsen ser ett ökat intresse att sköta sina åkermarker, men tyngre maskiner och bristfällig dränering är fortsatt ett bekymmer. Långsiktigt förekommer även viss försurning och minskad fosforhalt i marken eftersom inte växtnäring återförs i den grad som den förs bort. Rådgivning inom bland annat ”Greppa Näringen” ger länets lantbrukare ökad kunskap för att komma till rätta med såväl läckage av näringsämnen som bekämpningsmedel. I dagsläget har vi inget problem med kadmium i åkermark och grödor eftersom ingen eller en mycket liten andel avloppsslam sprids på åkrar i länet och huvuddelen av mineralgödseln har kadmiumgaranti. Kalkning av åkermark liksom intresset av att förbättra spruttekniken och sköta utfallsdiken ökar.¹⁶³
- På kulturmiljösidan har störst satsning skett i de två agrara (i odlingslandskapet) kulturresevatnen Västeräng och Väsbo fäbodlar, där mark, trädgårdar, kulturlämningar och byggnader vårdas och renoveras kontinuerligt. Ett stort antal fornlämningar spridda över länet vårdas också kontinuerligt genom röjning av sly samt skötsel av parkeringsplatser, stigar och informationsskyltar. Vidare finns flera bidragsärenden till byggnadsvård i agrara miljöer, bland annat till några av våra världsarvsgrårdar. Byggnadsvårdsbidrag har även betalats ut till Digerkölsvallens och Harsens fäbodlar.¹⁶⁴
- Länsstyrelsen har, tillsammans med andra länsstyrelser från övriga så kallade fäbodlän, initierat och genomfört ”Fäbodveckan”. Denna vecka syftar till att uppmärksamma och synliggöra våra fäbodmiljöer där klimatsmart livsmedelsproduktion bedrivs i samklang med bevarande av biologisk mångfald och brukandet av ett viktigt biologiskt kulturarv.
- Länsstyrelsen är en nyckelaktör i arbetet med att ta fram en ny handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi i samarbete med bland annat Region Gävleborg.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- På kommunal nivå har två nya LONA-projekt, där kommunen angivit att projektet har ”stor betydelse” för miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap, beviljats med start 2025.¹⁶⁵

¹⁶³ Länsstyrelsen Gävleborg - Enheten för landsbygdsutveckling och kontroll

¹⁶⁴ Länsstyrelsen Gävleborg - Enheten för kulturmiljö

¹⁶⁵ Länsstyrelsen Gävleborg - Enheten för naturskydd

- Vassäng våtmarksrestaurering, Sandvikens kommun.
- Inventering av våtmarker i Söderhamns kommun.
- Fem projekt som startat tidigare år pågår fortfarande:
Ljusnans Vågar, samverkan mellan Söderhamn, Bollnäs, Ovanåker, Ljusdal och Härjedalens kommun.
- Vattenspeglar i Sässmanområdet, Ovanåkers kommun.
- Haga fjärilspark i Hofors.
- Bildande av kommunala naturreservat i Sandvikens kommun.
- Restaurering och utveckling av kulturbärande markanvändning på Ersk-Matsgården i Nordanstigs kommun.
- Och ytterligare tre projekt har avslutats det gångna året:
 - » Inventering av pollinatörer i västra Gästrikland.
 - » Från aktionsplan till aktion - för biologisk mångfald! i Ovanåkers kommun.
 - » Vattenplan för Söderhamnsåns nedre delar i Söderhamns kommun.

Åtgärder inom näringslivet

- Länsstyrelsen har ett väl utvecklat samarbete med LRF och MatVärden. Främst i arbetet med handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi men även i samband med arrangerandet av tidigare nämnda Fäbodvecka.

Tillstånd och bedömning för Ett rikt odlingslandskap Gävleborg

Länsstyrelsen Gävleborg bedömer att målet inte kommer att nås till år 2030 och ser fortfarande en negativ trend beträffande mångfalden i odlingslandskapet.

Bedömning av preciseringar

Precisering till miljö kvalitetsmål	Bedömning (ja, nära, nej)
	
Åkermarkens egenskaper och processer	
Jordbruksmarkens halt av föroreningar	 + kunskapsbrist
Ekosystemtjänster	 + kunskapsbrist
Variationsrikt odlingslandskap	
Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation	
Växt- och husdjursgenetiska resurser	Kunskapsbrist
Hotade arter och naturmiljöer	
Främmande arter och genotyper	
Bevarade natur- och kulturmiljövärden	
Kultur- och bebyggelsemiljöer	
Friluftsliv	

Analys utifrån preciseringarna

Åkermarkens egenskaper och processer

Utförda tester visar att mullhalten ökar generellt, men för att den positiva utvecklingen ska fortsätta får inte antalet nötkreatur minska. Länsstyrelsen identifierar att behovet av täckdikning är stort i länet, men det tillgängliga täckdikningsstödet nyttjas inte i tillräcklig grad, förmodligen på grund av allt för få regionala täckdikningsentreprenörer.

Jordbrukets halt av föroreningar

Där röttslam använts finns förorenande ämnen kvar i större eller mindre omfattning. I växtskyddsmedel finns fortfarande PFAS vars förekomst i marken efter användandet är okänt.

Ekosystemtjänster¹⁶⁶

Kunskapsläget kring ekosystemtjänster inom odlingslandskapet är inte tillräckligt. Rent generellt finns en stor utmaning i att antalet lantbrukare blir färre och att betesdjuren därmed återfinns på för få ställen i landskapet. Detta får återverkningar på flera sätt när det gäller att värna och utveckla våra hävdberoende värden. Det nya stödet för blommande åker- och fältkanter söktes av tio lantbrukare.

Variationsrikt odlingslandskap

Färre, men större, lantbruksföretag gör odlingslandskapet mindre variationsrikt. Det betyder även att värdefulla naturbetesmarker växer igen. Det finns intresse att restaurera ängs- och betesmarker, men det täcker inte den pågående förlusten av sådana marker och återspeglas inte heller när det gäller ansökan om restaureringsstöd. Förändrad maskinpark gör att mindre eller mer svårbrukade åkrar överges eller att odlingshinder tas bort, som exempelvis öppna diken och andra småbiotoper.

Det finns ett tydligt intresse av att hålla betesdjur på skogen, men de tillgängliga stöden är inte tillämpbara för alla. Att dessa marker inte kommer med i stödsystemet medför också att Länsstyrelsen har svårt att statistiskt följa upp händelseutvecklingen och det kan även bidra till att vi upplever att det betas vid färre fåbodar.

De våtmarker som tidigare försvunnit i odlingslandskapet ersätts inte och stöden för restaurering av våtmarker utnyttjas i alltför liten del.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

De arter i odlingslandskapet som är rödlistade eller omfattas av åtgärdsprogrammet för hotade arter tycks uppvisa negativa trender. Denna utveckling går hand i hand med minskningen av värdefulla fodermarker och naturtyper.

Växt- och husdjursgenetiska resurser

Det saknas resurser att följa upp detta på regional nivå.

Hotade arter och naturmiljöer

De arter i odlingslandskapet som är rödlistade eller omfattas av

¹⁶⁶ Naturvårdsverkets definition: Ekosystemtjänster är alla produkter och tjänster som ekosystemen ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet.

åtgärdsprogrammet för hotade arter tycks uppvisa negativa trender. Denna utveckling går hand i hand med minskningen av värdefulla fodermarker och naturtyper.

Främmande arter och genotyper

Sedan många år tillbaka har Gävleborgs län haft problem med blomsterlupin. Inte bara längs tidigare blomrika vägkanter, utan de sprider sig även i värdefulla fodermarker. Lokalt kan problemen vara extra stora, till exempel i Hassela där vi har våra största förekomster av fälgentiana som är rödlistad och flera orkidéarter. Andra arter som jättebalsamin och kanadensiskt gullris ser också ut att öka och kunna bli ett problem i odlingslandskapet. Länsstyrelsen arbetar aktivt med att bekämpa vresros inom reservaten och är uppmärksam på eventuell förekomst av flyghavre.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

Detta hänger tydligt ihop med utvecklingen och fördelningen av våra betesdjur i länet. På starkt växande jordbruksföretag kan den intensivare skötseln leda till att kulturmiljövärden tar skada eller att värdefulla betesmarker betas för hårt. Men än tydligare är att mer perifert belägna marker med höga värden förlorar sin hävd, som exempelvis fåbodar och många mindre naturbetesmarker.

Kultur och bebyggelsemiljöer

Ytterst liten del av våra kulturmiljöer har något formellt skydd. Vi har varken lagstiftnings- eller bidragsmässiga verktyg att säkra många av dessa miljöer. I länet finns två agrara (i odlingslandskapet) kulturreseptat och punktinsatser görs med hjälp av 7:2-bidrag till byggnadsminnen, världsarvsgrårdar och andra skyddade miljöer.

Friluftsliv

Relativt små arealer av länets odlingslandskap får anses vara tillgängligt för det rörliga friluftslivet. Det är främst inom skyddad natur som marker med högre värden är tillgänglig för en bredare allmänhet. En relativt liten del av odlingslandskapet är skyddat och med minskade anslag för skötsel har vi ett växande glapp för att tillgodose friluftslivet.

Miljöarbetets utveckling

Länsstyrelsen Gävleborg ser en bekymmersam utveckling där allt mindre resurser går till naturvårdsåtgärder. Det saknas tillräckliga incitament för att miljöarbetet ska bära sig självt kostnadsfritt, varför tydlig styrning och medelsttildning till dessa insatser är av oerhörd vikt. Det gäller för att upprätthålla kunskapsnivån om nuvarande läge, men inte minst för att kunna jobba vidare med ett numera eftersatt miljöarbete.

Behov av förändrad styrning

I ett större perspektiv behövs en politik som gör det attraktivare att bo och verka på landsbygden samt att kunna producera livsmedel som det finns avkastning för. Det ska helt enkelt skapas goda förutsättningar för ett lönsamt hållbart jordbruk.

När det gäller stödsystemen för värdefulla natur- och kulturmiljöer går det att göra mer. Stödet för slätterängar med särskilda värden kan ses som högt, men det räcker uppenbarligen inte för att upprätthålla skötseln av våra värdefulla slätterängar. Ett stöd för bete på utmarker med lägre belopp men utan de krav som är kopplade till dagens skogsbetes- och fäbodstöd, skulle gynna såväl småbrukare som många av våra fäbodmiljöer. Någon form av enklare stöd för småbrukare, till exempel sådana som bara har en liten slätteräng eller fårhage, så de inte behöver sätta sig in i allt vad det innebär med stödadministration.

Länsstyrelsen saknar möjlighet att följa upp vid vilka fäboddar det betas utan att göra ett eget projekt av detta. Långt ifrån alla söker stödet ”Fäbod i bruk”, men genom exempelvis egen grödkod kan man återkommande göra systematiska uppföljningar.

Fragmenteringen av odlingslandskapet utgör ett av de största hoten mot biologisk mångfald. Vi behöver kunna jobba långsiktigt med gräsmarker på landskapsnivå. Därför är det oerhört olyckligt att medel för att jobba med Grön infrastruktur (GI) försvunnit. I Gävleborgs län har vi aldrig tagit fram värdetrakter för gräsmarkerna inom GI.

I Gävleborgs län finns ett stort utrymme att skydda mer natur i odlingslandskapet. Nu prioriteras dock andra naturtyper där man dessutom har ett uttalat ”hot”. Det ”tysta” hotet i form av utebliven hävd (skötsel) och igenväxning uppmärksammas inte och vi riskerar att tappa fina värden. Här skulle önskas tydliga riktlinjer från centralt håll och även större resurser till skötsel av skyddad natur då dessa naturtypers skötsel är mer resurskrävande. Här räcker ofta inte de tillgängliga miljöstöden för att nå tillfredsställande resultat.

Behovet av rådgivning inom ”Ett rikt odlingslandskap” är stort och pågår fortsatt inom ”Strategisk plan”. När det gäller marker med miljöstöd så efterfrågas inte rådgivningen i den omfattning som Länsstyrelsen bedömer att den behövs. Här var det bättre förr med de åtgärdsplaner som markerna med höga värden hade och där rådgivningen var en viktig del. Här är det även önskvärt med en vidgad målgrupp inom ”Strategisk plan” som inkluderar exempelvis fler ängsbrukare eller hästägare med endast ett fåtal hästar.

Även när det gäller arbetet med såväl hotade arter som bekämpningen av invasiva arter behövs utökade resurser.

Gävleborg riskerar att förlora stora kulturvärden kopplade till den agrara miljön (odlingslandskapet) då det från centralt håll inte finns medel för de

behov som finns ute i länet. Något så enkelt som det schablonbelopp som tidigare fanns räddade många överlopsbyggnader (ekonomibyggnader på en jordbruksfastighet) och var resurseffektivt att handlägga. Liknande lösningar vore oerhört värdefullt.

God bebyggd miljö – Gävleborg

Sammanfattning för God bebyggd miljö Gävleborg

I Gävleborgs län sker många positiva åtgärder men det är inte tillräckligt för att nå miljömålet. Brist på resurser i form av ekonomiska medel och kompetens försvårar för genomförandet av åtgärder. Kommunerna i länet arbetar med olika strategiska dokument som översiktsplaner, grönplaner, kulturmiljöprogram, kretsloppsplaner med mera som kan ha en positiv inverkan på utvecklingen. Länsstyrelsen fördelar kulturmiljöanslag och bidrar med rådgivning inom olika delar av sin verksamhet.

Utveckling i miljön och målbedömning för God bebyggd miljö Gävleborg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEUTRAL
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för God bebyggd miljö Gävleborg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Gävleborg har under året fördelat 7,6 miljoner kronor i bidrag till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse med hjälp av kulturmiljöanslaget 7:2. Bidraget går till fastighetsägares kostnader för att vårda den värdefulla bebyggelsen samt till antikvarisk medverkan och rådgivning som bidrar till en långsiktig förvaltning av den byggda miljön. Länsstyrelsen har även gett bidrag för restaurering av ett antal hembygdsgårdar i länet.
- Som en del i att uppmärksamma det europeiska byggnadsvårdsåret 2025 har visningsdagar hållits i samband med byggnadsvårdsåtgärder på vissa objekt där Länsstyrelsen Gävleborg lämnat bidrag. Syftet har varit att öka kunskapen om det byggda kulturarvet hos allmänheten.

- Länsstyrelsen Gävleborg har sedan 2014 genom 7:2-anslaget beviljat medel till Högskolan i Gävle för ett projekt där man genomför fuktmätningar i sex olika Hälsingegårdar, varav fem Världsarvsgrändar. Resultaten under åren visar på höga fukthalter och är troligtvis kopplat till klimatförändringarna. Länsstyrelsen har under 2025 beviljat ytterligare medel fram till 2027.
- Länsstyrelsen Gävleborg arbetar fortsatt med översynen av länets riksintressen för kulturmiljövård med hjälp av kulturmiljöanslaget 7:2, med syfte att stärka och förtydliga områdenas kulturvärden. En aktualisering av riksintresseanspråken bidrar till en mer effektiv kommunal lovhantering som tillgodoser riksintressenas kulturvärden.
- Länsstyrelsen Gävleborg har tillsammans med Gävle kommun anordnat en fysisk planhandläggartäff för länets kommuner. Ämnesområden som diskuterades var bland annat strandskydd, artskydd, biotopskydd, kulturmiljö och gestaltning. Länsstyrelsen har även anordnat en digital planhandläggartäff om klimatanpassning.
- Länsstyrelsen Gävleborg har arbetat med frågor kring boendelösningar för våldsutsatta.
- Länsstyrelsen Gävleborg arrangerar årligen en träff för bygglovs- och tillsynshandläggare i länets kommuner. Det har resulterat i att länets kommuner bildat ett tillsynshandläggare-nätverk som diskuterar frågor som berör olovligt byggande, ovårdade tomter, obligatorisk ventilationskontroll samt andra tillsynsområden.
- Länsstyrelsen Gävleborg har under flera år ingått i ett samarbetsprojekt med Region Gävleborg som kallas FaR – fysisk aktivitet på recept. Tillsammans har vi tagit fram broschyrer innehållande kartor och inspirerande beskrivningar över tätortsnära promenadslingsor i Gävle, Hudiksvall och Söderhamns kommun. Syftet är att dessa broschyrer ska bidra till aktiv, hälsosam och meningsfull rörelseaktivitet.
- Länsstyrelsen Gävleborg arbetar genom samverkan för att kunskapshöja och förbättra förutsättningarna för fossilfri och elektrifierad transportsektor. Inom "Klimatklivet" och "Elektrifieringspiloterna" har flera ansökningar beviljats och informationsinsatser om stöden genomförts.
- Länsstyrelsen Gävleborg har medverkat i en regional arbetsgrupp för kommunal energiplanering.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Tre av Gävleborgs kommuner arbetar med att ta fram nya översiktsplaner.

- Flera av Gävleborgs kommuner arbetar med att ta fram nya riktlinjer för bostadsförsörjning. I flera av riktlinjerna tar kommunerna ställning till att nya bostäder ska lokaliseras kollektivtrafiknära och med god tillgänglighet till service.
- Flera kommuner inom länet tillämpar hyggesfritt skogsbruk inom tätortsområden.
- Gävle kommun har vidtagit flera åtgärder för klimatanpassning i kommunen. De har bland annat tagit fram en karttjänst för översvämningsrisker.
- Region Gävleborg driver ett projekt som syftar till att förbättra den digitala uppkopplingen på tåg och buss i länet. Projektet genomförs mellan 2025-2028 och ska kartlägga täckning längs vägar och järnvägar samt utvärdera och förbättra digital uppkoppling ombord på länets kollektivtrafik.
- Region Gävleborg arbetar på olika sätt för att öka cyklingen i länet. Via länstransportplanen finns till exempel satsningar på nya regionala cykelbanor.

Tillstånd och bedömning för God bebyggd miljö Gävleborg

Många åtgärder sker i länet men Länsstyrelsen Gävleborg bedömer att dessa inte är tillräckliga och att miljömålet inte är möjligt att nå till år 2030 och utvecklingen bedöms vara neutral.

Analys utifrån preciseringarna

Hållbar bebyggelsestruktur

För att uppnå en God bebyggd miljö är det viktigt att bilresandet minskar. Det är viktigt att kollektivtrafiken ligger nära bostaden för att människor ska välja bort bilen som transportmedel.

Under de senaste åren har det skett en knapp ökning av befolkningens tillgång till kollektivtrafik i Gävleborgs län. Befolkningen inom tätorterna har högre tillgång (86,9 procent) och befolkningen utanför tätort lägre tillgång (20,7 procent).¹⁶⁷ Andelen nytillkomna bostäder inom 400 meter från en hållplats har haft en ökande trend, dock med en kraftig nedgång under 2020, men har sedan vänt uppåt igen. Flera kommuner uppger i sina översiktsplaner och i sina riktlinjer för bostadsförsörjning att nya bostäder främst ska byggas i kollektivtrafiknära läge.

I Gävleborgs län är 37 procent av havsstrandlinjen påverkad av

¹⁶⁷ Indikatoruppdatering 402 Bostäder i kollektivtrafiknära läge 2025

bebyggelse. Det är åtta procent mer än genomsnittet för Sveriges kustlän.¹⁶⁸ Antalet nyuppförda byggnader i strandnära lägen vid sjöar och vattendrag har varierat mycket från år till år, och visar inga tecken på att minska. För att kunna bevara biologisk mångfald och förutsättningar för friluftsliv, och därmed nå miljömålet, är det viktigt att nybyggnation inom strandområden behandlas restriktivt.¹⁶⁹

Hållbar samhällsplanering

Länsstyrelsen Gävleborg har under året genomfört tidiga dialoger med tre kommuner som har påbörjat arbete med nya kommuntäckande översiktsplaner. Länsstyrelsen har också träffat fyra kommuner inför deras godkännande av kommunala planeringsstrategier. Kommunerna har uppskattat Länsstyrelsens rådgivning och planeringsunderlag. Samtliga kommuner i Gävleborgs län har antagit godkända planeringsstrategier eller översiktsplaner.

Få av Gävleborgs kommuner har någon plan eller aktuell bedömning av klimatrisker och hur dessa ska hanteras och endast ett fåtal kommuner har avsatt särskilda budgetmedel för klimatanpassning av den byggda miljön.¹⁷⁰

Infrastruktur

Gävleborgs kustkommuner har lagt mycket resurser på planering för Ostkustbanan. En förbättrad järnvägsinfrastruktur skulle kunna bidra med många positiva effekter till regionen. I Trafikverkets nationella plan för infrastruktur som är ute på remiss till december 2025 är satsningen på Ostkustbanan kraftigt reducerad. Om inte Ostkustbanan prioriteras in i den nationella planen får det en stor negativ påverkan på Gävleborgs län men även hela norra Sverige.

Kollektivtrafik, gång och cykel

Flera av kommunerna i Gävleborg utför åtgärder för att öka kollektivtrafikanvändningen och cyklingen samt har aktuella dokument för att främja miljöanpassade transporter och minskat transportbehov, till exempel översiktsplaner eller trafikstrategier.¹⁷¹

I nuläget görs nära 10 procent av resandet med cykel i länet men resultatet av en studie för ökad cykling i Gävleborg visar att nära 50 procent av resorna mellan hem, arbetsplats och skola skulle kunna ske med cykel på 15 minuter. Om man i stället cyklar 30 minuter till

¹⁶⁸ Indikatoruppdatering 398 Kustnära bebyggelse Gävleborgs län 2025

¹⁶⁹ Indikatoruppdatering 399 Strandnära bebyggelse Gävleborgs län 2025

¹⁷⁰ Miljömålsenkäten 2025

¹⁷¹ Miljömålsenkäten 2025

arbetsplats eller skola är siffran 61 procent.¹⁷²

Region Gävleborg driver ett projekt som syftar till att förbättra den digitala uppkopplingen på tåg och buss i länet. Förhoppningen är att en bättre uppkoppling ökar möjligheten för invånare att bo kvar i länets glesbygdsområden samtidigt som det bidrar till minskade koldioxidutsläpp genom förbättrade förutsättningar att välja ett resande med kollektivtrafiken.¹⁷³

Natur- och grönområden

Tillgången till natur- och grönområden i Gävleborg är generellt god med flera exempel på både befintliga, nybildade och planerade tätortsnära naturreservat.¹⁷⁴ ¹⁷⁵ Andelen boende inom 1 000 meter från skyddad natur i länet ökade från 7 procent år 2013 till 17 procent år 2021 och har sedan varit oförändrad.¹⁷⁶

Bara ett fåtal av Gävleborgs kommuner har ett särskilt gröstrukturprogram men flera kommuner hanterar frågor om tätortsnära natur och liknande i översiktsplanen. Det pågår visst åtgärdsarbete för att förbättra kvaliteter och tillgänglighet till tätortsnära grönområden i kommunerna, till exempel har flera kommuner anlagt gång- och cykelvägar samt producerat informationsmaterial. De flesta kommuner har egen kompetens att tänka på grön- och vattenstrukturen i planeringen.¹⁷⁷

Vikten med att bevara tätortsnära natur uppmärksammas alltmer i länet och kunskapen i frågan ökar men har fortfarande svårt att stå sig i konkurrensen med andra intressen i samhället. Det sker flera stora infrastrukturprojekt i länet vilka tillsammans med tätortsutveckling riskerar att minska värdefulla grönytor.

De åtgärder som genomförts är inte tillräckliga. För att stärka utvecklingen krävs till exempel mer resurser till grönplanering, fortsatt tvärsektorielt samarbete samt statliga stöd för åtgärder i tätortsnära natur.

Kulturvärden i bebyggd miljö

I Gävleborgs län är det endast en kommun som har en kommunantikvarie som resurs, kompetens finns dock hos flera kommuner. Endast ett fåtal kommuner har ett kulturmiljöprogram eller

¹⁷² [Cykelpotentialen i Gävleborg - Region Gävleborg](#)

¹⁷³ [Digital uppkoppling längs väg och järnväg i Gävleborg - Region Gävleborg](#)

¹⁷⁴ https://www.lansstyrelsen.se/gavleborg/Tre_nya_kommunala_reservat

¹⁷⁵ <https://www.gavle.se/kultur-och-fritid/natur-och-friluftsliv/naturreservat/>

¹⁷⁶ Indikatoruppdatering 405 Närhet till skyddad natur 2025

¹⁷⁷ Miljömålsenkäten 2025

liknande, ett par kommuner planerar att ta fram program inom de närmaste åren.¹⁷⁸ Länsstyrelsen Gävleborg ser att det är viktigt att fortsätta arbetet med att stödja framtagandet av kommunala kulturmiljöprogram. Under 2025–2029 kommer delar av Länsstyrelsens tilldelade 7:2-medel riktas särskilt till framtagande av kommunala kulturmiljöprogram, som en följd av den föreslagna lagändringen i Plan- och bygglagen (PBL).

Länsstyrelsen Gävleborg bedömer att 7:2-anslaget idag är otillräckligt och ser en risk att kulturvärden kan försvinna om inte anslaget höjs så att staten får en bättre möjlighet att stödja kommunernas kulturmiljöarbete.

Länsstyrelsen Gävleborg ser även stora utmaningar de kommande åren med tillgänglighet och vård av länets kyrkor. Svenska Kyrkan har krympande medlemsantal och därmed en krympande ekonomi med risk för försäljning av kyrkobyggnader som följd. Kyrkobyggnadernas lagskydd kvarstår oavsett ägare, men arbetet med att bevara kulturarvet försvåras vid försäljning till andra aktörer.

Hälsa och säkerhet

Andelen vuxna i Gävleborgs län som besväras av trafikbuller har haft en minskande trend sedan 2007 men andelen vars sömn störs av trafikbuller har ökat något sedan 2015 och låg 2023 på cirka fem procent.¹⁷⁹

I trafikintensiva miljöer i länets tätorter riskerar människor utsättas för luftföroreningar som påverkar hälsan. På landsbygden kan det tillfälligtvis under de kalla årstiderna spridas höga nivåer av partiklar och kemikalier på grund av ofullständig förbränning från vedeldning. Besvär från vedeldningsrök i Gävleborgs län har dock minskat med 1,5 procent från 2015.¹⁸⁰ Även om luftföroreningar minskat sett under ett längre perspektiv visar forskning att bland annat mikroplaster och metaller ökar.

Osäkerheten är stor gällande kemiska ämnen både gällande vad som är en oacceptabel hälsorisk och hur den totala exponeringen och samverkans effekter av olika ämnen ser ut.

Hushållning med energi och naturresurser

De flesta kommunerna i Gävleborgs län har eller har påbörjat arbete med att ta fram en kommunal energiplan.¹⁸¹ Flera kommuner har identifierat de vattenresurser som behövs för att trygga den långsiktiga

¹⁷⁸ Miljömålsenkäten 2025

¹⁷⁹ [Regional miljömålsuppföljning](#) Miljöhälsoenkäten faktablad

¹⁸⁰ Miljöhälsoenkäten 2025

¹⁸¹ Miljöhälsoenkäten 2025

vattenförsörjningen när de gjort avvägningar gällande lämplig mark- och vattenanvändning.¹⁸²

Hållbar avfallshantering

De flesta av Gävleborgs kommuner arbetar med att förebygga olika typer av avfall, främst matavfall och grovavfall och i mindre skala bygg- och rivningsavfall, elektronikavfall och textilavfall.¹⁸³ Kommunerna arbetar också för att öka sorteringen och materialåtervinningen av matavfall, förpackningar och grovavfall.

Miljöarbetets utveckling

Det har inte skett någon större förändring i miljöarbetets effekter och utveckling i Gävleborgs län sedan den förra fördjupade utvärderingen. Många åtgärder har utförts men flera projekt har även avstannat eller avslutats på grund av brist på resurser.

Inom kulturmiljö är det till stor del åtgärder som möjliggörs av 7:2-anslaget som bidrar till en "God bebyggd miljö" i länet. Anslaget har till exempel använts till fastighetsägares kostnader för att vårda den värdefulla bebyggelsen, kunskapspridning, forskningsprojekt och översyn av länets riksintressen för kulturmiljövård.

Gävle kommun har vidtagit flera åtgärder för klimatanpassning i kommunen. De har bland annat tagit fram en karttjänst för översvämningssrisker, genomfört åtgärder för att stabilisera skredkänsliga åkanter och undersökt var fördröjningsytor för stora vattenmängder kan placeras.¹⁸⁴

Länsstyrelsen Gävleborg genomför årligen ett antal planhandläggartäffar med kommunernas planhandläggare. Dessa syftar till att öka kunskapen om olika ämnesområden inom hållbar samhällsplanering samt vara ett tillfälle för kommunerna i länet att nätverka och lära känna varandra. Täffarna är uppskattade och förhoppningen är att de ska leda till en smidigare planprocess och underlätta för planhandläggarna att ta fram planer som leder till en hållbar utveckling.

Lagändringen i PBL (dec 2025) som bland annat innebär att kommunerna i sina översiktsplaner ska redovisa byggnader, allmänna platser och bebyggelseområden som är särskilt värdefulla samt kommunens syn på vilken hänsyn som krävs för att tillvarata dessa värden, kan sannolikt leda till att antalet skyddade byggnader i plan successivt kommer att öka

¹⁸² Miljöhälsoenkäten 2025

¹⁸³ Miljöhälsoenkäten 2025

¹⁸⁴ [Klimatanpassning – Tillsammans klimatanpassar vi Gävle – Gävle kommun](#)

vilket är en positiv utveckling för miljömålet. Utpekanden av värdefulla byggnader i sig innebär en kompetenshöjning och allmän medvetenhet om kulturvärden i samhället. En farhåga är att byggnader som inte blir utpekade riskerar att förvanskas, då det kan uppfattas som att kravet på varsamhet inte omfattar dem. Dessutom kan det uppfattas som att de nya lagändringarna innebär lättnader i bygglovsplikten för icke utpekad bebyggelse.

Behov av förändrad styrning

Länsstyrelsen Gävleborg bedömer att anslaget 7:2 är otillräckligt och ser en risk att kulturvärden i länet kan gå förlorade på grund av brist på medel. Länsstyrelsen anser att det är viktigt att anslaget ökas så att staten har en bättre möjlighet att stödja kommunernas arbete.

Vikten med att bevara grönområden och grönstråk i närhet av bebyggelse uppmärksammas alltmer i Gävleborgs län och kunskapen i frågan ökar men den har fortfarande svårt att stå sig i konkurrensen med andra intressen i samhället. Genom LONA-bidrag har Länsstyrelsen årligen fördelat medel till kommunerna för lokala insatser i naturvård och friluftsliv. LONA-medel har varit avgörande för kommunernas möjligheter att utveckla och bedriva lokalt naturvård- och friluftslivsarbete. Möjligheterna att starta nya projekt med LONA-bidrag har dock upphört sedan en tid tillbaka eftersom bidragsmedel för naturvård och friluftsliv för närvarande inte prioriteras inom LONA.¹⁸⁵ Det är dock tydligt att dessa medel är viktiga då de fortsatt efterfrågas från kommuner och ideella verksamheter.

Länsstyrelsen Gävleborgs regionala handlingsplaner för grön infrastruktur har inte implementerats i någon större grad då arbetet upphörde när uppdraget inte längre fick riktade medel. Planerna innehåller förslag på åtgärder och syftar till att ge ökad kunskap om landskapets värden för att bättre kunna ta hänsyn till landskapsekologiska samband vid beslutsfattande. Då ingen aktivt arbetar med handlingsplanen för grön infrastruktur har inte heller övrigt informationsarbete och samordnande som beskrivs i handlingsplanen genomförts, varken internt eller externt.

För att bevara och utveckla de viktiga gröna och blå strukturerna anser Länsstyrelsen Gävleborg att det krävs mer resurser till grönplanering, fortsatt tvärsektorielt samarbete samt statliga stöd för åtgärder i tätortsnära natur.

Många kommuner i länet anger att det är svårt att göra verklighet av de goda intentioner som tas fram i den fysiska planeringen när man

¹⁸⁵ <https://www.naturvardsverket.se/bidrag/lona/lona--friluftsliv/>

kommer till exploaterings- och förvaltningskedet. Det handlar bland annat om dagvattenhantering och klimatanpassning. Länsstyrelsen Gävleborg anser att det behövs en tydligare reglering kring dessa frågor.

Ett rikt växt- och djurliv - Gävleborg

Sammanfattning för Ett rikt växt- och djurliv Gävleborg

Utarmning och förlust av biologisk mångfald i länet fortsätter. Utvecklingen bedöms som negativ. Bevarandearbetet försämras och försvåras när naturvårdens anslag minskas. Trots det sker goda åtgärder för att öka den biologiska mångfalden genom skydd och skötsel av områden, åtgärdsprogram för hotade arter och bekämpning av invasiva främmande arter. Arbetet för biologisk mångfald måste prioriteras och värderas högre inom flertalet sektorsområden för att den negativa utvecklingen ska vända.

Utveckling i miljön och målbedömning för Ett rikt växt- och djurliv Gävleborg

- Trenden för utvecklingen i miljön är NEGATIV
- Nås miljö kvalitetsmålet till 2030? NEJ

Åtgärdsarbete för Ett rikt växt- och djurliv Gävleborg

Åtgärder på regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Gävleborg beslutade 2024 att bilda sju nya naturreservat. Naturreservatens bildande samt utökningar innebär att totalt 1 528,48 hektar mark och vatten, varav 1 021,64 hektar produktiv skogsmark, skyddas från skogsbruk och andra exploateringsföretag.
- Skogsstyrelsen har under 2025 bildat ett skogligt biotopskydd på 21,3 hektar.
- Länsstyrelsen har genomfört två naturvårdsbränningar, totalt 25,8 hektar, i skyddade områden samt en naturvårdsbränning för

mosippa på 3,6 hektar utanför skyddade områden. Den senare åtgärden har skett i samverkan med markägaren Sveaskog. Naturvårdsbränningarna syftar till att skapa förutsättningar för arter kopplade till brandpräglade, flerskiktade och olikåldriga skogar med död ved i olika stadier. Vid återbesök efter bränningen vid lokalen för mosippa har flera, tidigare undertryckta, plantor upptäckts inom åtgärdsytan. Åtgärderna har genomförts med medel från det EU-finansierade LIFE-projektet "Life2Taiga" samt från åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP).

- Länsstyrelsen har genomfört åtgärder för hotade arter och naturtyper inom tio åtgärdsprogram. Genomförda åtgärder inkluderar åtgärder för skötselberoende arter som fältgentiana och våddnätfjäril, inventering av ortolansparv, uppföljningar av jättepraktbagge och mosippa samt restaurering, skötsel och dikespluggning i rikkärr. Åtgärderna har finansierats via åtgärdsprogram för hotade arter, våtmarksmedel samt skötselmedel.
- Länsstyrelsen har jobbat aktivt med att bekämpa arterna vresros och jättebalsamin i flera skyddade områden i länet. Det första fyndet av gul skunkkalla i länet har identifierats och bekämpats av Länsstyrelsen. 16 markägare som har bestånd av jättebalsamin på sin mark har fått information om bekämpning av växten. Åtgärderna har finansierats med skötselmedel samt medel för arbete mot invasiva främmande arter.

Åtgärder på kommunal nivå och inom regioner

- Ett par kommuner redovisar att de har påbörjat processer för att bilda kommunala naturreservat. Målen är att bevara och utveckla skogliga naturvärden samt att stärka möjligheterna till tätortsnära friluftsliv.
- Flera kommuner har arbetat fram handlingsplaner för bekämpning av invasiva arter och arbetar aktivt med bekämpning av bland annat jätteloka och jättebalsamin. I Ljusdals kommun bekämpas blomsterlupin för att bevara ett område för mosippa.
- I flera kommuner har återvinningscentralerna mottagning av invasiva arter i separata flöden för säker hantering av växtdelarna.
- Flera kommuner har grönytor i tätorterna som sköts som ängsmark med slätter. Målet är att skapa bättre förutsättningar för pollinerande insekter i tätortsnära områden. Flera kommuner arbetar även med att anlägga ängsmarker som sköts med slätter, beteshävd eller en kombination av båda.

- Flera kommuner arbetar med projekt för att återvåta våtmarker eller utreder områden i behov av restaurering eller anläggning av våtmarker. Syftena är att stärka våtmarkernas funktion såsom ökad koldioxidinlagring, förbättra vattenmiljön i avrinningsområdet och återställa till en naturligare hydrologi. Åtgärderna finansieras bland annat av LONA-medel.

Tillstånd och bedömning för Ett rikt växt- och djurliv Gävleborg

Länsstyrelsen Gävleborg bedömer att med dagens styrmedel och resurser är miljö kvalitetsmålet inte möjligt att nå till år 2030. Många arter i länet lever i isolerade och fragmenterade livsmiljöer. Av länets hotade arter är många knutna till skogen. Mer skogsmark måste undantas skogsbruk genom reservatsbildning, eller frivilliga avsättningar, i större utsträckning för att skogens naturvärden ska bevaras, utvecklas och för att den biologiska mångfalden ska öka. Nedskärningar i anslag till naturvärden försvårar länets bevarandearbete och anslagen för skydd och skötsel av värdefull natur är idag inte tillräckliga för att uppfylla miljö kvalitetsmålet till 2030. Arbetet med biologisk mångfald måste prioriteras och premieras högre inom flertalet sektorsområden för att den negativa utvecklingen ska vända. Utvecklingen i miljön är negativ trots att flera aktörer utför goda åtgärder för biologisk mångfald.

Analys utifrån preciseringarna

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Antalet rödlistade arter ökar i Norrland¹⁸⁶ och för flera naturtyper i boreal region finns det brister beträffande gynnsam bevarandestatus.¹⁸⁷ Länet domineras av skogsmark¹⁸⁸ och rationella brukningsformer i skogen missgynnar arter beroende av kontinuitet och arter beroende av död ved. Idag saknas i många fall de strukturer och livsmiljöer^{189 190} som krävs för skogens arter och länets hotade arter.

De påverkansfaktorer som har störst negativ effekt på arter är

¹⁸⁶ Eide, W. m.fl. 2020. Tillstånd och trender för arter och livsmiljöer – Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU Artdatabanken, Uppsala.

¹⁸⁷ Naturvårdsverket. 2020. Sveriges arter och naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv – resultat från rapporteringen 2019 till EU av bevarandestatus 2013–2018.

¹⁸⁸ SLU, Riksskogstaxeringen - Skogsdata 2023.

¹⁸⁹ SLU, Riksskogstaxeringen. Produktiv skogsmark fördelad på åldersklass (1923 – idag)

¹⁹⁰ SLU, Riksskogstaxeringen. Tabell 3.27: Volymen död ved, produktiv skogsmark efter år, län, tabellinnehåll och nedbrytningsgrad

avverkning, igenväxning, upphörd skötsel (slätter eller bete) och klimatförändringar. För att den negativa trenden för biologisk mångfald ska vända måste större arealer produktiv skogsmark undantas skogsbruk och skogsbruket måste naturvårdsanpassas i större utsträckning. Naturliga fodermarker behöver skötsel för att förhindra igenväxning och fortsatt förlust av livsmiljöer för gräsmarksarter. Fler och större arealer våtmark måste restaureras och fysiskt påverkade vattendrag måste åtgärdas och återställas i större utsträckning än idag.

Påverkan av klimatförändringar

Klimatförändringarna, med bland annat högre temperatur och ökad nederbörd, har tydlig påverkan på naturmiljön. I och med ett varmare klimat har tidigare sydliga arter, som svartpälsbi, troligtvis etablerat sig i länet under de senaste åren.¹⁹¹ Fler och längre perioder med höga temperaturer orsakar torka vilket får negativ påverkan på flertalet hotade arter, däribland fältgentiana. För de hotade arter som idag redan lever en tynande tillvaro i landskapet så kan klimatförändringarna få förödande konsekvenser för den biologiska mångfalden.

Grön infrastruktur

Naturen i Gävleborgs län är kraftigt uppdelad. Det har stor negativ effekt på arters möjligheter att bibehålla fungerande strukturer för population. Särskilt hotade arter med låg spridningskapacitet har svårt att finna livsmiljöer i takt med att habitatet blir allt färre och mer isolerade. Av länets skogsmark är endast 2,7 procent av den produktiva skogsmarken i Gävleborg formellt skyddad.¹⁹² Behovet av att skydda skogliga värdekärnor är stort och takten att skydda dessa måste öka. Länets värdefulla gräsmarker är idag få, små och isolerade i landskapet på grund av upphörd hävd naturliga fodermarker i och med jordbrukets rationalisering. De flesta av länets vatten är kraftigt påverkade av vandringshinder eller annan mänsklig aktivitet, både pågående och historisk. Det har negativ påverkan på spridningsvägar och livsmiljöer för akvatiska organismer.

Åtgärder som formella skydd av produktiv skogsmark och våtmarker, restaureringar av vattendrag och våtmarker samt skötsel av kvarvarande värdefulla gräsmarker bidrar till att bibehålla samt, till viss del, stärka landskapets gröna infrastruktur. En regional handlingsplan för grön infrastruktur finns framtagen för länet. På grund av politiska beslut och styrmedel finns inte förutsättningar att arbeta med åtgärder för grön infrastruktur inom den regionala handlingsplanen. Det finns heller inte

¹⁹¹ [de Jong, A. Hallqvist, J & Stenmark, M. \(2023\). Inventering av pollinatörer i Gävleborg 2021 och 2022. Calluna AB](#)

¹⁹² [SCB, Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark 2024](#)

möjlighet för Länsstyrelsen att ta fram nya underlag för grön infrastruktur för att driva arbetet framåt. Beaktande av grön infrastruktur inom areella näringsverksamheter, infrastrukturprojekt och fysisk planering har en viktig roll i att bevara och förstärka landskapets funktionella grönstruktur.

Främmande arter och genotyper

I Gävleborg ses en ökad spridning av invasiva främmande arter. Årligen sker insatser av myndigheter och kommuner för att bekämpa och begränsa spridningen av invasiva främmande arter. Det krävs dock ökade medel samt tydliga och förbättrade styrmedel för att bekämpning av invasiva främmande arter ska få effekt.

Biologiskt kulturarv

Förändringar av markanvändning inom lant- och skogsbruk har lett till att mycket av det biologiska kulturarvet i länet gått förlorat, främst slåtterängar, natur- och skogsbetesmarker. En del av det biologiska kulturarvet finns kvar i kyrkogårdar, alléer och parker i form av gamla träd men även i värdefulla ängs- och betesmarker och fåbods miljöer. Genom skötsel av natur- och kulturresevat, åtgärder inom Åtgärdsprogrammet för hotade arter, fåbodusbruk och stöd för skötsel och restaurering av värdefulla ängs- och betesmarker bevaras det biologiska kulturarv som finns kvar i länet.

Tätorts nära natur

Befolkningen i Gävleborg har i genomsnitt 2,8 kilometer till naturresevat eller nationalpark, vilket är samma som föregående år.¹⁹³ Grönområden med värden för friluftslivet, kulturmiljön och biologisk mångfald tas hänsyn till i många fall vid samhällsplanering. Tätorts nära grönområden riskerar att exploateras vilket i framtiden skulle försämra möjligheterna till tätorts nära friluftsliv och bevarande av värdefulla grönområden för växt- och djurliv.

Miljöarbetets utveckling

Naturvården har nationellt prioriterats ned vilket får negativa konsekvenser för bland annat Länsstyrelsens genomförande av åtgärdsprogram för hotade arter, områdesskydd och förvaltningen av skyddade områden. Fortsatt och ökad förlust av arter och livsmiljöer kommer bli ett faktum i framtiden om inte miljöarbetet förändras och prioriteras högre.

Behov av förändrad styrning

Anslag till naturvården måste öka för att vända utvecklingen. Tydliga

¹⁹³ [Statiska centralbyråns statistikdatabas. Avser år 2024.](#)

styrmedel, både lagstiftade och ekonomiska, som främjar bevarande och utveckling av biologisk mångfald krävs. Länets kommuner saknar tydlig styrning för att arbeta med naturvårdsfrågor och biologisk mångfald. I många fall saknar kommunerna också de ekonomiska resurserna som krävs för att kunna prioritera biologisk mångfald, ekosystemtjänster och friluftsliv högre i kommunernas verksamheter. Möjligheterna att söka externa medel för naturvårdsprojekt möjliggör för myndigheter, kommuner och aktörer inom näringslivet att genomföra åtgärder för bevarande och utveckling av arters livsmiljöer, biologisk mångfald i stort, olika ekosystemtjänster och främja friluftsliv.

Särskilda frågor Ett rikt växt- och djurliv Gävleborg

Hur har de regionala handlingsplanerna för grön infrastruktur (GI) implementerats i ert län?

De regionala handlingsplanerna har inte genomförts i någon större utsträckning. En del av genomförandet av handlingsplanen handlade om att färdigställa värde-trakter för olika naturtyper. Eftersom arbetet med grön infrastruktur stoppades när uppdraget inte längre fick riktade medel är inte alla värde-trakter färdigställda, beskrivna eller både och. Värde-trakter finns framtagna för; skog, hav och kust samt våtmarker. Två värde-trakter, sjöar och vattendrag respektive gräsmarker, var under framtagande men kunde inte färdigställas i och med att grön infrastruktur försvann som verksamhet. Då ingen arbetar med handlingsplanen för grön infrastruktur har inte heller övrigt informationsarbete och samordnande som beskrevs i handlingsplanen genomförts, varken internt eller externt.

Av de värde-trakter för grön infrastruktur som tagits fram har de dock införts i digitala GIS-skikt som är tillgängliga för handläggare av naturprövningsärenden. Med hjälp av dessa kan områden med hög koncentration av biologiska värden och viktiga ekologiska processer klarläggas. Några av dessa digitala värde-trakter är även tillgängliga för kommunerna och andra aktörer att använda som planeringsverktyg. Men då Länsstyrelsen Gävleborg inte har någon grön infrastruktur-samordnare som aktivt arbetar med frågorna och som kan följa hur arbetet genomförs regionalt och lokalt, saknas kunskap i hur denna digitala information om värde-trakterna används.

Får de regionala handlingsplanerna för grön infrastruktur genomslag i planeringsprocesser, naturvårdsarbete med mera? Hur, och avseende vilka aktörer?

Värde-trakter för grön infrastruktur finns tillgängliga som digital

information och används i ärendehantering. Däremot saknas en grön infrastruktur-samordnare på Länsstyrelsen, vilket innebär att det inte finns någon samlad bild över hur informationen används internt eller externt.

Vid detaljplanearbete används värdeetrakter för grön infrastruktur både i materialet från kommunen eller att Länsstyrelsen uppmärksammar det. Det används även i samband med prövning av vindkraft samt andra etableringar.

Inom arbetet med skogligt områdesskydd används de skogliga värdeetrakterna som ett underlag i planering och prioritering, även om användningen inte är helt systematisk. Värdeetrakter för våtmarker används i mindre utsträckning, och för odlingslandskap och sjöar och vattendrag saknas antingen motsvarande underlag eller så används de inte i nuläget.

När det gäller marina miljöer kan även objekt som ligger inom marina värdeetrakter (hav och kust) få högre prioritet vid urval av nya områden för skydd. Detta lyfts även fram i beslutsunderlag vid bildande av naturreservat.

Finns behov av ytterligare eller förändrad styrning för att arbetet ska fortsätta att utvecklas och få ökat genomslag?

I dagsläget saknas styrmedel som möjliggör en mer aktiv handläggning och samordning av grön infrastruktur. Något som begränsar både genomslaget och möjligheten att följa upp hur planeringsverktyget används internt inom Länsstyrelsen och externt. Om det hade funnits mer riktad styrning för arbetet med grön infrastruktur så hade det troligen fått ett bättre genomslag och en tydligare bild av hur planeringsverktyget används internt och externt.

För att Länsstyrelsen ska kunna arbeta med grön infrastruktur behöver det uttryckas tydligt i uppdrag och instruktioner till myndigheten så att arbetet kan prioriteras. Det behöver finnas en uttalad ambition från nationell nivå samt ett utpekat ansvar för att frågorna ska kunna få genomslag i verksamheten. I nuläget är arbetet med grön infrastruktur och ekosystemtjänster inget som kan prioriteras vid Länsstyrelsen eftersom det saknas resurser och styrmedel för att arbeta aktivt med frågorna.

Särskilda frågor om att hantera påverkan av klimatförändringar

Finns underlag från ert län som beskriver förändringar i tillstånd för arter och naturtyper relaterat till klimatförändringar? Vad visar de i så fall?

Det finns inget sådant underlag (inget som enheten för Naturskydd känner till eller använder sig av). Om det inte finns ett tydligt uppdrag att ta fram ett sådant underlag så är det inte något som prioriteras. Arbetet med områdesskydd har senaste åren prioriterats ner i Gävleborgs län, de personella resurserna har minskat på grund av minskade medel till arbetet med områdesskydd och det finns inte någon koppling mellan områdesskydd och myndighetens övriga klimatarbete.

Utifrån marint områdesskydd finns inget sådant underlag specifikt för Gävleborgs län som kan fungera som underlag för Länsstyrelsens arbete, dock finns det studier gjorda för hela Östersjön för vissa utvalda arter som visar olika tänkbara scenarier. De tyder på att några marina arter kommer få det tuffare och vissa sötvattensarter kommer gynnas men avvikelser finns.

Arbetar ni riktat med åtgärder för att hantera negativa effekter av klimatförändringar på biologisk mångfald, kulturmiljö och/eller friluftsliv? Hur? Förväntad effekt?

Utifrån biologisk mångfald arbetar Länsstyrelsen i dagsläget inte med specifikt riktade åtgärder för att hantera negativa effekter av klimatförändringar. Arbetet fokuserar i stället på att skydda och bevara en mångfald av livsmiljöer, vilket i sig bidrar till att stärka ekosystemens motståndskraft mot klimatpåverkan på längre sikt. Länsstyrelsen arbetar aktivt med åtgärder i våtmarker och vatten vars huvudsakliga syfte är att skydda och bevara livsmiljöer. Sekundärt bidrar dessa åtgärder även till att förbättra landskapets förmåga att buffra för ökade nederbörds mängder samt till minskade klimatutsläpp från tidigare dikade våtmarker efter att de åtgärdats.

Arbetet med klimatanpassning är för närvarande främst inriktat på andra plan- och samhällsfrågor. Det finns i nuläget enbart en svag koppling mellan klimatanpassningsarbetet och de verksamheter som arbetar med frågor som berör biologisk mångfald, kulturmiljö och friluftsliv.

Vid bildande av områdesskydd och i förvaltningen av skyddade områden planerar fastighetsförvaltningen långsiktigt för att vägar i skyddade områden ska kunna klara högre flöden efter kraftig nederbörd genom att vid behov byta ut eller anlägga större vägtrummor. I ett fall har en väg dragits om efter att en tidigare väg spolats bort efter kraftiga nederbörds mängder.

Finns behov av ytterligare eller förändrad styrning för att hantera klimatanpassningsarbetet?

Ja, det finns behov av tydligare styrning för klimatanpassningsarbetet.